

Univerzitet u Beogradu

Master akademske studije

TERORIZAM, ORGANIZOVANI KRIMINAL I BEZBEDNOST

**ULOGA OBAVJEŠTAJNO-BEZBJEDNOSNIH SLUŽBI
CRNE GORE U BORBI PROTIV TERORIZMA
MASTER RAD**

Mentor:

Prof. dr Dragan Simeunović

Student:

Ivan Pekić

Broj indeksa: 167/2016

Beograd, 2018. godina

**„ULOGA OBAVJEŠTAJNO - BEZBJEDNOSNIH SLUŽBI
CRNE GORE U BORBI PROTIV TERORIZMA“**

SADRŽAJ

1. Uvod	7
2. Pojam savremenog terorizma	9
2.1. Istorijski razvoj terorizma	11
2.2. Problemi definisanja terorizma	14
2.3. Vrste terorizma	16
2.4. Posledice savremenog terorizma	18
2.5. Prevencija terorizma	20
2.6. Terorizam u Crnoj Gori	21
3. Bezbednosni sistem i njegovo pojmovo određenje	24
3.1. Pojam bezbednosnih službi	25
3.2. Organizacija i klasifikacija bezbednosnih službi	26
3.3. Vrste bezbednosnih službi	27
4. Obavještajni sistem i njegovo pojmovo određenje	28
4.1. Pojam obavještajnih službi	28
4.2. Organizaciona struktura obavještajnih službi	30
4.3. Vrste obavještajnih službi	32
5. Obavještajne službe države Crne Gore	34
5.1. Agencija za nacionalnu bezbednost (ANB)	36
5.2. Vojno obavještajna služba (VOS)	43
6. Obavještajne službe - metode i način njihovog rada u suzbijanju terorizma ...	45
6.1. Način pribavljanja informacija	47
6.2. Metode pronalaženja i vrbovanje informatora	50

6.3. Metode ciljnog djelovanja na teroristu	52
6.4. Razmjena obavještajnih podataka	54
6.5. Agenturni metod	55
6.6. Savremeni neagresivni obavještajni rad	57
6.7. Nadležnost i ovlašćenja – obavještajnih službi	58
6.8. Demokratska kontrola i nadzor nad obavještajnim službama	59
7. Ministarstvo unutrašnjih poslova – Uprava policije njene specijalne snage za borbu protiv terorizma	61
7.1. Specijalna antiteroristička jedinica (SAJ)	62
7.2. Posebna jedinica policije (PJP)	69
8. Obavještajno – bezbjednosne strukture ministarstva odbrane u suzbijanju terorizma	72
8.1. Obavještajno izviđačka četa	74
8.2. Četa vojne policije	77
9. Druge institucije sistema koje učestvuju u zaštiti bezbjednosti države Crne Gore	80
9.1. Ministarstvo vanjskih poslova	81
9.2. Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma	83
9.3. Uprava carina Crne Gore	89
9.4. Uprava za inspekcijske poslove	92
10. Zakonodavni okvir države Crne Gore u borbi protiv terorizma	94
10.1. Krivični zakonik Crne Gore	95
10.2. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma	103
10.3. Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu	105
11. Zaključak	107
12. Literatura	110
13. Popis korišćenih slika	115

SAŽETAK:

Terorizam kao oblik političkog nasilja predstavlja najveću opasnost u 21 vijeku po bezbjednost država svijeta.

Pored pojmovnog određenja terorizma njenih preteča i vrsta u ovom dijelu rada spomenućemo i pokušaj terorističkog napada na institucije sistema za vrijeme referenduma u Crnoj Gori 2006. godine. U daljem dijelu rada biće pojmovno objašnjene bezbjednosne i obavještajne službe. Poseban akcenat biće stavljen na objašnjenje rada obavještajnih službi države Crne Gore njihovih metoda i načina rada u borbi protiv terorizma. Zatim će biti detaljno objašnjene bezbjednosne službe tačnije, policijske i vojne službe tj. njihove specijalne jedinice koje su namjenjene za suzbijanje terorizma.

U nastavku rada biće objašnjena i uloga drugih državnih organa u borbi protiv terorizma, kao i institucionalni okvir Crne Gore i njegova uloga u suzbijanju svih vrsta terorizma.

Ključne riječi: terorizam, obavještajne službe, metode i način borbe, policija, Crna Gora.

ABSTRACT:

Terrorism as a form of political violence presents the greatest danger for the security for all states in the 21st century.

In addition to the term of determination of terrorism, its forerunner and types, in this part of the thesis, it will be mentioned terroristic attempt on system institutions during the Referendum in Montenegro in 2016 year. In this part of the thesis, in conceptual sense, it will be explained terms of security and intelligence service. Special accent will be put on explanation of functioning of intelligence services in Montenegro, their methods and mode of work in the fight against organised terrorism. After that, it will be given a detailed explanation of security services, exactly: police and military services and their special units which are designed to fight against terrorism.

Further, it will be explained the role of state authorities in fight against terrorism, as well as institutional framework in Montenegro and their role in fight against all types of terrorism.

Keyword: Terrorism, intelligence services, methods and mode of fight, police, Montenegro.

Radna biografija:

Rođen sam 29.06.1984. godine u Baru, osnovnu školu sam završio u Baru, a srednju školu gimnaziju u Ulcinju. Po završetku gimnazije (opšti smjer). Upisao sam 2004 godine fakultet za turizam u Baru na kojem sam i diplomirao 2008. godine iz oblasti projektnog menadžmenta u turizmu. Nakon završetka studija, počinjem 2008 godine da radim u hotelu Splendid kao zamjenik rukovodioca obezbjeđenja. Nakon hotela Splendid 2012. godine zapošljavam se u Opštini Bar u sekretarijatu za ekonomiju i finansije, zatim radim godinu dana na poslovima u poreskoj inspekciji - poreski inspektor. Od 2015 godine stalno zaposlen u opštini Bar kao pomoćnik načelnika komunalne policije. Od 2016. godine upisao sam master akademske studije „Terorizam, organizovani kriminal i bezbjednost – 60 ЕСПБ“ na univerzitetu u Beogradu.

Izjava o akademskoj čestitosti

Student: Ivan Pekić

Broj indeksa: 167/2016

Student akademskih master studija: Terorizam, organizovani kriminal i bezbednost

Autor master rada pod nazivom „Uloga obavještajno – bezbjednosnih službi Crne Gore u borbi protiv terorizma“

Potpisivanjem izjavljujem:

- Da je rad isključivo rezultat mog sopstvenog istraživačkog rada;
- Da sam rad i mišljenja drugih autora koje sam koristio u ovom radu naznačio ili citirao u skladu sa uputstvom;
- Da su svi radovi i mišljenja drugih autora navedeni u spisku literature/referenci koji su sastavni dio ovoga rada i pisani u skladu sa uputstvom;
- Da sam dobio sve dozvole za korišćenje autorskog dijela koji se u potpunosti/cijelosti unose u predati rad i da sam to jasno naveo;
- Da sam svjestan da je plagijat korišćenje tuđih radova u bilo kom obliku(kao citati, parafraze, slika, tabela, dijagrama, dizajna, planova fotografije, filma muzike, formula, veb sajtova, kompjuterskih programa i slično) bez navođenja autora ili predstavljanje tuđih autorskih dijela kao mojih kažnjivo po zakonu (Zakonu o srodnim i autorskim pravima, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 104/2009, 99/2012, 119/2012) kao i drugih zakona i odgovarajućih akata univerziteta u Beogradu;
- Da sam svjestan da plagijat uključuje i predstavljanje, upotrebu i distribuiranje rada predavača ili drugih studenata kao sopstvenih;
- Da sam svjestan posledica koje kao dokazanog plagijata mogu prouzrokovati na predati master rad i moj status;
- Da je elektronska verzija master rada identična sa štampanim primjerkom i pristajem na njegovo objavljivanje pod uslovima propisanim aktom Univerziteta;

Beograd, _____

Potpis studenta

1. Uvod

Bezbjednost je jedna od važnih funkcija svake države koja se ogleda u pravovremenom otkrivanju i sprečavanju svih oblika antidruštvene djelatnosti kojima se ugrožavaju osnovne vrijednosti društva i međunarodne zajednice.

Dražava Crna Gora teži da zaštiti svoju teritoriju i učini da bezbjednost njenih građana na toj teritoriji, bude na najvišem mogućem nivou. Uloga sistema bezbjednosti Crne Gore je da štiti nezavisnost, suverenitet, društveno uređenje, slobode i prava građana kao i da brani teritorijalni integritet zemlje.

Crna Gora će učiniti sve da zaštiti nacionalni sistem bezbjednosti od terorizma kroz svoje podsisteme: obavještajne službe, vojsku i policiju.

Obavještajno-bezbjednosne službe Crne Gore učestvuju u zaštiti bezbjednosti države i njenog cjelokupnog sistema, kroz usko specijalizovane službe namjenjene za borbu protiv terorizma.

Sve gore navedene službe bezbjednosti učestvuju u suzbijanju različitih vidova terorizma. S obzirom da se Crna Gora nalazi na tlu Zapadnog Balkana i kao takva je suočena sa mogućnošću različitih oblika terorističkih djelovanja. Okružena ratovima u svom susjedstvu i ne čudi što je Crna Gora tlo pogodno za rađanje terorizma. Raspadom bivše Jugoslavije a i znatno ranije terorizam je prisutan na ovom području. Sukob civilizacija i religija je ostavio svoj pečat na prostoru Crne Gore” Mišljenja sam da sva ta agresivnost koja se ispoljavala ratovima na teritoriji bivše Jugoslavije i dalje negdje tinja, ali je suzbijena nizom okolnosti. Osnovna hipoteza na kojoj se temelji cjelokupan istraživački rad se odnosi na metode i način rada obavještajno - bezbjednosnih službi u borbi protiv terorizma. Zatim su tu policijske i vojne službe koje takođe imaju presudnu ulogu u prevenciji od terorizma.

Metode koje ćemo koristiti su sledeće:

- metoda analize sadržaja predstavljaće osnovnu metodu prilikom pisanja rada, s obzirom da korišćenjem ove metode možemo shvatiti suštinske odredbe predmeta istraživanja.
- analiza postojećih relevantnih naučnih, literaturnih radova ostvarićemo doprinos u prikupljanju neophodnih informacija i podataka vezanih za samu temu istraživačkog rada.
- metodom apstrakcije omogućićemo izdvajanje opšteg od pojedinačnog što će nam pomoći da odredimo osnovne pojmove poput terorizma, obavještajnih službi, bezbjednosnih službi itd. štoće nam pomoći u boljem razumevanju cjelokupnog rada
- metodom deskripcije prikazaćemo postojeća naučna saznanja značajna za naš predmet rada.
- u zaključnom delu rada oslonićemo se na metod deducije, kako bi doneli što relevantnije zaključke predmetu samog istraživanja, koje zavrđuje veliku pažnju današnjeg vremena

Poćećemo sa pojmovnim određenjem terorizma, istorijskim razvojem terorizma, vrstama terorizma, prevencijom terorizma i terorizmom u Crnoj Gori. Zatim ćemo u trećoj i četvrtoj glavi pojmovno objasniti obavještajne i bezbjednosne službe. U petoj i šestoj glavi koje su i najključnije u ovom istraživaćkom radu, objasnićemo koje su to metode i načini rada obavještajnih civilnih službi na primjeru (ANB-a) u borbi protiv terorizma. U sedmoj glavi opisaćemo do detalja koje su to policijske specijalne jedinice koje funkcionišu pod Ministarstvom unutrašnjih poslova i koje učestvuju u suzbijanju terorizma u Crnoj Gori. U osmoj glavi opisaćemo kako funkcionišu i rade obavještajne službe Ministarstva odbrane. U devetom poglavlju navešćemo i druge institucije koje na direktan ili indirektan način utiću na prevenciju od terorizma. I konaćno na kraju ovog istraživaćkog rada tj. u poglavlju broj deset opisaćemo zakonodavni okvir države Crne Gore i objasniti njegovu ulogu u borbi protiv terorizma.

2. Pojam savremenog terorizma

Porjeklo nasilja nikada nije isto, jer su načini na koji se ono manifestuje brojni. Dragan Simeunović definiše nasilje kao “ljudsku djelatnost kojom se neki čin, aktivnost, radnja ili proces otpočinju, vrše ili zaustavljaju, odnosno održavaju ili ubrzavaju, ili se neka forma i suština stvaraju, transformišu ili razaraju nasuprot volji i intenciji ostvarenja interesa i zadovoljavanja potreba objekata nasilja ukoliko je svestran, odnosno nasuprot njegovoj unutrašnjoj (prirodnoj) strukturi ili zakonitostima, ukoliko se ne radi o čovjeku.”¹

Definicija nasilja po profesoru Simeunoviću nam jasno objašnjava, da svako nasilje teži ka zadovoljavanju sopstvenih interesa pojedinaca ili grupe, koje učestvuju u stvaranju tog nasilja.

“Prema profesoru Simeunoviću pojavni oblici političkog nasilja su: prijetnja silom, prinuda, pritisak, psihofizičko zlostavljanje, političko ubistvo, atentat, diverzija, nasilni protesti, pobune, neredi, nemiri, terorizam, subverzija represija, terror, ustanak i rat”.²

Terorizam novog doba nesumnjivo predstavlja ozbiljnu prijetnju po čovječanstvo. To je veoma složena pojava i kao takva nastoji da razori, uništi, ošteti sve ono čega se dohvati. Profesorova definicija jasno ukazuje da su najranjivije ciljne grupe u zemljama u kojima je zavladała ekonomska kriza.

“U teoriji bezbjednosnih nauka se kao odrednice savremenog terorizma (po kojima se ona razlikuje od tradicionalnog), mogu izdvojiti: globalnost (granice više nisu barijere terorizmu); letalnost (promjena taktike kojom se nekada težilo uznemiravanju javnosti impresivnim žestokim akcijama, novom taktikom ubijanja što većeg broja civila i zastrašivanja što većeg broja ljudi); znatno veća koordiniranost terorista i veći obim nasilja; brišu se klasične granice između terorizma i objavljenog rata među državama; upotreba najrazvijenije tehnologije i usmjerenost a uništavanju najrazvijenije tehnologije koja ugrožava “svetu tradiciju” terorista; organizuju ga i sprovode transnacionalne zavjereničke mreže; sprovode ga fanatični

¹ Simeunović Dragan, Političko nasilje, Radnička štampa, Beograd, 1983, str. 21

² Simeunović Dragan, Uvod u političku teoriju, Institut za političke studije, Beograd, 2009, str. 104

ekstremisti željni što većeg uništavanja, uz primjenu samoubilačkih metoda, nespremni za pregovore i kompromise, kao i velika mržnja prema meti”.³

Savremeni teroristički akti imaju naglašen zločinački karakter, jer je sama primjena sile zločin, kao i što teroristi primjenjuju najsurovije metode radi nanošenja smrtnih posledica neposrednim metama (nevinim civilima). Njihov cilj je, da ljudi što više pate i da ostali koji pripadaju toj ciljnoj grupi osjete strah.

“U odnosu na terorističke akte iz XX vijeka koji su iz sadašnje perspektive zanemarljivi, teroristički akti u XXI vijeku se razlikuju po naglašenoj mržnji prema metama napada i njihovim državama i kulturama i želji da žrtve što više pate i osjete moć terorista. Od 11 septembra 2001. godine i napada Al Kaide na SAD, broj žrtava sa smrtnim posledicama izazvan terorističkim aktima je drastično povećan, nad žrtvama se izvršavaju najsurovije egzekucije kao što je bio slučaj sa žrtvama čečenskih terorista u Ruskoj federaciji kada su teroristi izvršili otmicu preko 1000 učenika i nad njima vršili egzekucije mačetama i noževima pred TV kamerama. Zato mržnja, bezobzirnost, monstroznost, brutalnost i zločinački karakter predstavljaju osnovne termine i epitete koji se koriste da bi se opisala priroda novog globalnog terorizma”.⁴

Savremeni terorizam kroz globalne medijske kanale nastoji ukazati na svoje motive i ciljeve kroz izazivanje i stvaranje straha prema određenoj ciljnoj grupi. Jer terorizam nije samo puka teroristička akcija, on se potpuno ostvaruje kroz postizanje psihološko – propagandnih ciljeva.

³ Kegli Čarls, Vitkof Judžin, Svetska politika : trend i transformacija, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka i Diplomatska akademija, Beograd, 2004, str. 632

⁴ Đorđević Branislav i grupa autora, Savremeni terorizam, Javno preduzeće „Službeni glasnik“, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015. str. 108

2.1. Istorijski razvoj terorizma

Terorizam i politika su jako povezani jednostavno možemo reći da je izraz terorizam star koliko i riječ politika. Terorizmom se služio i veliki broj vladara, kako bi došao na vlast ili kako bi ostao što duže na vlasti. Terorizmom su se služili i vladari Rimskog carstva, uklanjajući svoje protivnike na razno razne svirepe načine kako bi se domogli vlasti. Srednji vijek pamti Robespjerovu vladavinu terora, po kojoj je terorizam i dobio ime.

“Međutim, u djelu Edmunda Berka Refleksije o Francuskoj revoluciji koje se u literaturi o terorizmu obično navodi kao djelo u kome je prvi put upotrebljen izraz terorizam, kao uostalom ni u jednom drugom Berkovom djelu, uopšte ne postoji riječ terorizam već samo izraz režim terora (Reign of Terror). Kada sprovede teror Robespjer, Mara i ostale vođe Francuske revolucije giljotinirajući na hiljade ljudi, što kritikuje Berk oni su već na vlasti i sa te pozicije čine nasilje. U pitanju je dakle vladavina strahom, teror koji proizvodi nova vlast i koji užasava ne samo svrgnutu francusku aristokratiju, već sve evropske dvorove i njima bliske političke mislioce, pa otuda i Berka. Ako je iko uneo u savremeni politički rečnik riječ teror na velika vrata onda su to učinili sami francuski revolucionari , a ne neko ko ih je kritikovao.“⁵

Francuska revolucija i vladavina Robespjera terorom, uz izum giljotine će ostati upamćeno kao, vrijeme najsvirepijeg masakra nad neistomišljenicima.

„Što se tiče izraza teroristi, on jeste skovan tek u vrijeme Francuske revolucije iz 1789. godine. Tom rječju su prvo sebe kolokvijalno označavali zastupnici koncepta terora kao sistema nužnih mjera zarad spasa revolucije, a potom su posle njihovog političkog pada tu riječ koristili njihovi protivnici da ih obilježe, ali prije svega oni koji su i sami bili revolucionari koji se nisu slagali sa takvim metodama, a tek potom su tu riječ masovnije počeli da koriste i neprijatelji revolucije uopšte“.⁶

Termin „terora“ je doživljavao svoju političku transformaciju, što znači da je koršćen za one koji su bili na vlasti i one koji su se borili protiv takve vlasti. Na šta nam i ukazuje Francuska revolucija.

⁵ Simeunović Dragan, Terorizam, Pravni fakultet Univerziteta, Beograd, 2009. str. 8

⁶ Ibid, str. 90

Ko su zapravo bili Ziloti i šta ta riječ uopšte znači?

U prvom vijeku nove ere terminom zelotes su bili označavani borci za slobodu jevrejskog naroda na prostoru današnjeg Izraela koji se tada nalazio pod rimskom vlašću. Do vezivanja ovog izraza za jevrejske ustanike je došlo otuda što su ustanak započeli i predvodili fariseji. Fariseji su bili jevrejska vjerska sekta koja se toliko isticala vanjskom pobožnošću i strogim održavanjem svih obreda, da su ostali bili nazivani „odvojeni“ (sam izraz farisej znači upravo to na aramejskom jeziku i zacjelo dolazi od njega).

Zelote je odlikovala svirepost, bahatost i mržnja prema rimskom narodu. Svoje egzekucije su vršili uglavnom na javnim mjestima da bi pridobili iz straha što veći dio stanovništva i tako zavladaali. Njihovim munjevitim i preciznim akcijama su počeli da se dive ljudi i da im tako u što većem broju prilaze. Njihovi zakrivljeni mačevi (sica) po kojima su ih i zvali sicari su bili njihovo glavno oružje. Težili su da se što bliže primaknu protivniku kako bi taj napad izveli što efektivnije. Izuzetno je važno reći da su Ziloti svoje nasilne akcije izvodili kao reakcija na teror rimskih vlasti. Profesor Simeunović je kazao da se prosto radi o narodnom ustanku u okviru koga su manje grupe ustanika ponekad vršile izuzetno brutalne napade kao reakciju na teror Rimljana. „Nije svaki užas izazvan nasiljem dokaz postojanja terorizma.“⁷

Tagi se mogu okarakterisati kao klasični drumski razbojnici. Svoje žrtve su napadali na drumovima i davili ih svojim čuvenim maramama zvanim (rumal) i zatim ih pljačkali. Kod putnika su izazivali strah u kosti od same pomisli da ih mogu presresti na svome putu. Svoje žrtve su znali da raskomadaju tako da ih niko nije mogao identifikovati. Imali su i svoju boginju koju su nazivali Kali kojoj su darivali život žrtve, a za sebe ostavljali novac i zlato.

Tagi su ubili veliki broj ljudi, to se brojalo na desetine hiljada ubijenih od strane taga. Zapazio sam da su Tagi kroz vjeru upražnjavali kriminalne radnje. Nisu imali nikakvih političkih ambicija, pa je prosto nemoguće govoriti o njima kao terorističkoj organizaciji već samo kao vjersko-kriminalnoj organizaciji.

Takođe imamo još jednu vjersku sektu Asasini koju pojedini autori pogrešno poistovjećuju sa terorističkom organizacijom.

⁷ Ibid, str. 100

„Rječ je zapravo o ogranku muslimanske šiitske sekte ismailita koja u arapskom kalifatu egzistira od polovine osmog vijeka. Nju je na prostorima od Persije do Levanta nakon vjerskog raskola krajem jedanaestog i početkom dvanaestog vijeka osmislio i na vrlo specifičan način popularisao vjerski učitelj, pjesnik i naučnik **Hasan ibn el Sabah (1034 – 1124)**, zasnovavši u etničkoj grupi Nizari militantni ogranak ismailita kojim je rukovodio do smrti, a koji je zbog svojih metoda djelovanja danas poznat pod nazivom Asasini“.⁸

Hasan ibn Sabah je uspio da preko svojih vjernika ostvaruje svoje vjerske ali i vojno političke ciljeve. Konzumacijom hašiša ostvarivao je svoje ciljeve. Njegovi vjernici su ga bez pogovora slušali, ako je bilo potrebno i poginuti oni su to bez razmišljanja činili. Uglavnom su njegovi vjernici bili neobrazovani ljudi, siročadi koja su konzumacijom hašiša u njegovim dvorovima doživljavali ispunjenje svojih snova. Interesantan je detalj da je Ibn Sabah u potpunosti kontrolisao trgovinu drogom i reketirao karavane običnih trgovaca.

Asasine su upotpunosti zatrli Mongoli (1256) godine spalivši im tom prilikom sve svete ismailitske knjige.

⁸ Ibid.

2.2. Problemi definisanja terorizma

Problem je u tome što postoje brojne , uvrežene a nejasne, i pri tom još i međusobno sporne kolokvijalne predstave o tome što je terorizam.“ Džesika Stern je jedan od rijetkih autora koji priznaje da u svojoj definiciji „izbjegava da definiše počiniocē“. ⁹ Izučavajući ovu problematiku, shvatio sam da se autori uglavnom oslanjaju jedni na druge, prilikom sastavljanja definicije o terorizmu. Jedna od najpotpunijih definicija na našem prostoru svakako pripada uvaženom profesoru Draganu Simeunoviću.

Po prof. dr Draganu Simeunoviću terorizam je: „složeni oblik organizovanog grupnog i rede individualnog ili institucionalnog političkog nasilja obilježen ne samo zastrašujućim brahijalno fizičkim i psihološkim, već i sofisticirano – tehnološkim metodama političke borbe kojima se obično u vrijeme političkih i ekonomskih kriza, a rijetko i u uslovima ostvarene ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti „veliki ciljevi“ na morbidno spektakularan način, a neprimjereno datim uslovima, prije svega društvenoj situaciji i istorijskim mogućnostima onih koji ga kao političku strategiju upražnjavaju“. ¹⁰

Definicija ukazuje na upotrebu zastrašujućih metoda kroz sofisticirano - tehnološke metode, ali što je najvažnije primjetiti, profesor Simeunović u svojoj definiciji ukazuje da se terorizam uglavnom upotrebljava za vrijeme političkih i ekonomskih kriza, a rijetko u ekonomski i političko stabilnim društvima.

Katarina Tomaševska smatra da se pod „pojmom terorizma obuhvataju različiti akti nasilja i ugrožavanja ljudskih prava i ljudskih života, kao i javnih, odnosno zajedničkih i individualnih dobara.“ ¹¹ Ugrožavanje ljudskih prava i ljudskih života je nešto sa čime manipulišu sve terorističke organizacije.

M. Vujaklija navodi „da je terorizam doktrina i metod borbe za određene ciljeve sistematskom upotrebom nasilja“. ¹² Svakako da upotreba terorizma teži ka ostvarenju nekih

⁹ Stern Džesika, Ekstremni teroristi, Aleksandrija pres, Beograd, 2004, str. 1

¹⁰ Simeunović Dragan, op.cit. str. 80

¹¹ Tomaševski Katarina, Izazov terorizma, NIRO Mladost, Beograd, 1983, str. 13 -22

¹² Vujaklija Milan, Leksikon stranih riječi i izraza, Prosveta, Beograd, 1970, str. 947

zahtjeva tih terorista, kao i da uglavnom imaju cilj zastrašivanja ciljne grupe, kojoj žele da pošalju poruku ne vodeći računa o nevinim žrtvama.

U Leksikonu bezbjednosti¹³ „terorizam je definisan kao metod smišljene sistematske upotrebe nasilja radi sijanja straha među ljudima. Strah je nešto sa čime manipulišu terorističke organizacije, uz stalnu prijetnju ka ciljnoj grupi, koju žele da zaplaše, kako bi postigli svoje ciljeve, ne mareći za nevine žrtve.

„U Leksikonu međunarodnog prava terorizam je određen kao oblik političke borbe koja se vodi putem individualnog terora, odnosno nasiljem i zastrašivanjem“.¹⁴ Naravno cilj svake terorističke organizacije je da nasiljem i zastrašivanjem pošalje poruku da je došlo vrijeme da se smjeni vlast u državi. „U vojnoj enciklopediji, u izdanju iz 1975. Godine, definiše se teror, ali ne i terorizam i to kao akcija vladavina nasilja čiji je cilj zastrašivanje, odnosno uništavanje protivnika“.¹⁵

¹³ Đorđević Obren, Leksikon bezbednosti, Partizanska knjiga, Beograd, 1989, str. 482

¹⁴ Krivokapić Boris, Leksikon međunarodnog prava, Radnička štampa, Beograd, 1998, str. 479

¹⁵ Vojna enciklopedija, tom IX, Redakcija vojne enciklopedije, Beograd, 1975, str. 775

2.3. Vrste terorizma

Za terorizam danas možemo reći da nije isto što i terorizam juče. Izrazito brz progres tehnologije, modernizacija naoružanja i mnogih drugih faktora učinila je da se stvore razne vrste terorizma i kao takve postanu prjetnja po čovječanstvo i planetu zemlju.

“Terorizam se po Draganu Simeunoviću prema svojim glavnim ciljevima može podijeliti na sledeće tri grupacije:

1. Ideološki motivisan terorizam
 - 1.1. Ljevičarski terorizam
 - 1.2. Desničarski terorizam
2. Etno – separatistički terorizam
3. Vjerski fundirani terorizam
 - 3.1. Terorizam sekti
 - 3.2. Terorizam fundiran na interpretacijama velikih religija¹⁶

Nemaju sve terorističke grupe iste ciljeve, neke žele da se promjene tiču samo svoje religije ili nacionalne sredine, drugi žele promjene na nivou cjelog svijeta, a treće imaju uske ciljeve.

„Terorizam se može podijeliti prema sredstvima i metodama.

1. Klasifikacija terorizma prema sredstvima
 - 1.1. Klasični (konvencionalni) terorizam
 - 1.2. Biohemijski terorizam
 - 1.3. Nuklearni terorizam¹⁷

¹⁶ Simeunović Dragan, op.cit. str. 83

¹⁷ Ibid.

Teroristi će uvijek koristiti ono sredstvo koje najviše može da zastraši, a koje oni mogu da posjeduju i znaju da upotrebe. Prisutan je sve veći strah od upotrebe nuklearnog naoružanja od strane terorističkih organizacija. Razvojem interneta terorističke organizacije imaju mogućnost da na pojedinim stranicama, pronađu uputstva za izradu bombi, što nam jasno ukazuje, da su se povećale mogućnosti za terorističkim napadom.

Prema „sredstvima koje teroristi pretežno koriste, ili se spremaju da koriste, može se izvršiti sledeća klasifikacija terorizma na:

1. Klasični (konvencionalni) terorizam
2. Samoubilački terorizam
3. Sajber - terorizam (upotreba interneta u terorističke svrhe)
4. Narko terorizam¹⁸

Jedan od najtežih oblika terorizma iz gore navedene podjele je samoubilački terorizam. Prosto ne postoji velika mogućnost za otkrivanje takvih tipova terorista, iz prostog razloga što ti teroristi, koji se opredjele za samoubilački terorizam u većini slučajeva, nemaju dosije, nisu skloni vršenju kriminalnih radnji, privrženi su vjeri i ne eksponiraju se na bilo koji način u javnosti.

„Klasifikacija terorizma prema akterima – subjektima terorizma se dijeli na:

1. Individualni terorizam
2. Terorizam organizacija i ilegalnih grupa
3. Institucionalni terorizam¹⁹

¹⁸ Ibid, str. 84.

¹⁹ Ibid, str.85.

2.4. Posljedice savremenog terorizma

“Savremeni terorizam se manifestuje terorističkim aktima koji se najčešće realizuju kao: oružani napadi na objekte i lica i ubistva (tzv. atentati); podmetanje i aktiviranje eksplozivnih naprava; izazivanje požara; upotreba otrova, štetnih gasova, hemijskih i drugih opasnih materija; otmica lica, vozila, brodova, ili vazduhoplova, te uzimanje talaca i kidnapovanje; slanje” pisma bombi”, upotreba “automobila bombi”, živih bombi; prijetnje terorističkim napadom, lažne dojave, uzbune i slično”²⁰.

Savremeni teroristički akti imaju naglašen zločinački karakter. Primjena sile je sama po sebi zločin. Teroristi uglavnom prilikom svojih napada koriste neke od najsurovijih metoda radi nanošenja smrtnih posledica nevinim civilima. Terorističke organizacije mogu doći u posjed biološkog, hemijskog ili radiološkog oružja i iskoristiti ga u terorističkim aktima. Neposredne mete terorista su uglavnom nevini civili, kod kojih se manifestuje taj bezobzirni zločinački karakter.

“Negativni efekti terorizma manifestuju se kroz najmanje tri dimenzije državnog i društvenog života: ljudsku, ekonomsku i bezbjednosnu (u užem smislu): ljudska dimenzija odnosi se na kršenje ljudskih prava mnogih direktnih i indirektnih žrtava terorizma. Problem je tim veći što mnoge države još uvijek nisu koncipirale posebne strategije za prevenciju i suzbijanje terorizma, odnosno za zaštitu ljudskih prava potencijalnih i aktuelnih žrtava, što najčešće uslovljava njihovu viktimizaciju; ekonomska dimenzija odnosi se na efekte terorizma koji dodatno produbljuje nepovoljne činioce ekonomske tranzicije koji su, između ostalog, jedan od uzroka i uslova njegovog nastanka i bezbjednosna dimenzija, koja se tiče ugrožavanja nacionalne bezbjednosti usporavanjem procesa demokratizacije tzv. “tranzicionih društava”, podrivanjem demokratskih institucija i vladavine prava i stvaranjem brojnih socio – ekonomskih problema. Slabe i korumpirane institucije i neadekvatna legislative onemogućuju uspješno suprostavljanje ovom problem, što iznutra i spolja ugrožava nacionalnu bezbjednost”²¹.

²⁰Milašinović Radomir i Saša Mijalković, Terorizam kao savremena bezbjednosna prijetnja, Zbornik radova, Međunarodna naučno stručna konferencija, *SUPROSTAVLJANJE TERORIZMU – MEĐUNARODNI STANDARDI I PRAVNA REGULATIVA*, Viša škola unutrašnjih poslova Banja Luka, 2011. godina, str.5

²¹ Ibid, str. 9

Koruptivne institucije su jedan od većih problema, koji se negativno odražavaju na zaštitu nacionalne bezbjednosti. Savremene terorističke organizacije posjeduju veliki novac koji se infiltrira kroz različite NVO, vjerske organizacij i druge humanitarne organizacije.

“U zavisnosti od terorističkih strategija i posledica terorizma i država će zauzeti stav o “tvrđem” ili “mekšem” antiterorističkom djelovanju, te primjeniti pomirljivu strategiju (činjenje izvjesnih ustupaka teroristima u zamjenu za odustajanje ili prekid terorističkih aktivnosti), pregovaračku strategiju (neposredno ili posredovano pregovaranje s teroristima, koja i ne moraju da rezultiraju ustupcima) ili nepopustljivu strategiju (rješavanje problemske situacije i odbijanjem zahtjeva terorista ili bez ikakvog pregovaranja).”²²

Uglavnom se pregovori s teroristima završavaju vatrenim okršajem ili njihovim likvidacijama. Sve zavisi od situacije, do situacije. Koji je broj zarobljenih nevinih civila, koji je broj terorista uključenih u tom zločinačkom naumu. Kakve su posledice po nevine civile prilikom antiterorističkog djelovanja itd.

²² Klarin Mirko, Taoci, NIN i Politika, Beograd, 1979, str. 73

2.5. Prevencija terorizma

Represivne i preventivne mjere predstavljaju nezamjenjiv stub zaštite svakog bezbjednosnog sistema, a samim tim i zaštite od terorizma.

Preventivne mjere u borbi protiv savremenog terorizma predstavljaju veoma značajnu djelatnost demokratskog društva, koje je istinski oprjedjeljeno za trajno suprostavljanje savremenom terorizmu. „U cilju sprječavanja terorizma neophodna je združena akcija. Strpljenje i istrajnost su važna obilježja uspješne antiterorističke borbe. Otuda se i suprostavljanje terorizmu shvata kao poseban oblik političke borbe jedne države, grupe država, saveza, regiona i međunarodne zajednice u cjelini, koji je u izvjesnom stepenu izložen uticajima, uz eventualno povratno dejstvo tog suprostavljanja na ukupnu stabilnost političkog sistema. Zbog svega toga, kao velikog i moćnog uticaja na široku populaciju, odnosno, javnost veliki značaj i uticaj u borbi protiv terorizma imaju mediji.“²³ Odnos službi bezbjednosti i javnosti se sve više smatra jednim od centralnih i veoma bitnih pitanja savremenog društva.

„Da bi sistem bezbjednosti odgovorio savremenim zahtjevima, odnosno funkcionisao u sferi savremenih društvenih promjena, kako kod nas tako i u savremenom okruženju, službu bezbjednosti trebalo bi da odlikuju nove karakterstike – doktrina, koja treba da bude u funkciji javnosti, što bi doprinjelo vidljivosti kvaliteta rada službi bezbjednosti, transparentno (odeđenim sferama) a sve sa generalnim ciljem podizanja osjećaja sigurnosti korisnika usluge – građanina, odnosno postojanje i funkcionisanje službi bezbjednosti, prije svih, policije, kao servisa svih građana koji će biti zadovoljni njenim uslugama“.²⁴ Generalno gledano taj odnos građanin – policija nije uvijek na najboljem nivou. Sve češće smo svjedoci prekomjerne upotrebe sile od strane policije prema građaninu što najčešće nailazi na kritiku javnosti u Crnoj Gori. Ovim pitanjima u Crnoj Gori se bavi Savjet za građansku kontrolu rada policije i pojedine NVO,

²³ Mašulović Ivan, Sistem zaštite od terorizma republike Crne Gore, Fakultet za poslovni menadžment, Bar, 2007, str. 296

²⁴Ibid, str. 297

2.6. Terorizam u Crnoj Gori

Najbolji pokazatelj i primjer za efikasnu borbu protiv terorizma u Crnoj Gori i pravovremeno reagovanje obavještajno bezbjednosnog sistema je protivteroristička operacija nazvana „Orlov let“ izvedene 09.09.2006. godine u Podgorici – gradsko naselje Tuzi, prilikom čega je spriječen i osujećen teroristički napad.

„Naime, nakon devetomjesečnih obavještajno – bezbjednosnih aktivnosti, (i prema nepotvrđenim podacima saradnje crnogorske ANB sa američkom obavještajnom službom CIA i albanskom ŠIK) odnosno praćenja inicijatora, organizatora, mogućih izvršilaca, pomagača, finansijera i drugih učesnika planiranih terorističkih aktivnosti, uz naravno, korišćenje svih pozitivnopravnih normi i mehanizama, saglasno važećim zakonima i aktima, u potpunosti su identifikovani učesnici ovih nezakonitosti kao i njihova uloga, hijerarhija, motivi, sredstva, mete i dr. koji su između ostalog, imali za cilj, ugrožavanje ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore, radi izazivanja nestabilnosti, vjerske i nacionalne netrpeljivosti među stanovništvom RCG, ugrožavanje života ljudi i njihove imovine, uništavanje vjerskih i kulturnih objekata na teritoriji Tuzi“.²⁵

Crna Gora je pokazala da je njena obavještajno bezbjednosna služba „ANB“, maksimalno kooperativna sa službama u regionu i svjetu. U momentu održavanja referenduma na kojem je Crna Gora obnovila nezavisnost, agencija za nacionalnu bezbjednost je uspjela da spriječi separaciju i krvoproliće na području gradske opštine Tuzi.

„Navedene ciljeve, teroristi (svi albanske nacionalnosti, katoličke vjeroispovjesti) su imali namjeru da ugroze u toku noći desetog na jedanaesti septembar 2006. godine, nakon završetka parlamentarnih izbora u RCG. Tu namjeru teroristi su planirali izvršiti snažnim i sinhronizovanim napadom na vjerske i kulturne objekte, kao i na viđenije pripadnike albanske nacionalnosti i katoličke vjeroispovjesti i njihove porodice. Za izvođenje napada, teroristi su obezbjedili velike količine oružja , oruđa, eksploziva, municije i drugih materijala i opreme, koju su uglavnom, dopremili iz Albanije i sa Kosova, odakle su trebale i da ilegalno pristignu dvije grupe (kao direktni izvršioci) veličine do pet ljudi, sa iskustvom u terorističkim aktivnostima (bivše paravojne formacije sa Kosova)“.²⁶

²⁵ Ibid, str. 142

²⁶ Ibid.

Imajući u vidu da na području Tuzi živi većina albanskog stanovništva i ne čudi da su aspiraciju za separacijom imale pomenute grupe. Takođe moram napomenuti da je takođe važnu ulogu u otkrivanju i privođenju pravdi ove zločinačke organizacije imala i albanska obavještajna služba (ŠIK).

„U septembru 2006. godine je u Crnoj Gori uhapšena grupa od sedamnaest albanaca od kojih su četvorica bili američki državljani – **Sokol Ivanaj** i njegovi rođaci **Kola Dedvukaj** i **Rok Dedvukaj**, nastanjeni decenijama u Mičigenu, kao i vođa grupe **Doda Ljučaj**, takođe američki državljani, koji je rođen u Crnoj Gori“.²⁷

„Za navedene aktivnosti i planirane akcije motiv terorista je bio skoro nevjerovatan – „poboljšanje mjesta, značaja i uloge i uticaja u vlasti RCG crnogorskih državljana albanske nacionalnosti i katoličke vjeroispovjesti na području Tuzi i Malesije, a smanjenje nivoa navedenih prava i uticaja u vlasti RCG, takođe, crnogorskim državljanima albanske nacionalnosti i muslimanske vjeroispovjesti“. Teroristi su takođe smatrali da su Albanci – katolici navodno - ugroženi“.²⁸ Svi koji su bili uključeni u ovaj pokušaj destabilizacije Crne Gore su Albanci - katolici, što nam ukazuje da se ovdje radilo o **separatističkom terorizmu**,

Nakon lišavanja slobode i podnošenja krivičnih prijava protiv četrnaest lica mahom državljana Crne Gore osim dva lica koja su bila državljani SAD –a, zbog osnovane sumnje da su počinili krivična djela iz člana 401 KZRČG – **zločinačko udruživanje**, iz člana 365 KZRČG – **terorizam**, iz člana 403 KZRČG – **nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija** i člana 507, stav 3 i 4 **ZKP – krivičnih djela izvršena na organizovan način**. Svim licima koja su prijavljena, određen je pritvor.

„Svi optuženi za terorizam i oružanu pobunu koji su uhapšeni u policijskoj akciji „Orlov let“ 2006. godine proglašeni su krivim za ta djela i osuđeni na zatvorske kazne od dvije i po do šest i po godina zatvora, odnosno ukupno na 51 godinu zatvora. Presudom Višeg suda u Podgorici opuženi za pripremanje terorističkih napada i udruživanju u cilju protivustavnog djelovanja i bezbjednosti Crne Gore osuđeni su: Doda Ljučaj na šest i po godina zatvora, Đon Dedvukaj na pet godina, Anton Siništaj na šest godina, Viktor Siništaj na pet godina, Zef

²⁷ Simeunović Dragan, op.cit. str.195

²⁸ Mašulović Ivan, op. cit. str.142 – 143

Berišaj i Sokolj Ivanaj na po četiri godine zatvora. Ostali su osuđeni na kazne između dvije i tri i po godine zatvora“²⁹.

Pomenuti su proglašeni krivima 05.08 2008. godine zbog planiranja i pripreme terorističkih akata od 2004. godine pa sve do 2006. godine zamislivši separaciju posebnog albanskog regiona u Crnoj Gori. Veza okrivljenih se sastojala od kontakta sa albanskim udruženjem iz Detroita zatim komunikacija sa Oslobodilačkom Vojskom Kosova (OVK-a) koja je bila zadužena za nabavku oružja i distribuciju istog ka Crnoj Gori. Veliki broj dokaza u ovom postupku je olakšao sudijama da presude u ovom slučaju. Osujećenjem njihovih planova pronađen je veliki broj dokaza poput mjesta gdje je skriveno oružje, zatim popis pronađenog oružja, planiranje ratne strategije itd.

„Kao glavni dokaz u ovom slučaju naveden je dnevnik koji je vodio Anton Siništaj u kojem je naveo aktivnosti ove grupe, dokumenti o prisluškivanim razgovorima između članova grupe i uvid u izvještaj o prelasku državne granice ove grupe. Vođa grupe je bio Anton Siništaj, a ideološki i politički vođa je bio Viktor Siništaj“³⁰.

Crna Gora je uspjela da nakon ovog pokušaja destabilizacije države sačuva multietnički i multikonfesionalni sklad, kazni počiniocima ovih krivičnih djela i dokaže da je spremna da odgovori na sve bezbjednosne izazove koje sa sobom nosi XXI vijek.

²⁹ Srđan Janković, Radio Slobodna Evropa, Slučaj “Orlov let”: kazne za sve optužene, 05.08.2008,

<http://www.radioslobodnaevropa.org/a/118702.html> (pristupljeno dana 04.12.2017.)

³⁰ Ibid.

3. Bezbjednosni sistem i njegovo pojmovno određenje

Primarna funkcija sistema bezbjednosti Crne Gore se ogleda u pravovremenom otkrivanju i sprečavanju svih oblika antidruštvene i neprijateljske djelatnosti s posebnim akcentom na terorizam i organizovani kriminal. Preventivnim i represivnim mjerama država teži da obezbjedi mir i stabilnost države i njenih građana štiteći ih kroz institucije sistema.

„Sistem bezbjednosti, je vrlo složen sistem organizovan je preko hijerarhijske strukture, odnosno podsistema i mikrosistema. Podsystem, po pravilu, ostvaruje jednu aktivnost, kao dio opšte aktivnosti, dok mikrosistem povezuje više aktivnosti i funkcioniše na užem prostoru (opština, region, republika)“.³¹

Uloga sistema bezbjednosti države Crne Gore je da štiti nezavisnost, suverenitet, društveno uređenje (ustavni poredak), slobode i prava građanina i da brani teritorijalni integritet države.

“Intenziviranje transnacionalnih rizika i prijetnji u regionu i šire, a prije svega međunarodni terorizam i organizovani kriminal mogu negativno uticati na nacionalnu bezbjednost Crne Gore. Međunarodni terorizam i organizovani kriminal predstavljaju ozbiljnu prijetnju međunarodnom miru i bezbjednosti. Ove pojave, bez obzira je li njihov izvor u neposrednom okruženju ili van njega, realni su bezbjednosni rizici i prijetnje za Crnu Goru”.³²

Bezbjednosni rizici i prijetnja Crnoj Gori takođe su: krijumčarenje opojnim drogama, oružjem, ilegalne migracije, trgovina ljudima i proliferacija oružja za masovno uništenje.

Posljedice procesa globalizacije kao i problemi tranzicije: rastuća globalna razlika između bogatih i siromašnih zemalja sa političkim posljedicama te neravnopravnosti, kao i ekonomski i socijalni problemi, mogu negativno uticati i na ekonomske interese i razvoj Crne Gore.

Prirodne, tehničko-tehnološke, hemijske, biološke, nuklearne i radiološke katastrofe, epidemije, kao i posljedice terorizma mogu stvoriti rizike i prijetnje po bezbjednost Crne Gore.

³¹ Stajić Ljubomir, Osnovi bezbednosti, Policijska akademija, Beograd, 2003, str. 33

³² Strategija nacionalne bezbjednosti ("Sl. list CG", br. 75/08 od 08.12.2008) str. 3

3.1. Pojam bezbjednosnih službi

Nesumnjivo je da je bezbjednosna služba države formirana posle obavještajne službe. „Kao jedinstvena institucija, služba bezbjednosti nastaje početkom XX – vijeka kada su razlozi nacionalnog organizovanja i potrebe zaštite države od unutrašnjih i spoljašnjih ugrožavajućih faktora zahtjevala integrisanje i centralizaciju poslova bezbjednosti u okviru jedinstvene institucije. Opšteprihvaćena definicija pojma „služba bezbjednosti“ ne postoji“. ³³

Hladnoratovski period (1945 -1990) je period procvata bezbjednosnih službi. Veliki broj građana u Socijalističkim zemljama je bio na udaru i represalijama svojih bezbjednosnih službi. Period zadiranja u privatnost i kršenje ljudskih prava u tom Hladnoratovskom periodu je bila svakodevna. Neogrničenu moć i uticaj su imale bezbjednosne službe.

Bezbjednosne službe štite državu i njene vitalne vrijednosti, prije svega građane od onih koji ih tajnim djelovanjem ugrožavaju ili mogu ugroziti. Važnost postojanja bezbjednosnih službi najbolje možemo vidjeti u periodu I i II svjetskog rata, kada se jedna od važnih odlika države ogleda u postojanju jake bezbjednosne službe, koja je posjedovala informacije o svakom građaninu pojedinačno koji boravi na teritoriji države i te podatke prezentovala nosiocima vlasti. Važnost i značaj postojanja bezbjednosnih službi možemo vidjeti na osnovu imena koja su nosila određene bezbjednosne službe, služba državne bezbjednosti, tajna policija itd.

Bezbjednost države je stanje u kome su osigurani vitalni interesi njenih građana same države i društva od spoljašnjih i unutrašnjih prijetnji, sigurna egzistencija, ustavno uređenje, suverenitet i teritorijalna cjelokupnost. „Prijetnje bezbjednosti predstavljaju skup uslova i faktora koji ugrožavaju normalno odvijanje države, njenih institucija i svakodnevni život građana“. ³⁴

Evidentno je da bezbjednosna služba predstavlja važan i specifičan instrument izvršne vlasti. „Ukoliko osvajanje vlasti, makar ona bila stvarno osvojena i od strane istorijski progresivne klase, nema kao posledični akt izmjenu društvenih odnosa nedostojnih čovjeka,

³³ Đukić Siniša, Stručni rad, Obavještajne i bezbjednosne službe, Bezbjednost, policija, građani, Banja luka, 2014, str. 193

³⁴ Ronin Roman, Obavestajni rad, JP Službeni glasnik i Fakultet za bezbednost, Beograd, 2009, str. 11

političke evolucije, ono se ne uzdiže od dometa političke revolucije, ostajući samo tako predvorje socijalne revolucije.“³⁵

3.2. Organizacija i klasifikacija bezbjednosnih službi

Dobrom organizacijom i realizacijom obavještajno – bezbjednosnih službi obezbjeđuju se nezavisne analize podataka bitne za bezbjednost države, društva i zaštite njihovih životnih potreba i interesa. „Rizici i prijetnje za unutrašnju bezbjednost, poput proliferacije oružja za masovno uništenje, organizovanog kriminala, trgovine drogom, ilegalnih migracija, međunarodnog terorizma i tako dalje naročito posle događaja od 11. septembra 2001. godine, dobri obavještajni podaci smatraju se od suštinske važnosti za svaku državu“³⁶. Otuda su mnoge zemlje dodjelile šira ovlašćenja obavještajnim službama, a nove tehnologije proširile su mogućnosti za nadziranje, otkrivanje i lišavanje slobode osumnjičenih i omogućile veću saradnju između obavještajnih i bezbjednosnih službi, kako na nacionalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou. U takvim okolnostima se povećava uloga parlamenta u stvaranju ravnoteže između narastajuće moći obavještajno – bezbjednosnih službi.

„S obzirom da prikupljanje obavještajno – bezbjednosnih podataka zahtjeva visok nivo tajnosti tu postoji opasnost i mogućnost da se ti podaci zloupotrebe u unutrašnje političke svrhe, a s druge strane, obavještajno – bezbjednosna djelatnost može da postane prijetnja društvu i političkom sistemu radi čije zaštite se i organizuje. Zato postoje velike potrebe za civilnom i demokratskom kontrolom subjekta ove djelatnosti od strane izvršne i zakonodavne grane vlasti“³⁷.

U demokratskim društvima obavještajno – bezbjednosni rukovodni i izvršni organi treba da teže ka većoj efikasnosti, političkoj neutralnosti, privrženosti, profesionalnoj etici, djelovanju unutar zakonitih ovlaštenja i u skladu s ustavom i pravnim normama i demokratskom praksom države.

³⁵ Simeunović Dragan, Državni udar ili revolucija, Simtrade, Beograd, 1991, str. 25

³⁶ Danilović Nedo, Miodrag Gordić i Srđan Blagojević, Savremeni sistemi bezbednosti, Zavod za udžbenike, Beograd, 2015, str. 59

³⁷ Ibid, str. 59 – 60

3.3. Vrste bezbjednosnih službi

Obavještajne službe, tajne službe, službe bezbjednosti, obavještajna zajednica, kontraobavještajna služba, specijalne službe i agencije su razni nazivi za subjekte koji se bave obavještajno – bezbjednosnom djelatnošću.

Državne obavještajno – bezbjednosne službe se načelno dijele na **spoljne i unutrašnje** što je osnovna podjela prema prostoru u kome djeluju. Prema drugim kriterijumima podjela je komplikovanija. Na primjer po oblasti u kojoj su uže specijalizovane i opremljene dijele se na:“ – **vojne**, a one detaljnije na **vidovske** a nekad i **rodovske**, zatim mogu biti **spoljnopolitičke, naučnotehnološke, tehničke** i sl. a postoje još preciznije podjele kao na primjer **nuklearna, antiteroristička, finansijska, industrijska ekonomska, ekološka** itd“. ³⁸

U odnosu na nivo ili položaj u državnom aparatu ili političkom sistemu vlasti mogu biti povezane sa raznim nivoima i na razne načine radi efikasne komunikacije i kontrole što otvara niz mogućnosti novih načina podjela. „Na primjer vojne službe mogu biti **strategijske, operativne i taktičke**, prema značaju informacija koje proizvode ili prema nivou komandovanja za koji rade. Prema organizacionom **centralne, nacionalne, resorne** itd“. ³⁹ Skoro svako ministarstvo može imati svoje službe specijalizovane za rad u interesu resora koji pokriva. Dok druga rješenja idu na univerzalnost službi pa se zadaci za konkretno resorno ministarstvo postavljaju kroz centralizovan aparat rukovođenja.

³⁸ Ronin Roman, op.cit. str. 15

³⁹ Ibid, str.15

4. Obavještajni sistem i njegovo pojmovno određenje

Nijedna savremena država bez dobro organizovanog obavještajnog sistema ne može da zaštiti svoju zemlju. Zato svaka država teži da sazna namjere drugih država, nastojeći da prikrije svoje namjere, a otkrije namjere i ambicije drugih država koje nastoje da ugroze njenu bezbjednost. Ključnu ulogu u tom sistemu ima obavještajno-bezbjednosna služba države. One su te službe koje na vrijeme otkrivaju prikupljanjem podataka zločinačke namjere prema našoj državi i kao takve moraju posjedovati veća ovlašćenja.

4.1. Pojam obavještajnih službi

Veliki broj autora je pokušao da definiše pojam obavještajnih službi ali sve do danas nije data opšte prihvatljiva definicija. Definicija o obavještajnoj službi je različita, od autora do autora, pa u stručnoj literaturi postoji više različitih pristupa o određivanju ovoga pojma.

"Obavještajna služba se danas definiše kao specijalizovana relativno samostalna institucija državnog aparata, ovlašćena da legalnim, ali i tajnim sredstvima i metodama, prikuplja značajne obavještajne podatke i informacije o drugim državama ili njenim institucijama i mogućim unutrašnjim protivnicima sopstvene države, potrebne za vođenje politike zemlje i preduzimanje drugih postupaka u miru i u ratu i da sopstvenom aktivnošću, samostalno ili u saradnji sa drugim državnim organima, sprovodi dio državnih i političkih ciljeva zemlje".⁴⁰

Kažu mnogi autori da država koja se nađe u ratu, sa dobro organizovanom obavještajnom službom, može i da dobije taj rat. Jer i svrha postojanja obavještajnih službi je ta da obavještajna služba sazna tajne namjere naših neprijatelja, kako spoljnjih tako i unutrašnjih.

Andreja Savić definiše obavještajnu službu kao „društveno istorijsku i klasno uslovljenu specijalizovanu organizaciju koja u okviru svog djelokruga rada sprovodi tajne obavještajne, kontraobavještajne i subverzivne sadržaje prema vitalnim interesima protivnika, koristeći pri

⁴⁰ Ibid.

tome specifične metode i sredstva, sa ciljem ostvarivanja određenih političkih interesa i zaštite unutrašnje i spoljne bezbjednosti“.⁴¹

Dakle, da bi bila uspješna, „obavještajna aktivnost se mora detaljno planirati od strane obavještajnih stručnjaka i rukovodilaca obavještajnih ustanova“⁴² Jer bez obavještajnih stručnjaka sa dugogodišnjim iskustvom i nema dobro organizovanih aktivnosti u obavještajnim službama. Na šta treba posebno obratiti pažnju.

„U savremenom dobu, ona predstavlja jednu od najspecifičnijih i najosjetljivijih sfera društvene djelatnosti i njeno značajno mjesto i ključna uloga u savremenim društvenim zbivanjima trebala bi da predstavlja zaseban predmet naučnih istraživanja“⁴³

Što to znači? Znači da je potrebno ulagati sredstva u obrazovanje što većeg broja stručnjaka iz oblasti bezbjednosti, potrebno je te stručnjake slati na edukacije, posebno dobro razvijenih zemalja koje su okosnice i začetnici najsavremenijih obavještajnih službi, kao što su SAD, Engleska, Francuska i mnoge druge zemlje. Na fakultetima oformiti studentske smjerove sa oblašću bezbjednosti s fokusom na obavještajnu službu.

„Širok spektar saznanja i informacija koje pružaju drugi izvori u modernim životnim uslovima ne može predstavljati kompenzaciju za informacije i obavještenja, koje pruža obavještajna služba, koja osim relevantnih i provjerenih podataka daje i predloge za izvršenje zadataka i unaprjeđenje zacrtanih ciljeva. Ali to svakako ne znači da sam proces obavještajnog rada nije podložan greškama i propustima“.⁴⁴

Obavještajne službe se bave obavještavanjem i dužne su da na odgovoran način prikupe i analiziraju raznovrsne podatke, koje se tiču nacionalne bezbjednosti, a zatim te podatke prezentiraju svom državnom vrhu. Kao i sve službe i obavještajna služba je sklona greškama.

⁴¹ Savić Andreja, Uvod u državnu bezbednost, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd, 2002, str. 42

⁴² Bajagić Mladen, Metodika obavještajnog rada, Kriminalističko – policijska akademija, Beograd, 2010, str. 58

⁴³ Milašinović Radomir, Američki pohod na svijet, ZAD, Beograd, 1996, str. 191

⁴⁴ Milašinović Radomir, CIA – moć i politika, Jugoštampa, Beograd, 1979, str. 10

4.2 Organizaciona struktura obavještajnih službi

Organizacija svake obavještajne službe zbog raznovrsnosti zadataka je složena. Razni faktori utiču na društveno – politički sistem, veličinu zemlje, spoljnopolitička orijentacija, kadrovi, finansijska sredstva i drugo. Sve obavještajne službe prilagođene su potrebama i politici jedne zemlje.

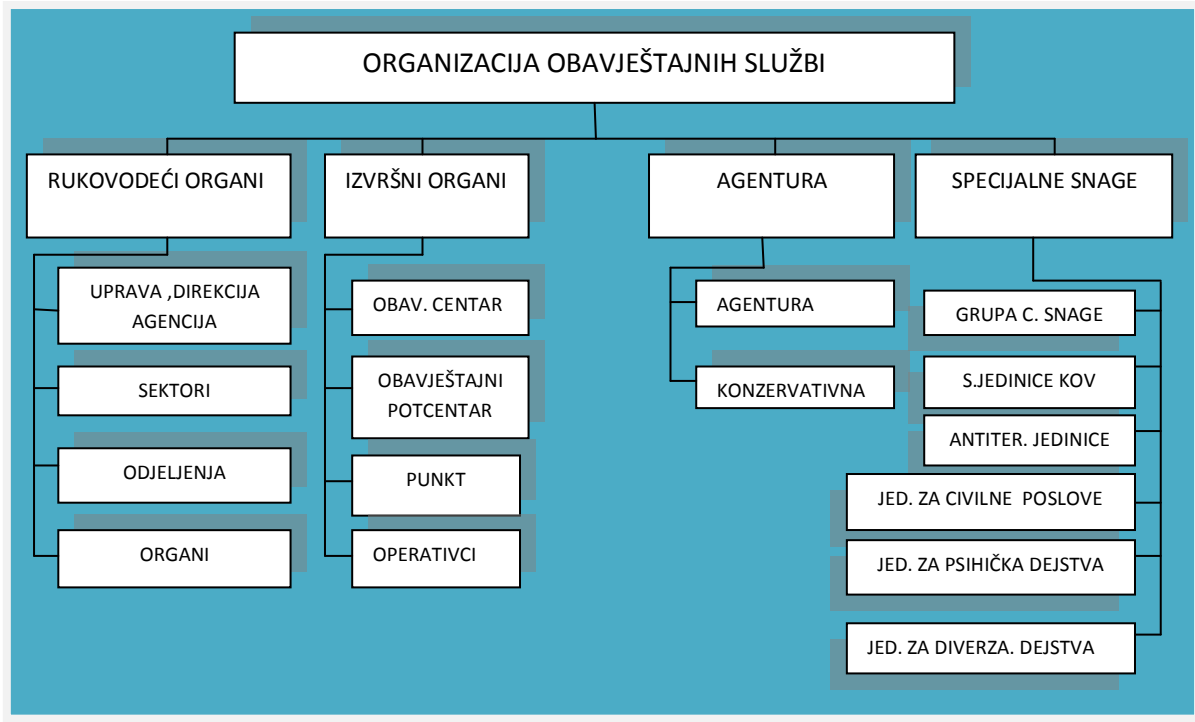
Većina obavještajno – bezbjednosnih službi u svom sastavu ima:

1. rukovodeće i upravne organe
2. izvršne organe,
3. agenturu i
4. specijalne snage.⁴⁵

Rukovodeći organ nalazi se na čelu obavještajne službe (glavna uprava, generalna direkcija, agencija i sl.) kojom rukovodi direktor ili načelnik. Direktor ili načelnik obično ima jednog do dva zamjenika i više pomoćnika, koji su istovremeno rukovodioci pojedinih sektora/odjeljenja.

⁴⁵ Danilović Nedo, Miodrag Gordić i Srđan Blagojević, op. cit.str. 208

Slika 1. Organizaciona šema obavještajnih službi

Izvor: Stajić, Ljubomir, Osnovi bezbednosti, Policijska akademija, Beograd str.193.

„Specijalne snage namjenjene su za izvršenje posebno značajnih zadataka obavještajno – bezbjednosnih službi. U grupu specijalizovanih snaga ulaze: **specijalne antiterorističke jedinice, protivterorističke jedinice, diverzantske jedinice, jedinice za „elektronsku špijunažu“, jedinice za psihološko – propagandno djelovanje, jedinice za civilne poslove i dr.**“⁴⁶

Upotreba specijalizovanih snaga u gotovo svim zemljama je u nadležnosti najvišeg političkog rukovodstva zemlje, ali je u tjesnoj vezi sa obavještajno – bezbjednosnim službama.

⁴⁶ Stajić Ljubomir, Osnovi bezbednosti, Policijska akademija, Beograd, 2003, str. 211

4.3. Vrste obavještajnih službi

Obavještajno – bezbjednosne službe mogu se podjeliti prema više kriterijuma:

- A. prema mjestu u državnoj organizaciji, dijele se na centralne i resorne
- B. prema vrsti organizacije mogu biti vojne i civilne
- C. prema vrsti djelatnosti, dijele se na opšte i specijalne i
- D. prema blokovskoj podjeljenosti, dijele se nacionalne i nadnacionalne.⁴⁷

Načelno uvijek je jedna služba glavna i naziva se centralnom obavještajnom službom. Uglavnom ima vodeće mjesto i od stratejskog je značaja. Ostale službe su usko specijalizovane i namjenjene su za pribavljanje informacija iz pojedinih oblasti od interesa za državu, pa su kao takve ugrađene u državne resore (odbranu, spoljnu politiku, ekonomiju, unutrašnje poslove is l.) i nazivaju se resorne obavještajne službe.

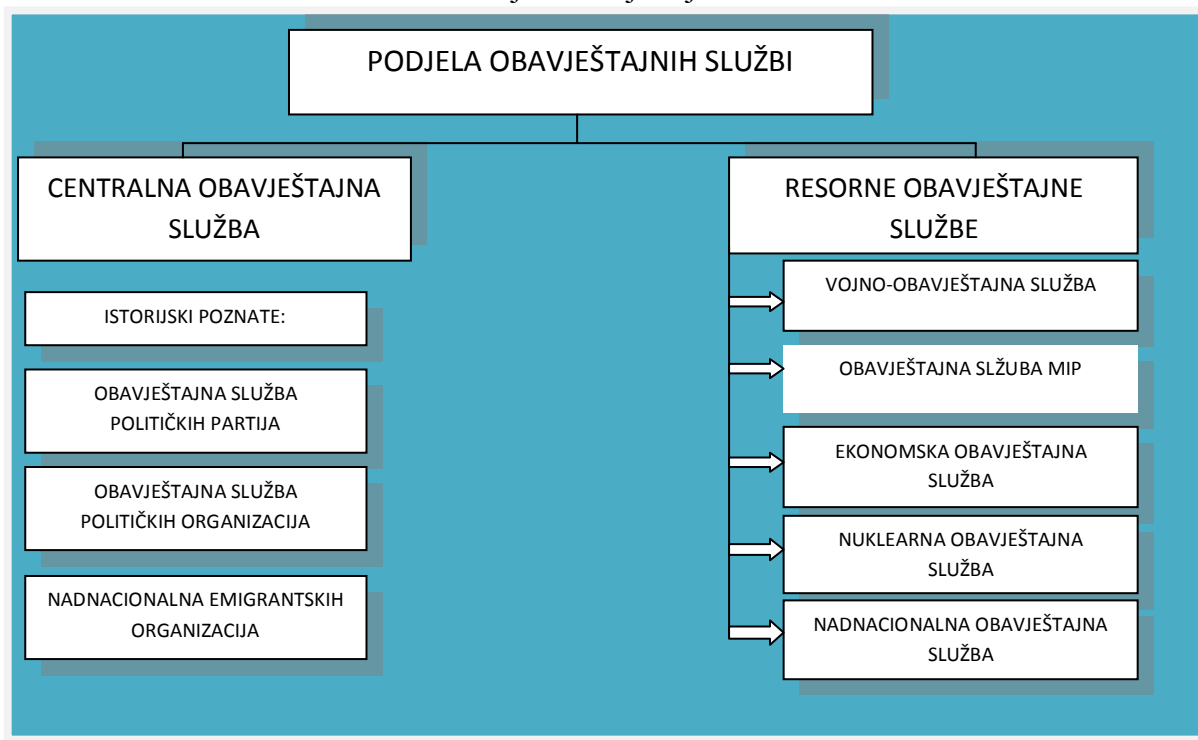
Bez obzira na metodološku podjelu, danas u mnogim zemljama svijeta postoje sledeće vrste obavještajnih službi:

- a. centralna obavještajna služba,
- b. vojno obavještajna služba
- c. obavještajna služba ministarstva inostranih poslova
- d. ekonomska obavještajna služba,
- e. nuklearna obavještajna služba i
- f. nadnacionalna obavještajna služba.⁴⁸

⁴⁷ Stajić Ljubomir, op.cit. str. 198

⁴⁸ Ibid, str. 199

Slika 2. Podjela obavještajnih službi

Izvor: Stajić, Ljubomir, Osnovi bezbednosti, Policijska akademija, Beograd str.187

Nadnacionalna obavještajna služba stvorena je da obezbjedi podatke, analize i procjene o oružanim snagama i drugim prilikama na teritoriji eventualnog protivnika.

Pored navedenih obavještajno – bezbjednosnih službi istorijski su poznate i druge službe, kao što su:⁵⁰

- 1) obavještajne službe političkih partija,
- 2) obavještajne službe političkih pokreta i
- 3) obavještajne službe emigrantskih organizacija

⁵⁰ Ibid, str.187

5. Obavještajne službe Crne Gore

Cjelovito sagledavanje historijata bezbjednosno – obavještajnih službi u Crnoj Gori se samo djelimično može pratiti kroz institucionalizovane oblike rada u sadašnjem shvatanju ovog pojma.

“Noviji historijat službi u Crnoj Gori mogao bi se pratiti od 13. maja 1944. godine, kada je Naredbom vrhovnog komandanta NOV osnovano Odjeljenje za zaštitu naroda – OZN, kao jedinstvena služba bezbjednosti na području bivše Jugoslavije. Marta 1946. godine, OZN – a je izdvojena iz sastava Ministarstva narodne odbrane i uključena u Ministarstvo unutrašnjih poslova, mijenjajući istovremeno i naziv u Upravu državne bezbjednosti”.⁵¹

Čuvena parola koja se izgovarala za tadašnju OZNU je bila: OZNA sve dozna.

“Nakon značajnijih organizacionih promjena 1966/67. godine, služba državne bezbjednosti SDB – a je zadržala poziciju i nadležnost u okviru ministarstva unutrašnjih poslova. Do raspada bivše SFRJ početkom 1990 – tih godina, služba državne bezbjednosti je prošla različite faze razvoja, prilagođavajući se opštim društvenim i političkim promjenama. Zakonom o Agenciji za nacionalnu bezbjednost (“Službeni list CG” br. 28/05 od 5. maja 2005. godine) osnovana je Agencija za nacionalnu bezbjednost kao zaseban državni organ koji je u svojsvu pravnog sljedbenika preuzeoslužbenike, predmete, arhivu, opremu i sredstva bivše SDB MUP – a CG”.⁵²

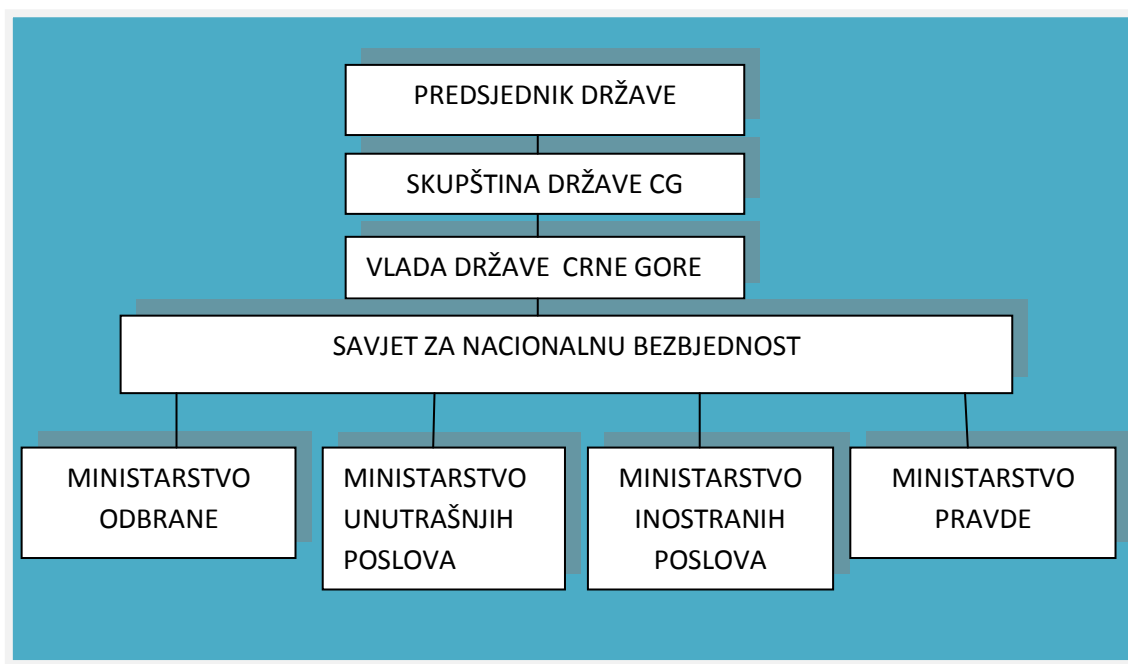
Vojno obavještajnu službu Crnogorska vlada formirala je 27.02. 2012. godine kao dio nastavka evroatlantskih integracija i stvaranja uslova za efikasno obavljanje misija i zadataka Vojske Crne Gore (VCG).

Prikupljanje i razmjena vojno-obavještajnih informacija sa partnerskim službama nakon usvajanja novih zakonskih rješenja je od posebnog značaja zbog učešća VCG u mirovnim misijama.

⁵¹ Izvor: <http://www.anb.gov.me/naslovna/istorijat> (pristupljeno dana 06.12.2017.)

⁵² Ibid.

Slika 3. Ključni elementi nacionalne bezbjednosti Crne Gore

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite republike Crne Gore od terorizma, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str. 316.

Slika 4. Amblem Agencije za nacionalnu bezbjednost

5.1. Agencija za nacionalnu bezbjednost

Izvor: <https://www.google.com> (pristupio dana 10.01.2018.)

Agencija za nacionalnu bezbjednost (ANB) predstavlja obavještajnu bezbjednosnu ustanovu, koja nema policijska ovlašćenja, osim onih koje propisuje zakon. ANB je podređena vladi države Crne Gore, a kontrolu zakonitosti rada vrši skupština.

Agencija prikuplja, evidentira, analizira, procjenjuje, koristi, razmjenjuje, čuva i štiti podatke od značaja za:⁵³

- 1) sprječavanje djelatnosti usmjerenih protiv nezavisnosti, suvereniteta, teritorijalnog integriteta, odbrane, bezbjednosti i Ustavom utvrđenog pravnog poretka Crne Gore;
- 2) sprječavanje terorizma i drugih oblika organizovanog nasilja;
- 3) sprječavanje organizovanog kriminala;
- 4) sprječavanje krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom;
- 5) sprječavanje obavještajne djelatnosti nosilaca obavještajnih aktivnosti drugih država;
- 6) sprječavanje prijetnji po ekonomske interese Crne Gore;
- 7) sprječavanje prijetnji po međunarodnu bezbjednost;
- 8) sprječavanje drugih mogućih prijetnji po nacionalnu bezbjednost.

Agencija je ovlašćena da tajno prikuplja podatke sledećim sredstvima i metodama:⁵⁴

⁵³ Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost ("Sl. list RCG", br. 28/05 od 05.05.2005, 86/09 od 25.12.2009, 73/10 od 10.12.2010, 20/11 od 15.04.2011, 08/15 od 27.02.2015) član .6

- 1) saradnjom sa crnogorskim državljanima i strancima;
- 2) praćenjem i osmatranjem na otvorenom prostoru i javnom mjestu, uz korišćenje tehničkih sredstava za: a) foto dokumentovanje, b) audio, video i druge oblike (digitalno i dr.) tehničkog dokumentovanja;
- 3) kupovinom dokumenata i predmeta;
- 4) nadzorom nad elektronskim komunikacijama i poštanskim pošiljkama koji se odnosi na: a) sadržaj elektronske komunikacije, b) podatke o saobraćaju u elektronskoj komunikaciji i neuspješnom uspostavljanju komunikacija, c) podatke o lokaciji u elektronskoj komunikaciji koja se odnosi na korisnika, d) sadržaj i vrstu poštanske pošiljke, odnosno usluge;
- 5) nadzorom unutrašnjosti objekata, zatvorenih prostora i predmeta uz korišćenje tehničkih sredstava.

Službenik Agencije može koristiti zvanični dokument ili oznaku koja služi za prikrivanje njegovog identiteta, kao i identiteta lica sa kojim je uspostavljena tajna saradnja. Dokument, odnosno oznaku izdaje nadležni organ, na zahtjev direktora Agencije i o njima vodi posebnu evidenciju. Po prestanku razloga zbog kojih je odobreno korišćenje dokumenta ili oznake, organ nadležan za njihovo izdavanje ih poništava i dostavlja na čuvanje Agenciji.

ANB je ovlašćen da uz pomoć dobrovoljnosti i tajnosti u saradnji sa domaćim i stranim državljanima prikuplja obavještajne podatke, ima mogućnost da izda svom operativnom radniku zvanični dokument u cilju prikrivanja njegovog stvarnog identiteta i identiteta lica sa kojim je uspostavljena tajna saradnja.

Na obrazloženi pisani predlog direktora Agencije, za svaki pojedinačni slučaj odlukom odobrava predsjednik Vrhovnog suda Crne Gore, a u slučaju odsutnosti ili spriječenosti, sudija koji ga zamjenjuje u skladu sa zakonom, ako postoje osnovi sumnje da je ugrožena nacionalna bezbjednost.⁵⁵

- 1) pripremama za oružani napad na Crnu Goru;
- 2) tajnim aktivnostima usmjerenim protiv nezavisnosti, suvereniteta, teritorijalnog integriteta, odbrane, bezbjednosti i Ustavom utvrđenog pravnog poretka Crne Gore;

⁵⁴ Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost ("Sl. list RCG", br. 28/05 od 05.05.2005, 86/09 od 25.12.2009, 73/10 od 10.12.2010, 20/11 od 15.04.2011, 08/15 od 27.02.2015) član .9

⁵⁵ Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost ("Sl. list RCG", br. 28/05 od 05.05.2005, 86/09 od 25.12.2009, 73/10 od 10.12.2010, 20/11 od 15.04.2011, 08/15 od 27.02.2015) član .14

3) tajnim aktivnostima, planiranjem i vršenjem priprema za izvođenje unutrašnjih i međunarodnih terorističkih akcija i drugih nasilnih akcija protiv državnih organa i nosilaca javnih funkcija u Crnoj Gori ili inostranstvu;

4) špijunažom ili odavanjem tajnih podataka;

5) obavještajno-subverzivnom djelatnošću pojedinaca, grupa i organizacija u korist drugih država;

6) organizovanom kriminalnom aktivnošću.

“Predlog za nadzor poštanskih pošiljki i drugih sredstava komunikacija sadrži podatke o licu na koje se mjera odnosi, osnovanost razloga za njenu upotrebu, način primjene, obim i trajanje, telekomunikaciono sredstvo i okolnosti koje nalažu potrebu prikupljanja podataka na ovaj način. Rok trajanja ove mjere je tri mjeseca i može se zbog izuzetno važnih razloga produžiti još za tri mjeseca. Preduzeća koja se bave telekomunikacijama ili obavljaju prenos poštanskih pošiljki, datii su da ANB omoguće optimalne uslove za vršenje nadzora nad poštanskim pošiljkama i drugim sredstvima komunikacija koji je odobrio predsjednik Vrhovnog suda Crne Gore. Nadzor nad poštanskim pošiljkama i drugim sredstvima komunikacije ukida se odmah nakon prestanka razloga zbog kojih je vršen”.⁵⁶

Pored ovih metoda i mjera, ANB ima ovlašćenja da u cilju prikupljanja neophodnih informacija i podataka izvrši uvid u register i zbirke podataka drugih organa državne uprave koji ih vode, i to na pisani zahtjev direktora ANB –a.

U svom radu ANB ima ovlašćenja da daje određena obavještenja i podatke policiji i drugim nadležnim organima koji se odnose na poslove iz njihovog djelokruga rada. ANB vodi posebne evidencije, registre i zbirke podataka, na osnovu predloga direktora ANB – a i odluke Vlade.

“Zakon je predvidio obavezu ANB da građanina na njegov zahtjev obavjesti da li su prema njemu preduzimane mjere prikupljanja podataka, da li se vodi evidencija njegovih ličnih podataka i da mu ih stavi na uvid. S druge strane, u cilju konspirativnosti pripadnika ANB, Agencija prema Zakonu ne mora staviti na uvid podatke o svojim službenicima, koji su prikupljali podatke, izvorima podataka, kao ni lične podatke o trećim licima”.⁵⁷ Zbog prisutnosti tolike moći u rukama službi bezbjednosti formirane su nevladine organizacije za

⁵⁶ Mašulović Ivan, op. cit. str. 147

⁵⁷ Mašulović Ivan, ANB i terorizam , Perjanik, br. 11, Podgorica, 2006. str. 71

civilnu kontrolu policije i ANB – a. Jer jednostavno rečeno, sve ono što služba označi tajnim i povjerljivim je nedodirljivo za javnost.

“Radom ANB rukovodi direktor ANB, koga imenuje i razrješava Vlada na predlog predsjednika vlade i na osnovu mišljenja skupštine. Direktor Agencije imenuje se na period od pet godina i može biti ponovo imenovan. Direktor Agencije ne može biti član političke stranke, niti može politički djelovati. U slučaju prestanka mandata direktora, Vlada može imenovati vršioca dužnosti, ali ne duže od šest mjeseci”.⁵⁸ Sadašnji direktor agencije za nacionalnu bezbjednost države Crne Gore je Dejan Peruničić, inače dugogodišnji operativac obavještajne službe.

Direktor Agencije ima ovlašćenja da:⁵⁹

- 1) se stara o zaštiti podataka, sredstava, metoda i izvora podataka od neovlašćenog pristupa;
- 2) daje instrukcije i naloge za rad organizacionim jedinicama i službenicima Agencije;
- 3) odgovara za namjensko korišćenje budžetskih drugih sredstava Agencije;
- 4) donosi opšte i druge akte neophodne za funkcionisanje agencije;
- 5) utvrđuje kriterijume za prijem službenika u Agenciju;
- 6) podnosi Vladi izvještaj o radu Agencije;
- 7) obavlja i druge poslove utvrđene ovim zakonom.

Direktor Agencije uz saglasnost Vlade, donosi i godišnji program rada Agencije.

Radni odnos u Agenciji može zasnovati lice, koje pored opštih uslova za zasnivanje radnog odnosa u državnom organu ispunjava sledeće uslove:⁶⁰

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost ("Sl. list RCG", br. 28/05 od 05.05.2005, 86/09 od 25.12.2009, 73/10 od 10.12.2010, 20/11 od 15.04.2011, 08/15 od 27.02.2015) član .26

- da nema državljanstvo druge države;
- da nije pravosnažno osuđivano za neko krivično djelo;
- da ne postoji bezbjednosni rizik za zasnivanje radnog odnosa u Agenciji;
- da je psihofizički sposoban ako je to neophodno za vršenje određenih poslova u skladu sa aktom o unutrašnjoj sistematizaciji.

Radni odnos u Agenciji može se zasnovati bez javnog oglašavanja. Lice koje zasnjuje radni odnos u Agenciji dužno je da u propisanom roku, položi posebni ispit za rad u Agenciji. Službenici Agencije ne mogu biti članovi političke stranke, niti politički djelovati.

Zakon predvđa unutrašnju i parlamentarnu kontrolu rada ANB –a. Unutrašnja kontrola je povjerena **generalnom inspektoru**, koga postavlja i razrješava Vlada na period od pet godina, sa mogućnošću reizbora.

Unutrašnja kontrola odnosi se na:⁶¹

- zaštitu podataka;
- efikasnost realizacije programa i planova rada;
- primjenu i prekoračenje ovlašćenja;
- finansijsko poslovanje i
- efikasnost izvršenja drugih poslova i zadataka iz nadležnosti ANB.

Generalni inspektor ima obavezu da podnosi izvještaj direktoru ANB i daje preporuke i određuje rok za otklanjanje uočenih nepravilnosti. Generalni inspektor ima obavezu da izvještaj o kontroli podnosi i Vladi i isti se imenuje na period od pet godina.

„U cilju zaštite ljudskih prava i sloboda, jačanja političke odgovornosti Vlade i obezbjeđivanje većeg stepena javnosti rada ANB, Zakon predviđa i kontrolu rada ANB od strane zakonodavne vlasti. U tom smislu, parlamentarnu kontrolu rada ANB vrši Skupština, preko nadležnog radnog tijela, kome ANB podnosi godišnji izvještaj. Pored redovnih izvještaja radno tijelo ima pravo da ostvari uvid u postupak mjera nadzora nad poštanskim

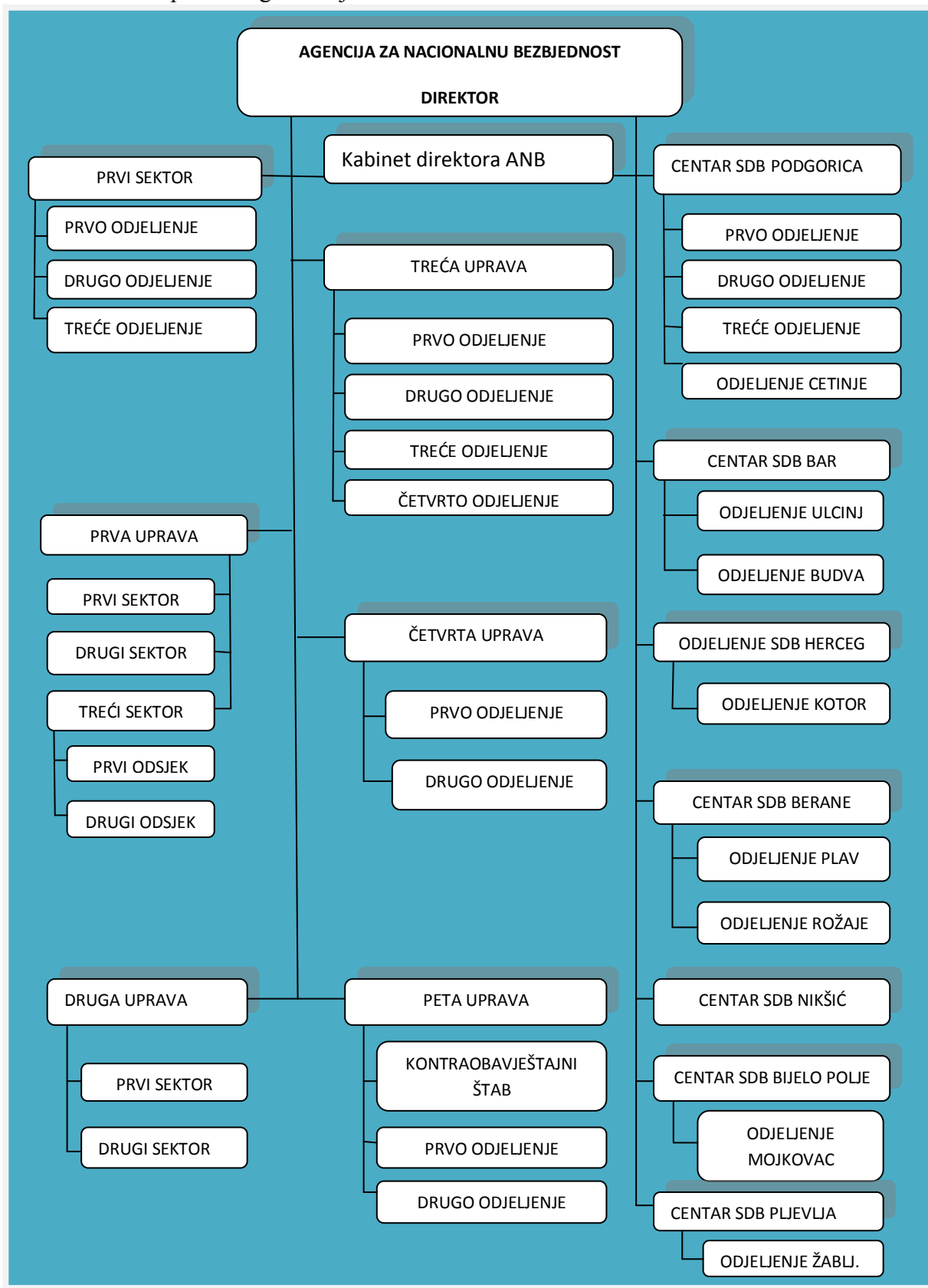
⁶¹ Mašulović Ivan, op. cit. str. 71

pošiljkama i drugim sredstvima komunikacije, ako se time ne ugrožava nacionalna bezbjednost. Sva saznanja do kojih dođu vršeći nadzor nad radom ANB-a, članovi radnog tijela imaju obavezu da čuvaju kao državne i službene tajne. S druge strane ANB ima obavezu da ne dozvoli radnom tijelu uvid u podatke o identitetu saradnika i pripasdnika ANB sa prikrivenim identitetom, kao i druga lica, ako bi njihovoo otkrivanje moglo štetiti bezbjednosnim i obavještajnim izvorima i akcijama koje su u toku. Nadležno radno tijelo podnosi o svom radu izvještaj Skupštini najmanje jedanput godišnje“.⁶²

I na kraju u članovima 51. i 52. Zakona o ANB, određeno je da će Agencija preuzeti službene prostorije, predmete arhivu, sredstva za rad dr. što je do stupanja na snagu ovog zakona koristila SDB i MUP. Takođe, Agencija preuzima i službenike SDB koji su zatečeni u službi na dan stupanja na snagu ovog zakona.

⁶² Ibid.

Slika 5. Šematski prikaz organizacijske strukture ANB

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite od terorizma republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str. 150

5.1. Vojno obavještajna služba

Usvajanjem izmjena Zakona o odbrani, crnogorski parlament je 27.02.2012. godine formirao vojno obavještajnu službu u okviru Ministarstva odbrane Crne Gore. Crnogorska Vlada je formiranjem vojno obavještajne službe nastavila evroatlantski put i stvorila uslove za efikasno obavljanje misija i zadataka Vojske Crne Gore (VCG).

Izmjenama Zakna o odbrani, obezbjedio se pravni okvir za razvijanje vojno obavještajnih, kontraobavještajnih i bezbjednosnih poslova.

Vojno obavještajni, kontraobavještajni poslovi i bezbjednosni poslovi koji se obavljaju u Ministarstvu obuhvataju:⁶³

- planiranje, koordinaciju, upravljanje, usmjeravanje i kontrolu vojno obavještajnih i kontraobavještajnih i bezbjednosnih poslova u Ministarstvu i vojsci;
- prikupljanje, obradu i dokumentovanje podataka i informacija o oružanim snagama i odbrambenim sistemima drugih država, kao i drugim aktivnostima u inostranstvu koje su od značaja za odbranu Crne Gore;
- prikupljanje, obradu i dokumentovanje podataka i informacija o namjerama, mogućnostima i planovima djelovanja fizičkih lica, grupa, organizacija u zemlji kojima je cilj ugrožavanje Ministarstva i vojske, kao i preduzimanje mjera za otkrivanje, praćenje i suprostavljanje ovakvim aktivnostima;
- prikupljanje podataka o krivičnim djelima sa elementima organizovanog kriminala usmjerenim protiv Ministarstva i vojske;
- vršenje bezbjednosnih provjera lica angažovanim po bilo kom osnovu u Ministarstvu i vojsci;
- bezbjednosnu zaštitu lica, objekata, sredstava i aktivnosti, kao i obavljanje i drugih bezbjednosnih poslova u Ministarstvu i vojsci;
- saradnju i koordinaciju prilikom vršenja poslova Vojne policije u otkrivanju i sprečavanju krivičnih djela u Ministarstvu i vojsci;
- čuvanje podataka i informacija u skladu sa zakonom i njihovu zaštitu od neovlašćenog otkrivanja, davanja, korišćenja, gubitka ili uništavanja;
- ostvarivanje i usmjeravanje saradnje sa vojno obavještajnim, kontraobavještajnim i bezbjednosnim službama drugih država i međunarodnih organizacija, u skladu sa međunarodnim standardima, međunarodnim ugovorima i preuzetim obavezama.

⁶³ Zakon o odbrani („Sl. list CG“, br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17), Član 41

Odjeljenjem rukovodi lice koje postavlja Vlada, na prdlog ministra, uz pribavljeno mišljenje nadležnog radnog tijela Skupštine.

6. Obavještajne službe - metode i način njihovog rada u suzbijanju terorizma

Neke od metoda koje su korištene u zaštiti od terorizma u SAD-u tokom devedesetih i početkom novog milenijuma su pale na ispit tokom 2001. godine. To je još jednom dokazano na više puta spominjanom primjeru SAD, koje su posle terorističkog napada od 11. septembra 2001. uvidjele da pretjerano oslanjanje na tehnička sredstva i zanemarivanje ljudskog faktora u obavještajnom radu može dovesti do velikih propusta i kobnih posledica

"Špijunaža, pokreti otpora, gerilska akcija, ustanci i pobune, teroristički akti, organizovani kriminal, šverc, tajne organizacije i pokreti sa antiustavnim programima (posebno ako su podržavani iz centra svjetske vojne ili finansijske moći)... sve njih nije moguće otkriti, sprečiti ili obuzdati na tradicionalan način, regularnim oružanim snagama, i snagama javne bezbjednosti i reda. Za svakoga protivnika potreban je adekvatan odgovor. Kakav on treba da bude, kako i kada ga valja upriličiti, na ta i slična pitanja ne mogu da odgovore konvencionalne snage bezbjednosti. Za takve probleme se formiraju tajne ili specijalne službe – kako se često poplarno nazivaju obavještajne i kontraobavještajne strukture države. One sprovode tajna protivdejstva usmjerena ka protivnicima".⁶⁴

Treba istaći da tajne službe bezbjednosti imaju ključno mjesto u kreiranju unutrašnje i spoljne politike svake države. Tajnost njihovog djelovanja je ključ uspjeha u otkrivanju, sprečavanju različitih kriminogenih radnji a posebno terorizma.

"Zato se tajne ili specijalne službe, za razliku od oružanih snaga i snaga javne bezbjednosti, nalaze u stalnom ratu sa navedenim, kao i drugim spoljnim unutrašnjim nosiocima prjetnji. One vode rat u kome nikad nije potpisan ni jedan mirovni sporazum, pa čak ni privremeni prekid dejstva. U tom ratu ne važe Ženevska i Haške konvencije, u njemu nema međunarodne regulative po pitanju primjene sredstava i postupaka. U tajnom ratu nema milosti. On je totalan i/ili apsolutan. Ne zna se kada je počeo, ali se zato zna da nikad neće biti završen. Štaviše, trajaće i kada svi drugi ratovi budu okončani. Najzad, rat tajnih službi je ništa drugo do stalna borba svih protiv svih i svakog; sukob koji se vodi bez pravila i

⁶⁴ Ronin Roman, op.cit. str.12

ograničenja; on prethodi i sledi za svim drugim sukobima. U njemu nikome i nikad nije jasno ko je uistinu pobjednik, niti da li je protivnik konačno poražen”.⁶⁵

Obavještajna služba primjenjuje raznovrsne tajne metode i sredstva (infiltriranje agenata u određenim terorističkim organizacijama, zaštita tih istih agenata, čuvanje u najvećoj mogućoj tajnosti, su saamo neke od metoda koje koriste obavještajne službe. Osnovni vid djelovanja obavještajnih službi su: kontraobavještajna, obavještajna i subverzivna aktivnost.

“Uloga operativaca koji informacije prikupljaju od svojih saradnika – agenata je i dalje dominantna u sferi borbe protiv terorizma i organizovanog kriminala.”⁶⁶ Samo uz pomoć agenturnog metoda možemo doći do najpotpunijih i najpreciznijih informacija.

⁶⁵ Ibid, str. 13

⁶⁶ Milošević Milan i Srećković Zoran, Bezbednosne službe sveta, Vojno izdavački zavod, Beograd, 2010, str. 585

6.1. Način pribavljanja informacija

Informacija kao informacija, ne znači ništa, ako nam nije od koristi. Kada obavještajna služba posjeduje informaciju o mogućem terorističkom napadu i tu informaciju na vrijeme dobije, a zatim i spriječi taj napad, tom informacijom služba opravdava svoje postojanje.

“Rješavanje bilo kog problema, zahtjeva optimalnu informaciju. Ipak to što je nekom informacija, drugome može biti bezvredan suvišni podatak. Smatra se da je informacija važna samo onda kada može da se iskoristi, a korisnost informacije zavisi od njene tačnosti i pravovremenosti”.⁶⁷

Da bi dobili činjenice o nekom dokumentu potrebno je da pristupimo ka dobijanju originala tog dokumenta ili kopije. Da se na taj način informišemo o sadržini tog dokumenta, a zatim preduzmemo sledeći korak.

U procesu dobijanja neophodnih dokumenata treba koristiti sledeće metode:⁶⁸

- tajni dolazak na mesto čuvanja informacija (po mogućnosti ne ostavljajući nikakve tragove; u slučaju nužde imitirati krađu);
- “otpećaćivanje” mesta čuvanja informacija, stvaranjem ili imitacijom havarije (požar, poplave...) sa ulaskom pod vidom spasilaca;
- kratkovremeno zauzimanje potrebne prostorije;
- preuzimanje (krađa, otimanje, razbojništvo, potkupljivanje...);
- Uključivanje trećih lica (veznika-posrednika ili angažovanjem profesionalaca), zainteresovati ih za nabavku nekog dokumenta za vas (uz mogućnost da ga koristi i za sebe);
- snažan pritisak (ucjene, potkupljivanje...) čovjeka koji ima pristup nosiocu informacije ili mestu gdje se ona čuva;
- traženje dokumenata ili njegove kopije od njegovih čuvara uz dokumentovanje razloga.

Da bi se na neki način sakrio pravi smisao akcije, kako u odnosu na vlasnika tako i dobavljača dokumenta, nije loše da se tražena fakta uzimaju zajedno sa nepotrebnim nosačima informacija.

⁶⁷ Ronin Roman, op.cit. str.29

⁶⁸ Ibid, str. 39

S obzirom na to da telefon predstavlja instrument koji se najviše koristi u ljudskoj komunikaciji, on daje jedinstvene mogućnosti za neprimjetni ulazak u lični i poslovni život korisnika.

“Moguće je prisluškivati kako telefonske razgovore tako i sve razgovore u prostoriji (u kojoj se nalazi telefonski aparat) iako je spuštена slušalica. Ponekada je potrebna neka dorada telefonskog aparata, mada često uspijevaju da prođu i bez toga. Dorada telefona ostvaruje se pomoću imitacije njegovog kvara (“igra na liniji”) Kasnije se radovi nastavljaju pod vidom “popravke” a ponekad i nelegalnom posjetom prostorije koja se prisluškuje”.⁶⁹

Prisluškivanje razgovora je jedan od metoda na osnovu koga obavještajna služba prikuplja neophodne informacije, o licima za koja postoji osnov sumnje, da će ta lica izvršiti teroristički napad.

Opšteprihvaćene varijante prisluškivanja telefona su:⁷⁰

1. Neposredno priključivanje na telefonsku liniju:
 - direktno, na automatsku central uz potkupljivanje njenog radnika;
 - negdje na liniju, na proizvoljnom mjestu između telefona i automatske central.
2. Indukciono (tj. beskontaktno) priključenje na telefonsku liniju;
3. postavljanje radio bubice na telefonsku liniju može biti:
 - u okviru mreže (redno);
 - paralelno sa mrežom;
4. Slušanje preko linije zvona.
5. Prisluškivanje u prostoriji, s primjenom visokofrekventne bubice.
6. Postavljanje u aparat bubice koja se aktivira na osnovu koda preko drugog telefona.

⁶⁹ Ibid, str. 43-44

⁷⁰ Ibid.

7. postavljanje u aparat bubice koja privremeno blokira prekidač slušalice pri njenom spuštanju posle odgovora na običan telefonski poziv.

Obavještajne službe koriste i metod praćenja terorista uz maksimalnu diskreciju i skrivanje. Osnovno obilježje ovog metoda je prikupljanje informacija o kretanju potencijalnog teroriste.

Detaljno praćenje ljudi obavlja se s određenim ciljem.⁷¹

- njihovo detaljno upoznavanje radi eventualnog vrbovanja, zarobljavanja, ucjene, diskreditacije ili likvidacije;
- dolazak po nekog traženog lica koje vjerovatno kontaktira ili može da kontaktira s “objektom”;
- otkrivanje mjesta okupljanja tražene grupacije;
- otkrivanje istomišljenika objekta.

Karakteristike koje treba da posjeduje agent koji prati svoj objekat su raznovrsne. Potrebno je biti prvenstveno strpljiv, neupadljiv i nevidljiv za objekat koji se prati.

Obavještajna služba i njeni agenti komunikaciju ostvaruju putem radio veze. Opremljenije terorističke organizacije, uspijevaju da otkriju, da ih pojedine obavještajne službe prate i na taj način izbjegavaju svoja hapšenja i likvidacije.

⁷¹ Ibid, str. 49.

6.2. Metode pronalaženja i vrbovanja informatora

Obavještajna služba teži da dobije neophodnu informaciju o radu terorističke grupacije, tako što teži da infiltrira svog čovjeka u nju. Agent stupa u kontakt sa osobom iz pojedine terorističke organizacije, zatim sklapa prijateljske odnose, potom pristupa samoj terorističkoj organizaciji. Jer samo na taj način, ulaskom agenta u srce organizacije, obavještajna služba može pravovremeno reagovati na potencijalne prijetnje.

Postoje dva pristupa objektu:⁷²

- pod sopstvenim imenom;
- sa lažnim dokumentima i legendom (s obzirom na vjerovatnoću slučajne ili namjerne povale), takav agent, po pravilu, ne smije da ima široke socijalne, rođачke i ekonomske veze, treba da bude iz udaljenog kraja i ne smije ispoljavati suvišnu sentimentalnost u radu...).

Ulazak u određenu terorističku organizaciju, pod sopstvenim imenom je jako riskantan potez. S lažnim dokumentima i legendom agent mora da se uživi u ulogu tog novog identiteta, ne smije kontaktirati s obavještajnom službom iz tog kraja, već iz njemu najbližeg susjednog grada. Najbitnija odlika informatora koji se infiltrira u terorističku organizaciju je tajnost. Agenti koji ne uspiju da izdrže i podlegnu pritisku se uglavnom uklanjaju sa dodjeljenih zadataka, a zadatak se zatim dodjeljuje i povjerava drugom agentu, koji se na novi način infiltrira u istu terorističku organizaciju.

Razlikuju se tri nivoa ubacivanja informatora:⁷³

- tiho prisustvo na skupovima u svojstvu posmatrača;
- određena uloga u poslovima institucije koja se obrađuje;
- ciljno ubacivanje u rukovodeću strukturu neprijateljske institucije.

Od ova tri načina ubacivanja informatora, najsigurniji je način tihog prisustva na skupovima u svojstvu posmatrača. Mišljenja sam da je to najbezbjedniji način i za samog

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

informatora, iz razloga što je na tim skupovima prisutan veći broj ljudi, pa tako postoji i manja šansa za kompromitacijom tih lica.

Vrbovanje se može sprovoditi:⁷⁴

- u ime vrbujuće organizacije (“direktno vrbovanje”)
- bez neposrednog otkrivanja ko vrbuje; daje se samo neka mogućnost da se to pretpostavi (“nagovještavajuće vrbovanje”)
- “pod tuđom zastavom”, ili u ime neke strukture (čovjeka), sasvim neprimjetne, koja ne izaziva nikakvu neprijatnost, već naprotiv, rađa određenu simpatiju (“zaglupljujuće vrbovanje”)

Obavještajne službe teže da kroz neprekidno intenzivno i sveobuhvatno djelovanje infiltriraju svoje ljude u što više terorističkih organizacija, a sve na panu predviđanja i predupređivanja, mogućih aktivnosti protivnika usmjerenih protiv vitalnih interesa države.

Glavne metode vrbovanja su:⁷⁵

1. ucjena
2. potkupljivanje
3. prijetnja fizičkom silom
4. prijetnja bliskim (porodici, prijateljima)
5. rasplamsavanje emocijama
6. ubjeđivanje
7. zombiranje (psihoprogramiranje)
8. posebne akcije (vezivanje za narkotike, seksualne aktivnosti).

⁷⁴ Ibid, str.86

⁷⁵ Ibid, str. 86-87

6.3. Metode ciljnog djelovanja na teroristu

Metode koje se koriste za ciljno djelovanje na teroristu su različite: (ubjeđivanje, sugestija, potkupljivanje do seks aktivnosti, zombiranje itd.)

Izbor metoda zavisi od:

- realne osjetljivosti objekta (crta njegovog karaktera, detalji iz biografije, trenutne situacije..);
- cilja predviđenog uticaja (promjene mišljenja, privlačenje na saradnju;dobijanje informacija, jednokratna saradnja, vaspitno kažnjavanje...);
- sopstvenih mogućnosti (raspoloživo vrijeme, znanje sposobnosti, tehnička aparatura, hemijski preparati, kompetentni pomoćnici...);
- personalnih stavova izvršioca (nivo njegovog moralnog praga).⁷⁶

Sam izbor metoda zavisi od više faktora posebno važna metoda djelovanja je upotreba narkotika, počev od prirodnih droga, opijuma, belena do sintetičkih droga kao što su (amfetamini, vint, ekstazi, LSD i drugi.)

S obzirom na specifičnost djelovanja, narkotička sredstva se koriste u širokom spektru, a između ostalog za:

- dobijanje informacija (narkoispitivanje, izazivanje brbljivosti tokom besjede...)
- kodiranje objekta na potrebno ponašanje; lomljenje volje čovjeku za različite ciljeve (tehnika “navlačenje na iglu”...);
- šokantne izmjene u ponašanju čovjeka s proračunom na njegovu diskreditaciju;
- razlaganje psihe objekta u procesu “pranja mozgova” ili zombiranja;
- neutralizaciju mogućeg otpora osobe pri hapšenju.⁷⁷

S obzirom na to da polni nagon (libido) predstavlja veoma snažan motivacioni faktor ljudskog ponašanja, treba iskoristiti taj instinkt u radu sa objektom.

⁷⁶ Ibid, str.119

⁷⁷ Ibid, str.130

Standardni, motivišući faktor ljudskog ponašanja, prilikom zastrašivanja jeste realna bojazan za :⁷⁸

- fizičku bezbjednost (svoju i svojih bliskih)
- očuvanje svoje imovine
- normalno funkcionisanje posla (biznisa, hobija...).

Zastrašivanjem terorista oni brinu prvenstveno za svoju bezbjednost, zatim bezbjednost svojih bližnjih, dok prilikom izvođenja terorističkog napada ne mare za broj poginulih nevinih žrtava.

Obavještajna služba iz teroriste izvlači informacije kroz jake fizičke i psiho fizičke bolove kako bi došla do informacije o nastupajućem terorističkom napadu. Zatim prijetnja mučenjem ili prijetnja likvidacijom njima bliskih osoba, zbog kojih su spremne da progovore i odaju egzaktne informacije o planiranom terorističkom napadu.

Mučenje se najčešće koristi za:⁷⁹

- dobijanje informacija
- kažnjavanje
- lomljenje volje čovjeku.

Ako postoji dosta vremena u rezervi, humanije je i efikasnije dozirati, malo-pomalo, pritisak na psihi, paćen tjelesnim bolom; kada je vremena malo- najjednostavnije je primjeniti fizičko nasilje.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid, str.151

6.4. Razmjena obavještajnih podataka

“Razmjena obavještajnih podataka prijateljskih službi je preduslov za efikasnu i organizovanu borbu protiv ovog savremenog zla – terorizma, jer podatak sam, izolovan, nema vrijednost ukoliko se blagovremeno ne analizira provjeri i podjeli sa prijateljskom službom. U obavještajnom svijetu, službe su postale svjesne navedenog značaja, tako da je već sada “na snazi” i “nepisano pravilo”, da ukoliko više obavještajnih službi sarađuje u hvatanju terorista, ostavlja se svjesno mogućnost izbora da se lišenje slobode istih realizuje u onoj zemlji gdje je zakon za teroriste najstrožiji”.⁸⁰

Nakon dešavanja u SAD-u 2001. godine zemlje u Evropi su udružile obavještajne snage i rješile da vrše razmjenu podataka o ugrožavanju nacionalne bezbjednosti. Što je i rezultiralo velikim brojem uspješnih akcija tj. sprečavanju terorističkih napada.

U današnjem bezbjednosnom okruženju, obavještajne službe moraju usko da sarađuju kako međusobno, tako i sa drugim državnim bezbjednosim službama. Međusobna saradnja predstavlja poseban izazov za velike zemlje sa većim brojem obavještajnih službi, mada i manje države često imaju veći broj aktera uključenih u obavještajnu djelatnost, čime se javlja potreba za optimalnom saradnjom. U većini zemalja, centralni obavještajni mehanizmi koje čine zvaničnici na nivou ministara ili visokih javnih službenika, odgovorni su za koordinaciju procjena državnih obavještajnih službi. Njihov rad može biti dopunjen mjerama koje osiguravaju da sve obavještajne službe imaju pristup istim bazama podataka i dokumentima, kao i česte kontakte između agencija koje rade na sličnim pitanjima.

Pored toga, pojedini vladine organizacije koji se tradicionalno ne povezuju sa bezbjednosnim pitanjima, kao što su ministarstva finansija, energije, trgovine, poljoprivrede, zdravlja i druge grupe, pojačano sarađuju sa obavještajnim službama. U nekim slučajevima obavještajna analiza može imati korist od stručnosti i iskustva ostalih vladinih službi, kao što one mogu iskoristiti ekspertizu obavještajnih službi za svoje aktivnosti.

⁸⁰ Mašulović Ivan, op.cit. str. 67

6.5. Agenturni metod

Agentura je specifičan dio organizacije obavještajne službe. “Agenturni metod je ilegalni način prikupljanja podataka i podrazumjeva korišćenje tajnih saradnika obavještajne službe (neprofesionalaca) za upoznavanje stanja, mogućnosti i namjera protivnika”.⁸¹

Da bi saznali šta smjera protivnik, najbolji i najpouzdaniji način da se dođe do istinitih informacija je infiltracija objekta u njihove redove. To je jedan od najstarijih i najpouzdanijih načina dobijanja vjerodostojnih informacija od strane špijuna.

“Pri tom, pod agentom podrazumjevamo lice koje, rukovođeno određenim motivima, umišljajno (svjesno), tajno, organizovano, neprofesionalno i relativno trajno prikuplja obavještajne podatke i izvršava druge zadatke po nalogu i za potrebe obavještajne službe”.⁸²

Svrha postajanja agenata je tajno prikupljanje podataka, uz korišćenje svih mogućih sredstava, najsavremenijih tehnoloških dostignuća, lažnih i stvarnih identiteta itd.

“Agenturu stvaraju obavještajci – operativci, od građana drugih zemalja, od građana bez državljanstva i od građana sopstvene zemlje. U načelu agentura može biti “aktivna” i “konzervativna”. Aktivna agentura djeluje u ratu i miru, a konzervativna je aktivna samo u slučaju potrebe (načelno u ratu)”.⁸³

Obavještajne službe teže da razbiju terorističke organizacije iznutra, najčešće kroz pomagače saučesnike, ideologe ili naredbodavce, na šta i terorističke organizacije preduzimaju brojne mjere i radnje da to spriječe. Veoma je važno stvoriti agenturne veze, kroz vrbovanje pripadnika terorističkih organizacija ili lica iz njihovog okruženja.

Osnovne karakteristike agenturnog metoda su:

- agenturni metod isključivo koriste obavještajne službe koje biraju lica koja će u svojstvu agenta prikupljati obavještajne podatke, obučavaju ih za obavještajni rad, planiraju njihove zadatke i aktivnosti i vrše analizu njihovih rezultata i slično;

⁸¹ Stajić Ljubomir, op.cit. str.195

⁸² Milošević Milan, Sistem državne bezbednosti, Policijska akademija, Beograd, 2001, str.106

⁸³ Stajić Ljubomir, op.cit. str.195.

- agenturni metod odlikuje ilegalnost i tajnost;
- agenturni metod je specifična, kompleksna i složena djelatnost koja zahtjeva posebnu obučenost agenata i stalni nadzor obavještajne službe nad njim.⁸⁴

Infiltriranjem agenata u terorističku organizaciju omogućava nam se praćenje aktivnosti terorista iznutra i demoralise se njihov rad kroz sabotazu. “Nijedna država ne dozvoljava da se u redovima njenih građana i na njenoj teritoriji stvara agentura. Svaka država se štiti zakonskim mjerama i protiv agenata se propisuju najstrože kazne u krivičnom zakonodavstvu”.⁸⁵

Dakle prikupljanje obavještajnih podataka o terorističkoj prijetnji počinje i prije nego što teroristi ispolje dejstvo. Agenturno djelovanje bi trebalo da otkrije postojanje terorističke grupe (ukoliko se već nije javno oglasila), prate njeno djelovanje, identifikuju vođstvo i po mogućnosti se infiltriraju unutar terorističke organizacije pa čak i uspostave saradnju sa vođama organizacije.

⁸⁴ Ibid, str. 57

⁸⁵ Ibid, str.195

6.6. Savremeni neagresivni obavještajni rad

Priroda obavještajnog rada, i samim tim njoj odgovarajući pojam obavještajne operative, mogu se sagledati na osnovu ovlašćenja koja po zakonu ili unutrašnjim pravilima službe pripadaju operativcima neke obavještajne strukture.

Ukoliko ovlašćenja uključuju policijske funkcije, poput prava na hapšenje, oduzimanje predmeta i sprovođenje prekrivičnih ili krivičnih postupaka i istrage, rječ je o strukturi koja se bavi agresivnim obavještajnim radom.

“Neagresivna obavještajna operative manje je opasna za međunarodne odnose jer u slučaju otkrivanja vodi do sankcionisanja operativaca, ali ne mora da dovede do ozbiljnog međunarodnog skandala. Mjere u kojoj su pojedine zemlje ostvarile ciljeve neagresivne obavještajne operative sagledava se i iz količine represije koja stoji na raspolaganju njihovim obavještajnim i paraobavještajnim strukturama.. S jedne strane, neagresivni obavještajni rad ide ruku pod ruku sa sve širom primjenom obavještajnih metoda i tehnike i od strane takozvane klasične policije. S druge strane on uključuje manje direktne primjene kontroverznih metoda koje uključuju silu. Pitanje je koja vrsta obavještajnog rada je štetnija za građanska i ljudska prava, jer agresivni rad direktno ugrožava suverenitet druge države i osnovna prava onih koji su njegova meta, uključujući i pravo na život. Neagresivna obavještajna operative je neprimjetna, ali sve raširenija i ona ozbiljno strukturno i često nemjerljivo u preciznim okvirima, ugrožava pravo na privatnost i izlaže praktično sve građane neumornom uvidu vlasti u njihove živote.”⁸⁶

Pored parlamentarne kontrole i nadzora obavještajnih službi ogromnu ulogu igra i unutrašnja etika obavještajnih službi. Kroz razne seminare je potrebno što više upoznati operativce s edukacijom o etici i razvijanjem moralne svijesti o tome da se raspolaganjem tajnih informacija o građanima ne vrše zloupotrebe tim podacima.

⁸⁶ Ibid, str. 163-164

6.7. Nadležnost i ovlašćenja – obavještajnih službi

Obavještajne i bezbjednosne službe treba dovesti u poziciju da rade odgovorno i zakonito kroz oblast djelovanja i sistem državnih institucija.

Važan aspekt koji se tiče ovlašćenja i nadležnosti službi odnosi se na njihova teritorijalna ovlašćenja i različite nivoe djelovanja, gdje se jasno razlikuju sledeća četiri činioca: unutrašnja (domaća) služba, spoljna služba (za inostranstvo), ovlašćenja ograničena na prikupljanje i analizu podataka, kao i ovlašćenja za djelovanje na osnovu domaćih i stranih kontraobavještajnih prijetnji.

Obavještajne službe imaju aktivnu ulogu u prikupljanju podataka, i njima se povjeravaju posebna zakonska ovlašćenja, uglavnom radi onemogućavanja radnji kojom bi se ugrozila nacionalna bezbjednost, uključujući i terorizam. Uglavnom obavještajne službe imaju veća ovlašćenja u odnosu na policiju, jer su njihovi poslovi složenije prirode.

Prilikom korišćenja posebnih ovlašćenja se gleda da ona budu u skladu sa međunarodnim standardima koji se odnose na osnovna ljudska prava i slobode.

da su sveobuhvatna u smislu eksplicitno određenih raspoloživih tehnika prikupljanja podataka i da postoji nadzor nad zakonitim sprovođenjem mjere:

Prikupljanjem podataka obavještajne službe zadiru u privatnost tj. zonu zaštićenih prava i sloboda građana.

Obavještajne službe uz posebna ovlašćenja mogu da: pretražuju zatvorene objekte i prostore, otvaraju pisma i preporučene pošiljke, koriste ukradene ili lažne identitete, mjenjaju ili kopiraju podatke itd. Prisluškivanje, snimanje, praćenje razgovora telekomunikacija i ostalih načina takođe spadaju u posebna ovlašćenja.

6.8. Demokratska kontrola i nadzor nad obavještajnim službama

Obavještajne službe zadiru u prava pojedinaca prikupljanjem previše informacija. Iz prostog razloga one moraju imati i karakter tajnosti, zbog čega se i prikuplja veliki broj tajnih informacija. Veoma je bitno postojanje spoljašnjih i unutrašnjih ograničenja njihovih aktivnosti. Jer da tih ograničenja nema, njihova moć bi bila neograničena.

Obavještajne službe moraju imati najsavremeniju tehnologiju potrebnu za njihov posao kao i posebna ovlašćenja.

Postoje četiri različita oblika odgovornosti državi:

- **Parlamentarna odgovornost**
- **sudska odgovornost**
- **stručna odgovornost**
- **mehanizmi žalbe**

“Ovlašćenja parlamentarnog tijela za nadzor mogu biti različita (politika, operacije, pitanja, zakonitosti, djelotvornosti, poštovanja ljudskih prava). Međutim, kada ovlašćenja uključuju i nadzor nad operativnim djelom posla, nadzorno tijelo se mora uzdržati od otkrivanja određenih operativnih detalja ostatku parlamenta i javnosti. Kada njegova ovlaštenja prevazilaze puku politiku, tijelo za nadzor treba da ima makar neku sopstvenu istražnu sposobnost (što znači da treba da ima neki broj zaposlenih) i treba da ima pristup informacijama i dokumentima od stručnjaka”.⁸⁷

Tokom istraživanja određenih pitanja nadzornom tijelu može da pruža pomoć i glavni inspektor i da mu naknadno podnosi izvještaje. Zaposleni u nadzornom tijelu moraju posjedovati stručna znanja i vještine u odgovarajućim oblastima.

“Navešću različite oblike sudske kontrole bezbjednosnih službi: prvo, prethodno odobrenje u predkrivičnom postupku ili naknadi ad hoc pregled posebnih istražnih mjera.

⁸⁷ Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (venecijanska komisija) Izvještaj o demokratskom nadzoru službi bezbjednosti, Venecija, 1-2 jun 2007, Institut alternativa, str. 9

Drugo, kontrola u sudskim slučajevima koja se tiču pitanja bezbjednosti (naročito u krivičnim slučajevima i krivičnim djelima iz oblasti bezbjednosti). Treće istražne sudije, koje su često specijalizovane za pitanja bezbjednosti, mogu vršiti opštu nadzornu kontrolu nad tekućim bezbjednosnim istragama”.⁸⁸

Kako bi sudska kontrola bila efikasna sudije moraju biti nezavisni i moraju posjedovati potrebno znanje. Značajno iskustvo i specijalistička obuka je poželjna, jer u suprotnom možda sudije neće biti u stanju u praksi da izvrše procjenu neke prjetnje koju iznosi neki ekspert. Kod stručnih tijela mandat može biti vezan za neku službu ili oblast (npr. nadzor isključivo nad bazama podataka ili mjerama tajnog nadzora). Kao i kod parlamentarnih tijela fokus može biti na različitim stvarima. Oni mogu nadzirati određene aspekte bezbjednosnog posla (zakonitost, efikasnost, učinkovitost, budžetiranje, poštovanje ljudskih prava, politike) ili određene aktivnosti. Takva tijela mogu imati određene kontrolne funkcije, npr. kao što je odobravanje mjera nadzora.

Pojedinci koji tvrde da su bili pogođeni radom obavještajnih službi moraju imati mogućnost za naknadu štete. Kapacitet redovnih sudova da služi kao adekvatan pravni lijek u oblasti bezbjednosti je ograničen. Specijalizovani sudovi i sistemi slični ombudsmanu, kao i evropski sud za ljudska prava zahtjeva da kontrolnu funkciju bavlja različita tijela.

⁸⁸ Ibid, str.10

7. Ministarstvo unutrašnjih poslova - Uprava policije njene specijalne snage za borbu protiv terorizma

Uprava policije je organ u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova.

“Uprava policije vrši poslove koji se odnose na: zaštitu bezbjednosti građana i Ustavom utvrđenih sloboda i prava; zaštitu imovine; sprječavanje vršenja i otkrivanje krivičnih djela i prekršaja; pronalaženje učinilaca krivičnih djela i prekršaja i njihovo dovođenje pred nadležne organe; održavanje javnog reda i mira; obezbjeđivanje javnih okupljanja građana visokog bezbjednosnog rizika; obezbjeđivanje određenih ličnosti, objekata i prostora; inspekcijski nadzor i kontrola bezbjednosti u saobraćaju; granična kontrola; kontrolu kretanja i boravka stranaca; obezbjeđivanje uslova za izvršenje zadržavanja lica; drugi poslovi propisani zakonom”.⁸⁹

Uprava policije Crne Gore se bavi kompleksnim i složenim poslovima iz oblasti bezbjednosti, prateći najsavremenije tokove razvoja kako tehnologije tako i nauke. Posebno se bavi edukacijom svog kadra, prateći raznorazne seminare, a posebno iz oblasti terorizma.

“Borbi protiv terorizma pristupa se primjenom sveobuhvatnih mjera antiterorističkog organizovanja i djelovanja, kako unutar države tako in a međunarodnom planu, od verbalne osude, krivičnopravnih, represivnih, bezbjednosno-odbrambenih mjera do organizovanja unutardržavnih specijalnih organizacija za oružano suprostavljanje, al ii uspostavljanje međunarodnih organizacija za borbu protiv međunarodnog terorizma.”⁹⁰

U ovom poglavlju ćemo do detalja obraditi dvije jedinice za borbu protiv terorizma: Specijalnu antiterorističku jedinicu i Posebnu jedinicu policije, koje su specijalizovane za borbu protiv najsloženijih oblika terorizma.

⁸⁹ Zakon o unutrašnjim poslovima („Sl. list CG“, br. 44/2012, 36/2013 i 1/2015) Član .10

⁹⁰ Talijan Miroslav, Bezbednosni menadžment u suprostavljanju terorizmu i borbi protiv terorizma, Medija centar, Odbrana, Vojna štamparija, Beograd, 2012, str. 58

Slika 6. Amblem Specijalne antiterorističke jedinice

7.1 Specijalna antiteroristička jedinica(SAJ)

Izvor: <https://www.google.com> (pristupio dana 10.01.2018.)

Crnogorsko Ministarstvo unutrašnjih poslova pri Upravi policije posjeduje Specijalnu antiterorističku jedinicu za borbu protiv najsloženijih bezbjednosnih poslova s posebnim akcentom na terorizam. Rađena je po ugledu na najsavremenije antiterorističke jedinice u svijetu.

“Tradicija Specijalne antiterorističke jedinice Crne Gore seže od perioda 1972 – 1973, kada je oformljena i postala operativna Jedinica za posebne namjene, koja je imala poluprofesionalni sastav. Godine 1979. jezgro jedinice činio je Specijalni vod koji je sa rezervnim sastavom činio Specijalnu jedinicu Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore. Značajan momenat za razvoj jedinice je dolazak Veselina Veljovića, dotadašnjeg šefa policije u Pljevljima, na mjesto komandanta jedinice 1995. godine. Dolaskom Veljovića, jedinica proširuje i precizira svoju nadležnost i odgovornost i znatno uvećava operativni element. Jedinica se ubrzo potom organizuje u Kampu specijalnih jedinica na Zlatici u blizini Podgorice. Godine 1998. i usvajanjem nove sistematizacije Specijalna jedinica mjenja naziv u **Specijalna antiteroristička jedinica – SAJ** i pod istim imenom postoji i danas. U narednim godinama SAJ će postati glavni bezbjednosni element taktičke borbu Crne Gore protiv terorizma i organizovanog kriminala”.⁹¹

⁹¹ Izvor: <http://specijalne-jedinice.com/Inostranstvo/Region/Specijalna-antiteroristicka-jedinica-Crne-Gore-SAJ.html#sthash.yMgKq33b.dpbs> (pristupio dana 18.12.2017)

Veoma je važno napomenuti da je Specijalna antiteroristička jedinica korišćena u sprečavanju pokušaja terorističkog napada 2006. godine u Tuzima za vrijeme održavanja referenduma države Crne Gore. Pored pomenutog slučaja korišćena je za razbijanje organizovanih kriminalnih grupa kao i mnogih drugih akcija.

Specijalna antiteroristička jedinica predviđena je za:⁹²

- suzbijanje najsloženijih oblika terorističkih aktivnosti;
- pružanje asistencija kriminalističkoj policiji i drugim organizacionim cijelinama policije prilikom lišavanja slobode počilaca krivičnih djela, posebno u situacijama gdje se očekuje pružanje otpora vatrenim oružjem;
- rješavanje talačkih situacija i situacija barikadiranja objekta i lišavanje slobode izvršilaca krivičnih djela koji se nalaze u njima;
- lišavanje slobode kriminalaca i članova kriminalnih grupa;
- rješavanje situacija nastalih pružanjem otpora vatrenim oružjem u urbanim i ruralnim uslovima;
- pružanje asistencija u borbi protiv organizovanog kriminala;
- obezbjeđenje lica i objekata kojima prijeti neposredni teroristički akt;
- saradnja i pružanje asistencije inostranim antiterorističkim jedinicama;
- učestvovanje u spašavanju lica i imovine u slučajevima elementarnih i drugih nepogoda (nuklearni, hemijski i biološki akcidenti, saobraćajne nezgode) i obavljanje drugih poslova iz djelokruga Jedinice.

⁹² Izvor: http://www.mup.gov.me/upravapolicije/naslovna/Specijalna_antiteroristicka_jedinica (pristupio dana 18.12.2017.)

Slika 7 . Specijalna antiteroristička jedinica trening

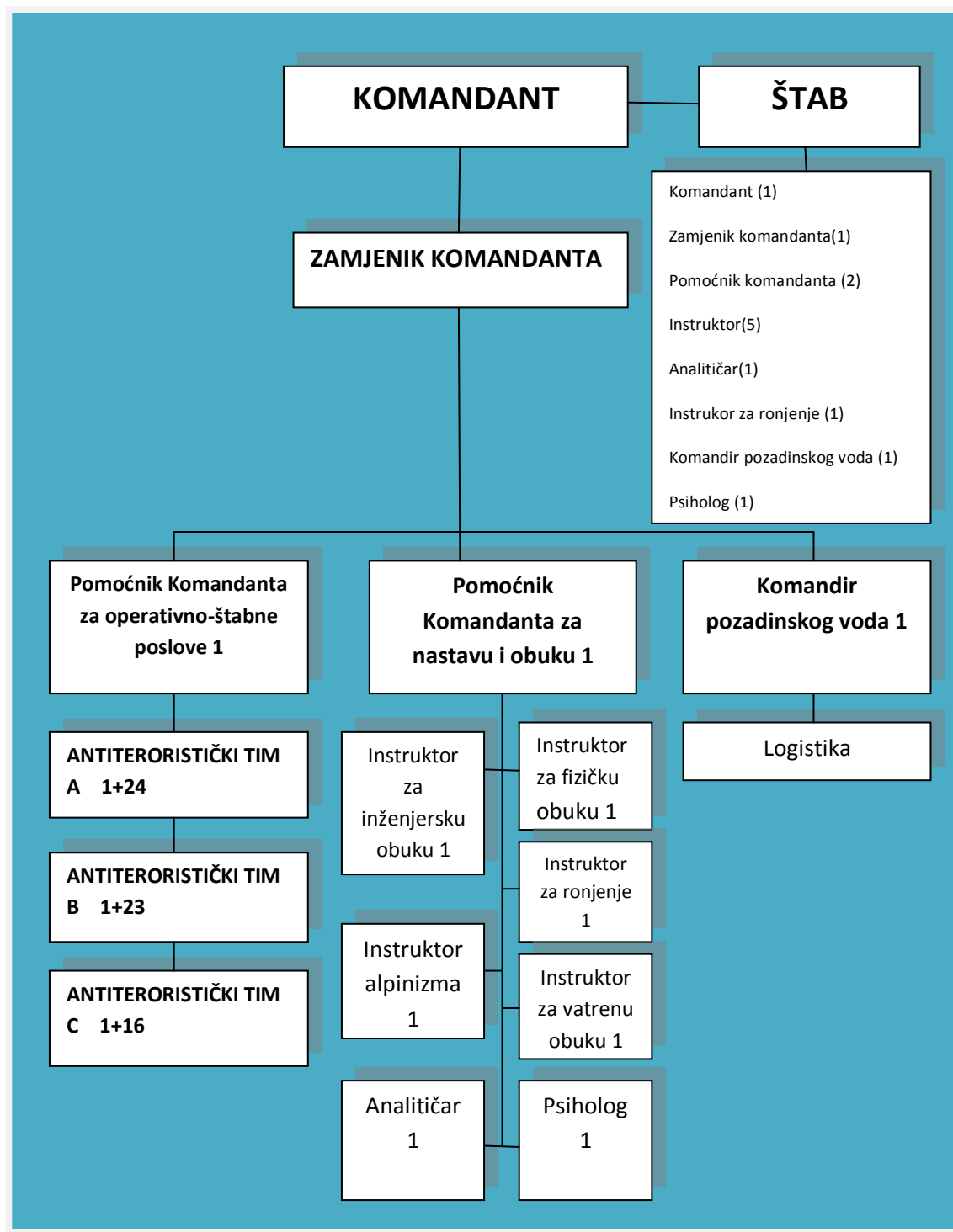
Izvor: <https://www.bing.com/images/search?q=saj+crna+gora&FORM=HDRSC>(pristupio dana 11.02.2018)

Slika 8. Pripadnici Specijalne antiterorističke jedinice u akciji

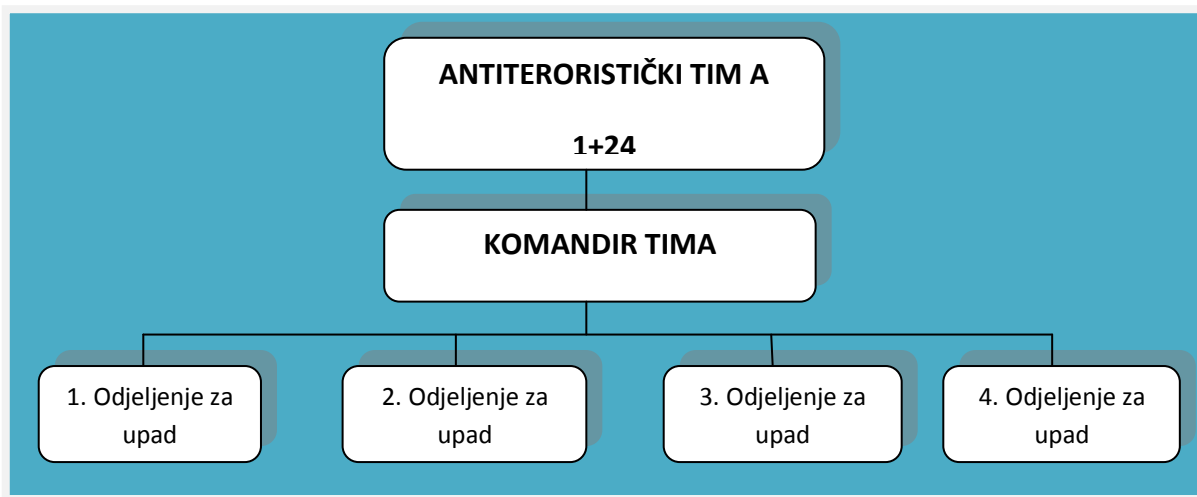
Izvor: <https://www.bing.com/images/search?q=saj+crna+gora&FORM=HDRSC>(pristupio dana 11.02.2018)

Slika 9. Organizaciona struktura SAJ-a Crne Gore

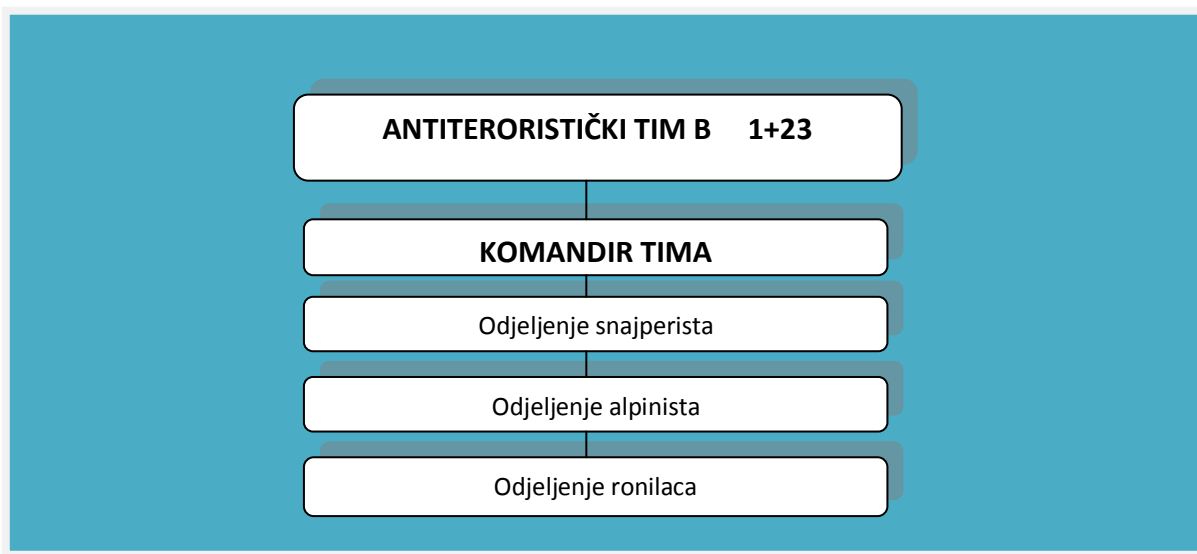
Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite od terorizma republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str. 362.

Slika 10. Organizaciona struktura tima A SAJ-a CG

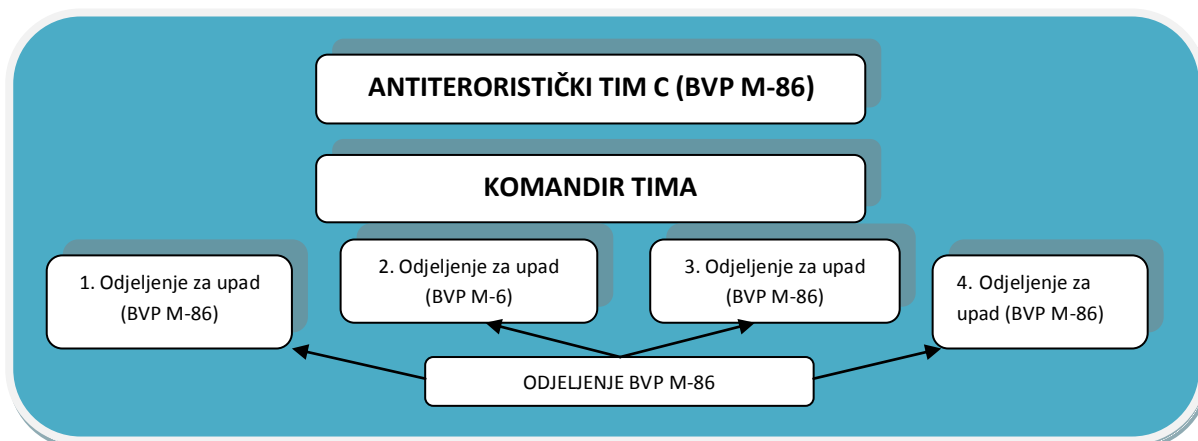
Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite od terorizma republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str. 363.

Slika.11 Organizaciona struktura tima B SAJ-a CG

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite od terorizma republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str. 363.

Slika 12. Organizaciona struktura tima C SAJ-a

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite od terorizma republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str. 363.

“Komandu jedinice čini **komandant** sa zamjenikom i dvojicom pomoćnika: pomoćnik za operativno – štabne poslove i pomoćnik za nastavu i obuku, zatim tim instruktora, analitičar, vođa pregovaračkog tima, komandir pozadinskog voda i službeni psiholog. Komandant SAJ – a planira, organizuje i izvodi selekciju kandidata i obuku pripadnika, koordinira aktivnosti operativnih timova, planira i organizuje nabavku opreme i naoružanja, planira i organizuje taktičke vježbe sa jedinicama nacionalnog bezbjednosnog sistema i stranim formacijama slične namjene”.⁹³

Veoma je poznato da je selekcija u prijem za Antiterorističku jedinicu rigorozna i da zahtjeva poznavanje mnogih vještina i znanja. Neophodna je i psihofizička i fizička spremnost da bi se odgovorilo na sve moguće izazove. U prijem ove jedinice uglavnom se javljaju policijski službenici sa već stečenim znanjima i vještinama.

“Operativci su organizovani u tri antiteroristička tima. Tim A predstavlja najelitniji dio jedinice. Okuplja neke od najiskusnijih pripadnika, specijalizovanih za izvršavanje najsloženijih zadataka iz domena nadležnosti jedinice. Broji oko 20 specijalaca. Antiteroristički tim B je specijalistički i čini ga ronilačka. Specijalna antiteroristička jedinica crnogorske policije osposobljena je za rješavanje talačkih situacija u vazduhoplovima, odnosno obezbjeđenje visokorizičnih letova. Angažovanje kapaciteta SAJ – a realizuje se na

⁹³ Izvor: <http://specijalne-jedinice.com/Inostranstvo/Region/Specijalna-antiteroristicka-jedinica-Crne-Gore-SAJ.html#sthash.yMgKq33b.dpbs> (pristupio dana 18.12.2017)

osnovu naređenja Direktora Uprave policije i prethodne saglasnosti ministra unutrašnjih poslova”.⁹⁴

Poslednjih godina Specijalna antiteroristička jedinica policije korišćena je u situacijama u kojima je došlo do povrede ljudskih prava i prekomjerne upotrebe sile, od kojih su pojedini službenici i osuđeni na zatvorske kazne, što ipak nije uspjelo da umanja značaj postojanja ove elitne jedinice za borbu protiv terorizma.

Plan i program obuke Specijalne antiterorističke jedinice izvodi se u zemlji i inostranstvu, samostalno i u saradnji sa drugim organizacionim jedinicama iz zemlje i inostranstva, podrazumjeva i :⁹⁵

- izučavanje pozitivnih zakonskih i podzakonskih propisa;
- izučavanje međunarodnih konvencija i drugih pravnih akata koji sadrže i potvrđuju osnovna ljudska prava;
- izučavanje fenomenologije terorizma, otmica, kao i pojava oblika klasičnog i organizacionog kriminaliteta;
- izučavanje vojno – policijskih znanja;
- izučavanje psihologije terorista i sredstava kojima se koriste;
- istraživački pristup prema opremi i tehnici;
- izučavanje informacionih tehnoloških.

Planom i programom obuke pripadnika SAJ – a predviđene su i aktivnosti koji se izvode u saradnji sa drugim organizacionim jedinicama crnogorske policije, odnosno vojske , kao i sa jedinicama slične namjene iz inostranstva u zajedničkoj **borbi protiv terorizma**.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid.

Slika 13. Amblem Posebne jedinice policije

7.2. Posebna jedinica policije (PJP)

Izvor: <https://www.google.com> (pristupio dana 10.01.2018.)

Uprava policije Crne Gore je 16. januara 1998. godine formirala Posebnu jedinicu policije, koja će se namjenski koristiti za borbu protiv svih vidova kriminaliteta. Formirana je u tadašnjoj zajednici Srbije i Crne Gore, da bi se temeljno reorganizovala nakon završetka referendum i osamostaljenja Crne Gore 2006. godine.

U posebnoj jedinici policije vrše se poslovi koji se odnose na:⁹⁶

- suzbijanje svih oblika terorizma i organizovanog kriminala;
- uspostavljanje narušenog JRM-a u većem obimu;
- obezbjeđenje javnih skupova i manifestacija sa najvećim stepenom bezbjednosnog rizika;
- obezbjeđenje objekata od posebnog značaja za državu, kao i u slučajevima povišenog bezbjednosnog rizika od eventualnih napada na iste;
- asistencije drugim organizacionim jedinicama Policije u izvršavanju određenih složenih poslova i zadataka;
- podršku institucijama države u otklanjanju posljedica izazvanih elementarnim nepogodama i drugim nesrećama tzv. spasilačke misije;
- učešće u vojno-polijskim i drugim misijama na kriznim područjima;
- planiranje, organizovanje i izvođenje opšte i stručno-specijalističke obuke;

⁹⁶ Izvor : http://www.mup.gov.me/uprava_policije/naslovna/Posebna_jedinica_policije (pristupio dana 18.12.2017.)

- praćenje, izučavanje i predlaganje primjene i korišćenja savremenih dostignuća u domenu metoda i taktika postupanja Jedinice u vršenju najsloženijih bezbjednosnih zadataka;
- obavljanje drugih poslova iz djelokruga Jedinice.

Jedinica je organizovana u okviru Kampa specijalnih jedinica na Zlatici u blizini glavnog grada Podgorice. Kamp je opremljen modernom teretanom, sportskim terenima, borilištem, pješadijskim poligonom, sa preprekama, streljanom, taktičkom kućom, kao i veračkom kulom na kojoj se uvježbavaju elementi alpinističke obuke, odnosno antiterorističkih dejstava.

Slika 14. Pripadnici Posebne jedinice policije na treningu

Izvor: <https://www.bing.com/images/search?q=posebna+jedinica+policije+crne+gore&FORM=HDRSC2> (pristupljeno dana 11.02. 2018. godine)

Slika 15. Pripadnici Posebne jedinice policije u akciji

Izvor: <https://www.bing.com/images/search?q=posebna+jedinica+policije+crne+gore&FORM=HDRSC2> (pristupljeno dana 11.02. 2018. godine)

“Operativni element jedinice broji oko 130 pripadnika i organizovan je u dvije cjeline, slično žandarmerijskim jedinicama. Jedna je specijalistička i namjenjena izvođenju najsloženijih namjenskih aktivnosti u okviru borbe protiv organizovanog kriminaliteta i terorizma na taktičkom nivou, dok je druga operativna cjelina namjenjena za izvršavanje zadataka, poslova i radnji obezbjeđivanja i uspostavljanja javnog reda i mira.”⁹⁷

Posebna jedinica policije Crne Gore djeluje sa Specijalnom antiterorističkom jedinicom policije i skoro svakodnevno izvodi zajedničku obuku. Zatim, zajedničku obuku obavlja i sa pripadnicima Ministarstva odbrane Crne Gore.

“Pripadnici Posebne jedinice policije godišnje izvrše preko 700 intervencija različitih vrsta. Kapaciteti Posebne jedinice policije bili su angažovani prilikom izvođenja operacije “Orlov let”, kada su uhapšena lica osumnjičena za pripremanje terorističkih aktivnosti, a zatim u okviru operacija protiv organizovanog kriminaliteta “Balkanski ratnik”, “Trio”, “Zelena milja”, “Pečat”, “Sprint”, “Grom”, “Parangal”, “Loptica” itd. Pripadnici PJP redovno su angažovani na zadacima i poslovima obezbjeđenja kompleksa aerodroma u Podgorici, kao i Američke ambasade, a tokom ljetnje sezone obavljaju i pojačanu kontrolu turističkih centara u državi”⁹⁸.

Cilj Uprave policije jeste da u budućnosti, kroz realizaciju Partnerskih ciljeva proširi namjenu i kapacitete Posebne jedinice policije uvođenjem novih specijalnosti u skladu sa europskim standardima, a kako bi jedinica uzela učešće u mirovnim operacijama širom svijeta, u okviru međunarodnih policijskih timova.

⁹⁷ Izvor: <http://specijalne-jedinice.com/Inostranstvo/Region/Posebna-jedinica-policije-Crne-Gore-PJP.html#sthash.VnYv6PBK.dpbs> (pristupio dana 18.12.2017.)

⁹⁸ Ibid.

8. Obavještajno - bezbjednosne strukture ministarstva odbrane u suzbijanju terorizma

Obrana Crne Gore je usredsređena na očuvanje njenih državnih interesa, zasnovanih na principima razvijene demokratije, vladavine prava, tržišne ekonomije i njene orijentacije prema evropskim i evroatlantskim integracijama. U planiranju odbrane posebna pažnja će biti usmjerena na razvijanje dobrih odnosa sa susjedima i jačanje regionalne i međunarodne saradnje u cilju uspostavljanja povjerenja i afirmacije mira u jugoistočnoj Evropi i svijetu.

“Crna Gora je odlučna da pruži aktivan doprinos procesima razvoja međunarodnog sistema kooperativne bezbjednosti i kolektivne odbrane, koji su zasnovani na multilateralnoj saradnji i povjerenju. Ona dijeli stav razvijenih demokratskih zemalja da je najefikasniji način postizanja povoljnog bezbjednosnog okruženja kroz zajedničko djelovanje u cilju prevencije sukoba i izgradnje stabilnosti”.⁹⁹

Savremeni izazovi bezbjednosti su takve prirode da Crna Gora ne može svoju odbranu zasnivati isključivo na sopstvenim sposobnostima. Strategijski koncept odbrane zasniva se na izgradnji integrisanog sistema odbrane, sposobnog za prilagođavanje budućim promjenama i uključivanje u međunarodne odbrambeno-bezbjednosne integracije. To je optimalan način angažovanja raspoloživih odbrambenih resursa.

U tom cilju, Crna Gora realizuje strategijski koncept odbrane:¹⁰⁰

- U miru: izgradnjom pouzdanog partnerstva i savezništva, kao i pružanjem doprinosa uspostavljanju povoljnog bezbjednosnog okruženja,
- u ratu: odlučnom odbranom teritorije, uz pomoć partnera i saveznika.

Za Crnu Goru je veoma važno i to što je postala članica NATO – a, jer njenim pristupanjem stavljena je pod kolektivnu bezbjednost svih članica.

⁹⁹ Strategija odbrane Crne Gore („Sl. list CG“, br.79/08 od 23.12.2008.) str.1

¹⁰⁰ Ibid, str.2.

Obavještajno – bezbjednosne službe treba da sarađuju i međusobno razmjenjuju obavještajno bezbjednosne podatke radi što boljeg postizanja rezultata u borbi protiv terorizma.

“Rad organa koji čine obavještajno bezbjednosni sektor zasniva se na načelima zakonitosti, profesionalizma i efikasnosti, uz poštovanje ljudskih prava i sloboda, u skladu sa Ustavom, potvrđenim i objavljenim međunarodnim ugovorima i opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava”.¹⁰¹

Odjeljenje za bezbjednosne poslove vrši zaštitu zaposlenih u Ministarstvu i vojsci, zatim vrši zaštitu pripadnika vojske angažovanih u međunarodnim misijama i operacijama itd.

“Neophodnost zajedničkog djelovanja na suprotstavljanju bezbjednosnim prijetnjama po nacionalnu i kolektivnu bezbjednost, opredijelila je Odjeljenje za jačanje saradnje sa vojno obavještajnim i bezbjednosnim strukturama partnerskih NATO država i država u regionu, kao i organima i institucijama na nacionalnom nivou”.¹⁰²

Vojska predstavlja važan činilac odbrane tj. predstavlja oružanu silu koja brani nezavisnost, suverenitet i teritoriju države Crne Gore.

¹⁰¹ Zakon o osnovama obavještajno bezbjednosnog sektora Crne Gore("Sl. list CG", br. 28/14)Član 4

¹⁰² Izvještaj o radu i stanju u upravnim poslovima iz nadležnosti ministarstva odbrane za 2016. (Podgorica mart 2017.) str. 68

Slika 16. Amblem Obavještajno izviđačke čete

8.1. Obavještajno izviđačka četa

Izvor: <https://www.google.com> (pristupio dana 10.01.2018.)

Obavještajno izviđačka četa pri vojsci se bavi prikupljanjem obavještajnih podataka.

Vojno obavještajni, kontraobavještajni i bezbjednosni poslovi koji se obavljaju u Vojsci obuhvataju:

- 1) planiranje, organizaciju, koordinaciju i realizaciju obavještajnog obezbjeđenja u Vojsci;
- 2) razvijanje i primjenu vojno obavještajnih, kontraobavještajnih i bezbjednosnih doktrina, taktika, tehnika i procedura radi postizanja interoperabilnosti;
- 3) organizaciju, usmjeravanje i prikupljanje vojno obavještajnih podataka;
- 4) izradu obavještajnih materijala i dokumenata i njihovo dostavljanje korisnicima;
- 5) planiranje i realizovanje kontraobavještajne zaštite u Vojsci;
- 6) planiranje, realizovanje i kontrolisanje mjera bezbjednosti u Vojsci;
- 7) realizaciju saradnje i razmjene vojnoobavještajnih podataka.¹⁰³

Odjeljenje može tajno prikupljati vojno obavještajne, kontraobavještajne i bezbjednosne podatke primjenom posebnih metoda i sredstava samo prema licima zaposlenim u Ministarstvu i licima u službi u Vojsci.

“Odjeljenje prikuplja vojno obavještajne, kontraobavještajne i bezbjednosne podatke iz javno dostupnih izvora. Odjeljenje može prikupljati podatke i tražiti pomoć u vezi sa prikupljanjem podataka od građana, uz njihovu izričitu saglasnost zaposleni u Ministarstvu i

¹⁰³ Zakon o odbrani („Sl. list CG”, br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17) , Član 41a

lica u službi u Vojsci dužni su da odjeljenju učine dostupnim podatke koji su od značaja za vršenje vojno obavještajnih, kontraobavještajnih i bezbjednosnih poslova”.¹⁰⁴

Slika. 17. Četa za specijalne namjene

Izvor: <https://www.google.com> (pristupljeno dana 11.02.2018)

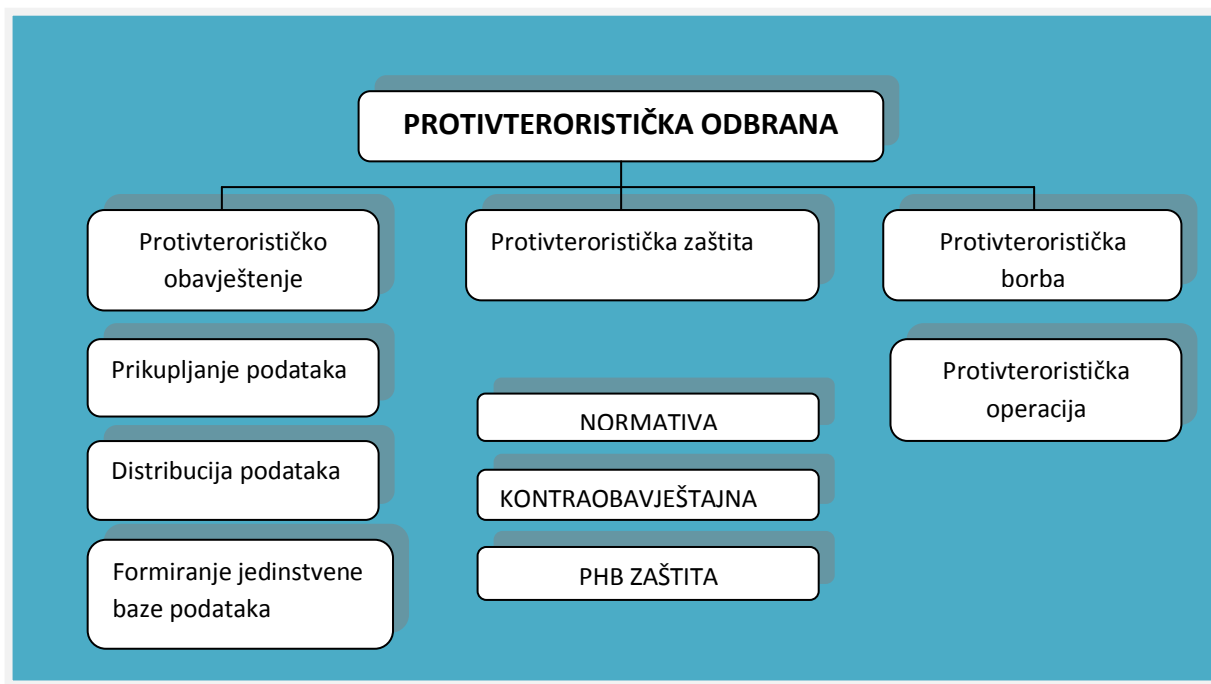
Odjeljenjem rukovodi lice koje postavlja Vlada, na predlog ministra, uz pribavljeno mišljenje nadležnog radnog tijela Skupštine.

“Nadzor nad obavještajnim, kontraobavještajnim i bezbjednosnim poslovima u Ministarstvu i Vojsci obavljaju Vlada, Skupština i Savjet za odbranu i bezbjednost. Parlamentarni nadzor nad obavještajnim, kontraobavještajnim i bezbjednosnim poslovima u Ministarstvu i Vojsci vrši se, u skladu sa posebnim zakonom”.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Zakon o odbrani („Sl. list CG”, br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17) , Član 41d

¹⁰⁵ Zakon o odbrani („Sl. list CG ”, br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17) , Član 41r

Slika 18. Funkcija sistema protivterorističke odbrane

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistemi zaštite od terorizma republike Crne Gore, op. cit. str.80.

Organizacijskom strukturom Vojske Crne Gore integrisana je iz **Čete za specijalne operacije** njena izviđačka cjelina u **Obavještajno izviđačku čet**u. Obavještajno-izviđačka četa smještena je u Golubovcima i Danilovgradu.

Obavještajno-izviđačku čet

u čine:¹⁰⁶

1. **Komanda obavještajno-izviđačke čete,**
2. **Komandni vod,**
3. **Izviđački vod,**
4. **Vod za tehničko izviđanje.**

¹⁰⁶ Zakon o odbrani („Sl. list CG", br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17) , Član 10.

Slika 19. Amblem Vojne policije

8.2. Četa vojne policije

Izvor: <https://www.google.com> (pristupljeno dana 11.02.2018)

„Poslove sprečavanja vršenja i otkrivanja krivičnih djela u Vojsci, pronalaženja i hvatanja učinilaca krivičnih djela u Vojsci i njihovo privođenje nadležnim organima, kontrolu i održavanje vojne discipline, obezbjeđenje određenih lica, objekata i prostora, jedinica Vojske u pokretu i za vrijeme izvršavanja zadataka i obezbjeđenje jedinica oružanih snaga stranih država prilikom prolaska ili boravka na teritoriji Crne Gore, protivterorističku i protivdiverzionu zaštitu u Vojsci, kontrolu i regulisanje saobraćaja vojnih vozila u vojnom krugu i na putevima, vrši vojna policija. Ovlašćeno lice vojne policije, primjenjuje ovlašćenja prema vojnim licima, kao i licima koja nijesu u službi u Vojsci ako ih zatekne u rejonu vojnog objekta ili prostora na kojima se nalazi jedinica Vojske ili ih u njima zatekne u vršenju krivičnog djela, ili kad vrši poslove obezbjeđenja određenih lica, objekata ili prostora ili jedinica vojske u pokretu, odnosno za vrijeme izvršavanja zadataka”.¹⁰⁷

Prilikom preduzimanja ovlašćenja prema licima koja nijesu u službi u Vojsci, ovlašćeno lice vojne policije je dužno da bez odlaganja o tome obavijesti organ uprave nadležan za policijske poslove i preda mu lice i dokumentaciju. Ovlašćena lica vojne policije, utvrđuje Ministarstvo.

¹⁰⁷ Zakon o vojsci Crne Gore ("Sl. list CG", br.051/17), Član 207.

Slika 20. Vojna policija trening

Izvor: <https://www.google.com> (pristupljeno dana 11.02.2018)

Vojna policija ima ovlašćenja propisana zakonom i to da:

- 1) prikupljaju i obrađuju lične i druge podatke;
- 2) utvrđuju identitet lica i istovjetnost predmeta;
- 3) pozivaju;
- 4) privode;
- 5) privremeno ograniče slobodu kretanja;
- 6) daju upozorenje i izdaju naređenja;
- 7) upotrijebe tuđe saobraćajno sredstvo ili sredstvo veze;
- 8) privremeno oduzmu predmete;
- 9) zaustave i pregledaju lica i predmete;
- 10) upotrijebe sredstva prinude.¹⁰⁸

Četa vojne policije broji oko 110 pripadnika.

Novom organizacijskom strukturom Vojske Crne Gore, Četa za specijalne operacije biće integrisana u Četu vojne policije. Četa vojne policije nalazi se u Podgorici.

¹⁰⁸ Zakon o vojsci Crne Gore ("Sl. list CG", br.051/17), Član 208.

Četu vojne policije čine:¹⁰⁹

- 1. Komanda čete vojne policije,**
- 2. 1. Vod,**
- 3. 2. Vod,**
- 4. Vod vojne policije specijalne namjene**

¹⁰⁹ Zakon o odbrani („Sl. list. CG“, br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17), Član 11.

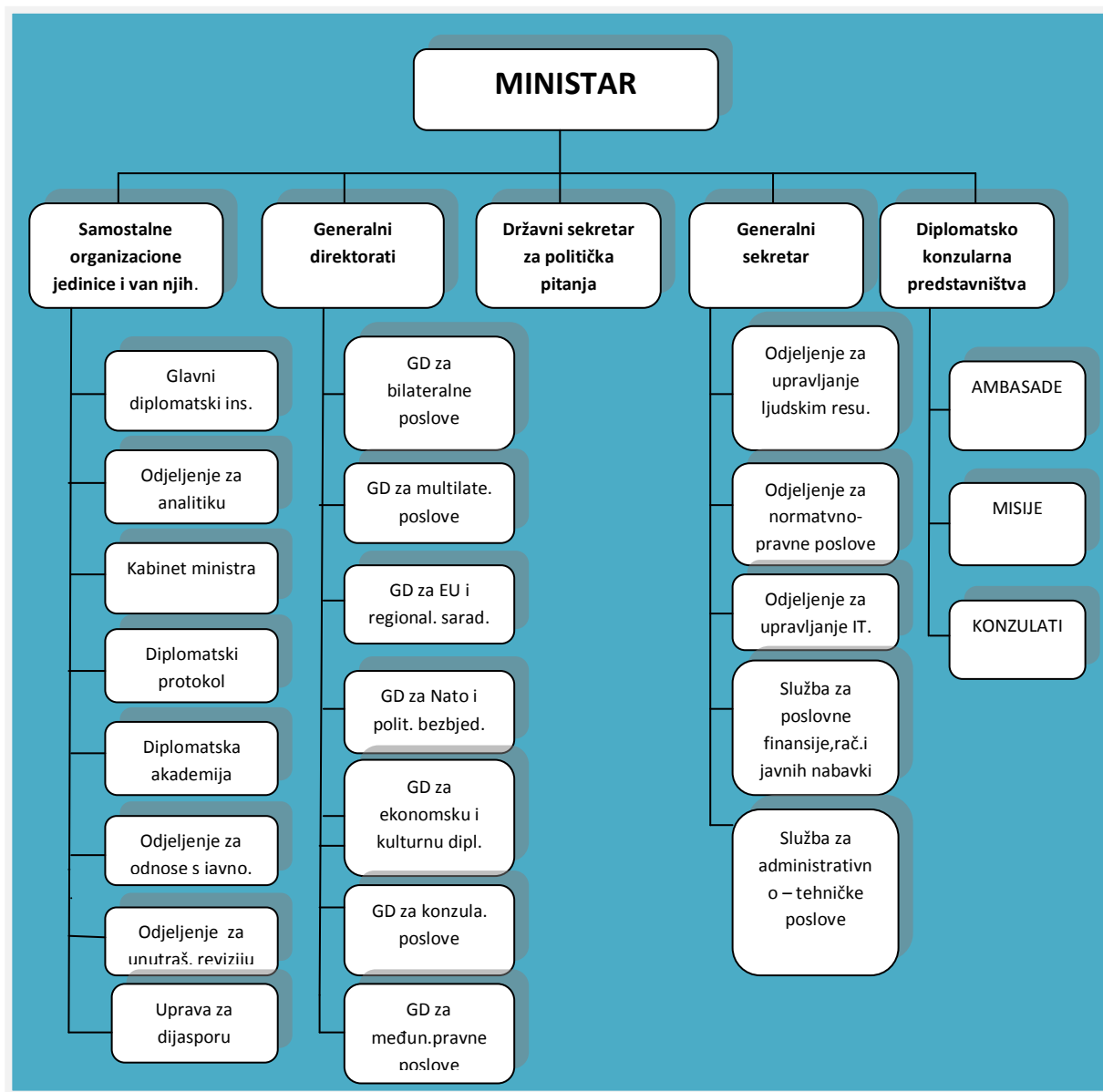
9. Druge institucije sistema koje učestvuju u zaštiti bezbjednosti države Crne Gore

Postoji veliki broj institucija sistema u Crnoj Gori koje sarađuju na planu suzbijanja terorizma od kojih cemo obraditi samo neke. Institucije sistema koje su uključene na planu suzbijanja terorizma su: ministarstvo odbrane, ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava za sprečavanje i pranje novca i finansiranje terorizma, Uprava carina, uprava za inspekcijske poslove, Agencija za antikorupciju, Agencija za zaštitu životne sredine itd.

9.1. Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija

Vanjski poslovi države Crne Gore moraju sa drugim državama usklađivati djelovanje vanjske i bezbjednosne politike, a sve to uz poštovanje vladavine prava i demokratije. Prvenstveno poštovanjem ljudskih prava, multikonfesionalnosti, multietičnosti itd.

Slika 21. Organizaciona šema Ministarstva vanjskih poslova

Izvor: <http://www.mvp.gov.me/organizacija> (pristupio dana 11.02.2018. godine)

“Datuma .29.11.2006. otpočeli su zvanični odnosi Crne Gore i NATO pozivom Crnoj Gori da pristupi Partnerstvu za mir (PzM). Riječ je o vojno-političkom programu bilateralne saradnje između partnerskih zemalja i NATO-a. U okviru PzM Crna Gora i NATO razvili su saradnju sa fokusom na demokratskim, institucionalnim i odbrambenim reformama, kao i praktičnu saradnju u drugim oblastima. Predsjednik Crne Gore je, prihvatajući poziv za PzM, potpisao Okvirni dokument Partnerstva za mir 14. decembra 2006. u Briselu. Riječ je o prvom ugovornom odnosu Crne Gore sa Alijansom”.¹¹⁰

Potpisivanjem partnerstva za mir 2006. godine Crna Gora je predano radila na ispunjavanju svojih obaveza prema alijansi. Nakon punih 11 godina predanog rada, Crna Gora je postala članica NATO-a.. 2017. godine.

“Ministar vanjskih poslova Crne Gore Srđan Darmanović predao je 05.06.2017. u američkom State Departmentu instrument o pristupanju Crne Gore NATO-u, čime je država i zvanično postala 29 članica Sjevernoatlantske alijanse. Time je poslana indirektna poruka Rusiji i to je i pokušaj ublažavanja zabrinutosti oko posvećenosti Sjedinjenih Država NATO-u”.¹¹¹

U MVP Crne Gore postoji Generalni direktorat za Nato i politiku bezbjednosti i on je ključan u ovom ministarstvu da kreira politiku bezbjednosti u skladu sa Nato i Evropskom unijom.

¹¹⁰ Izvor: <http://www.mvp.gov.me/ministarstvo> (pristupio dana 22.12.2017.)

¹¹¹ Radio Slobodna Evropa, Crna Gora u NATO – u: Istorijski dan poručili lideri, 05.06.2017
<https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-postaje-clanica-nato/28528808.html> (pristupio dana 22.12.2017.)

9.2. Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma

Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma je centralni organ u borbi protiv pranja novca u Crnoj Gori. Organizovana je kao finansijsko-obavještajna služba, administrativnog karaktera.

„Prvobitno, Uprava za sprečavanje pranja novca formirana je Uredbom Vlade Republike Crne Gore od 15.12. 2003. (Službeni list RCG“, br.67/03). U toku 2007. godine izvršene su promjene u nazivu Uprave kao institucije, a čime je proširen i djelokrug rada, pa tako Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma (u daljem tekstu USPNFT), osnovana Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave (Službeni list Crne Gore“, br.5/12), kao samostalan organ državne Uprave i vrši poslove koji su utvrđeni Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranje terorizma (Službeni list CG“br.14/07,od 21.12.2007. godine,br.04/08 od 17.01 2008. godine i 14/12 od 07.03.2012. godine)“¹¹².

Veoma je bitno postojanje ove Uprave iz razloga što se novac na raznorazne načine upumpava u fiktivne organizacije, koje koriste kao paravan imena humanitarnih organizacija, NVO itd. Uprava svojim kontinuiranim praćenjem takvih organizacija u saradnji sa drugim nadležnim organima uspijeva da razotkrije svrhu uplate tog novca i preduzima dalje korake u tom slučaju.

„Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma je organizovana kao finansijsko-obavještajna služba administrativnog tipa-modela: 1.Sudski model, 2.Model organa gonjenja, 3.Administrativni model, 4.Hibridni model, koja predstavlja centralizovani nezavisni administrativni organ koji se bavi prikupljanjem podataka od obveznika, obradom tih podataka i dostavljanjem finansijskih obavještajnih podataka i informacija nadležnim državnim organima, prvenstveno Upravi policije, MUP – u i Tužilaštvu. Znači, Uprava je dio sistema za prevenciju i otkrivanje krivičnih djela pranja novca i finansiranje terorizma, sa jasnom ulogom obavještajnog organa u tom smislu. Ona funkcioniše kao „tampon“ izneđu finansijskog sektora i organa gonjenja“¹¹³.

¹¹² Izvor: <https://www.aspn.gov.me/organizacija> (pristupljeno dana 17.01.2018.)

¹¹³ Mašulović Ivan, op. cit. str.171-172

Uloga Uprave za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma je borba protiv pranja novca i finansiranja terorizma. Njen primarni cilj je prikupljanje podataka od zakonskih obveznika radi njihovog analiziranja i obrade. Zatim razmjena informacija sa nadležnim državnim organima, kao i sa finansijsko obavještajnim službama.

Organizaciona struktura USPNFT regulisana je u vidu podjele na tri Sektora:¹¹⁴

- **Sektor za analitičke poslove i kontrolu obveznika**
- **Sektor za unutrašnju i međunarodnu saradnju,**
- **Sektor za prevenciju, integracije i izvještavanje, služba za opšte poslove, finansije i IT.**

Uprava ima dobru saradnju na unutrašnjem planu sa nadležnim institucijama, što doprinosi jačanju sistema za otkrivanje i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori. Zakonski je regulisana obaveza saradnje i razmjene podataka sa nadležnim državnim organima, u svrhe vođenja finansijskih istraga, odnosno vođenja postupka.

Crna Gora je uspješan primjer zemlje u Evropi koju karakteriše multikulturalnost, multikonfesionalnost i multietičnost. U okvirima crnogorskih granica godinama žive različiti narodi, etničke grupe, religije. Svi oni zajedno, svojom tradicijom i kulturom, doprinijeli su današnjem načinu života na ovim prostorima. Problemi kao što su nedostatak političke ili ekonomske perspektive, nepostojanje mogućnosti za obrazovanjem, kao i brza modernizacija mogu negativno uticati na određene pojedince ili grupe, koji se mogu okrenuti radikalnim ideologijama, koje vode u ekstremizam, sa ciljem nasilničkog djelovanja protiv života i imovine građana Crne Gore, što predstavlja rizik po bezbjednost Crne Gore.

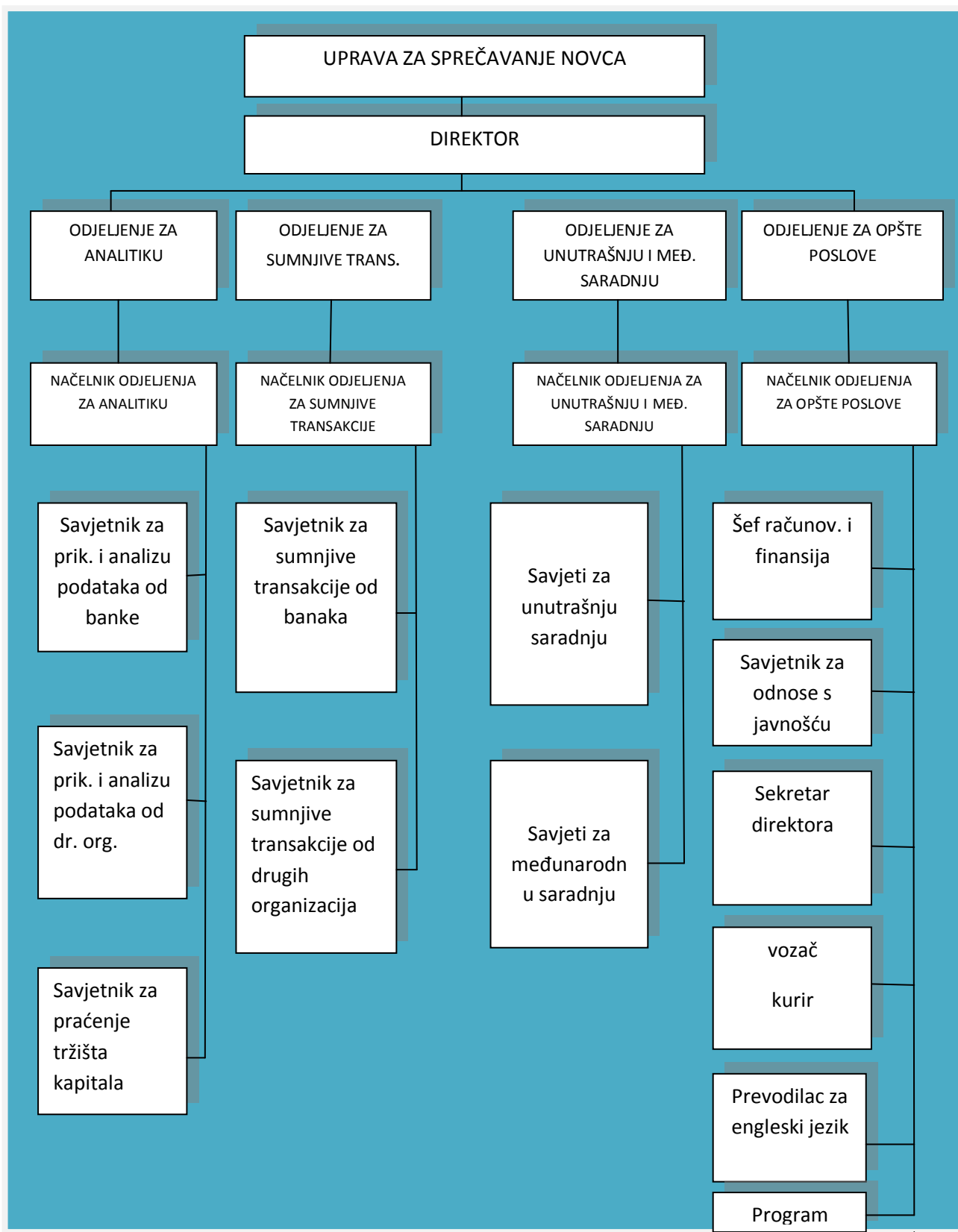
“U cilju unaprjeđivanja vrijednosti crnogorskog društva i uspostavljanja ravnoteže između pozitivnih i negativnih efekata globalizacije potrebno je pravovremeno detektovati neželjene aktivnosti angažovanjem svih raspoloživih resursa Crne Gore, od relevantnih državnih organa (obavještajnih i kontraobavještajnih, policijskih, vojnih), pa do uključivanja cjelokupne političke, intelektualne i akademske zajednice, civilnog sektora, i medija koji će promovisati i

¹¹⁴ Izvor: <https://www.aspn.gov.me/organizacija> (pristupljeno dana 17.01.2018.)

nastaviti da promovišu toleranciju i suživot različitih kultura koje su vjetrovi istorije nastanili na današnjem prostoru Crne Gore.”¹¹⁵

¹¹⁵ Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranje novca i finansiranje terorizma, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2015.

Slika 22. Šema organizacione strukture Uprave za sprječavanje pranja novca

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistem zaštite od terorizma Republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str.185.

“Finansiranje terorizma je prikupljanje i distribucija sredstava sa namjerom da se iskoriste za vršenje terorističkih akata, kao i za finansiranje aktivnosti terorističkih organizacija ili individualnih terorista. Finansiranje terorizma se sastoji od nekoliko faza koje karakterišu različiti učesnici i različiti mehanizmi, a svaki od njih može biti ranjiv na različite instrumente otkrivanja i sprečavanja”.¹¹⁶

“Početna faza je faza prikupljanja ili akumulacije sredstava iz više različitih izvora i na više različitih načina. Sredstva mogu poticati iz zakonitog poslovanja kompanija koje su povezane, pa čak i vođene od strane terorističkih organizacija ili pojedinaca. S druge strane, sredstva mogu poticati od krivičnih djela kao što su trgovina drogom, otmice, iznude, prevare itd. Donacije od strane pojedinaca koji podržavaju ciljeve terorističkih organizacija, kao i dobrotvorni fondovi koji namjerno ili nenamjerno prikupljaju sredstva i kanališu ih prema terorističkim organizacijama takođe predstavljaju značajan izvor ovih sredstava. Poseban oblik finansijske podrške terorističkim organizacijama, koji eksperti često stavljaju na prvo mjesto po važnosti jeste podrška od strane država i organizacija sa dovoljno razvijenom infrastrukturom da prikupe sredstva i stave ih na raspolaganje terorističkim organizacijama”.¹¹⁷

Iz gore navedenog jasno nam se ukazuje da sama uprava teško može otkriti ovakav način finansiranja terorističkih organizacija, bez saradnje sa drugim nadležnim organima koji su uključeni u borbu protiv terorizma, a posebno ne bez saradnje sa obavještajno – bezbjednosnih službi.

“Sljedeća faza finansiranja terorizma je prenos ovih sredstava ćelijama terorističkih organizacija ili pojedincima radi njihovog operativnog korišćenja. Obavještajni rad je pokazao da su međunarodni elektronski transferi između banaka ili remitenata novca, kao što su Western union, često korišćeni mehanizmi za prenos ovih sredstava. Korišćenje dobrotvornih organizacija je pogodno terorističkim grupama koje operišu u ratnim zonama i državama zahvaćenim pobunama i bezakonjem, ne samo za prenos novca, oružja, zaliha, već i ljudi. Alternativni sistemi ili mreže za prenos novca kao što su indijska «havala», pakistanski «hundi» ili kineski «čit» ili «čop», koji funkcionišu u okviru strogo definisanih rasnih, plemenskih ili nacionalnih grupa su, takođe jako često korišćeni način transfera ovih

¹¹⁶ Izvor: http://www.aspn.gov.me/rubrike/Pranje_novca_i_finansiranje_terorizma/162436/Finansiranje-terorizma.html (pristupljeno dana 11.02.2018.godine)

¹¹⁷ Ibid.

sredstava. Efikasnost ovih sistema koji rijetko uključuju fizički prenos gotovog novca i koji ne ostavljaju nikakav pisani trag o izvršenom prenosu izuzetno je primamljiva terorističkim organizacijama. Na kraju, novac se često prenosi do svojih krajnjih korisnika i preko kurira i krijumčarenjem gotovine preko državnih granica. Nakon prijema ovih sredstava u ćelijama ona se mogu ponovo čuvati ili iskoristiti za trenutnu akciju”.¹¹⁸

Kuriri, koji uglavnom krijumčare gotovinu su lica koja se teško otkrivaju, s obzirom da se radi o manje sumnjivim licima, bez dosijea, koji nisu krivično osuđivani, licima koja propovjedaju vjeru itd.

“Poslednja faza, koja je i konačni dokaz kriminalne prirode ovih sredstava je njihova upotreba. Upotreba ovih sredstava može ići od vrlo uskog shvatanja upotrebe kao prostog čina kupovine eksploziva za pojedinačnu samoubilačku akciju, pa do upotrebe sredstava za čitav niz aktivnosti kao što su: podrška redovnim aktivnostima ćelija (kupovina hrane ili iznajmljivanje vozila i stanova), nabavka oružja i eksploziva, obezbeđivanje skrovišta i medicinske njege, finansiranje kampova za obuku, objavljivanje propagandnog materijala, kupovina kompjutera i telekomunikacione opreme ili plaćanje političke podrške i utočišta u za to pogodnim državama”.¹¹⁹

Moramo zaključiti da terorističke organizacije u svojoj mreži kao što je i gore navedeno ne uključuju samo krajnje izvršioce pukih terorističkih napada, već je to jedan neprekidni lanac, koji je povezan od mnogobrojnih članova, gdje pojedini članovi imaju složenije zadatke, do onih krajnje jednostavnih (kupovina hrane, iznajmljivanje stanova itd)

¹¹⁸ Izvor: http://www.aspn.gov.me/rubrike/Pranje_novca_i_finansiranje_terorizma/162436/Finansiranje-terorizma.html (pristupljeno dana 11.02.2018.godine)

¹¹⁹ Ibid.

9.3. Uprava carina Crne Gore

Pored Carinskog zakona, Uprava Carina učestvuje u primjeni sledećih zakona koji se bave borbom protiv terorizma:¹²⁰

- Zakon o sprečavanju pranja novca,
- Zakon o Policiji,
- Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost.

U poslednje vrijeme bezbjednosna funkcija uprave carina dobija sve više na značaju. Da bi postigla što efikasniji rezultat Uprava Carina Crne Gore sprovodi aktivnosti na jačanju bezbjednosnog carinskog područja, kršenja prava intelektualne svojine, suzbijanje prekograničnog šverca narkotika i oružja, kao i proizvoda dvostruke namjene kontrole tranzita.

Specifični ciljevi:¹²¹

- Jačanje borbe protiv carinskih prevara, sprovođenje carinskih istraga i saradnja sa državnim tužilaštvom,
- Dalji razvoj unaprjeđenja uloge mobilnih timova za suzbijanje krijumčarenja,
- Dalji razvoj unaprjeđenja naknadne kontrole,
- Razvoj i primjena sistema za upravljanje rizikom u skladu sa smjernicama WCO,EU pravnom tekovinom i najboljom praksom,
- Jačanje međuagencijske i međunarodne saradnje i razmjena informacija usmjerenih na suzbijanje prekograničnog i međunarodnog kriminala,
- Kontinuirana modernizacija i nabavka nove opreme u cilju jačanja efikasnosti carinskih kontrola,
- Unaprjeđenje sistema kontrola zabranjenih i ograničenih roba, kao i roba kojima se povređuje pravo intelektualne svojine.

¹²⁰ Mašulović Ivan, op. cit. str. 186

¹²¹ Ibid.

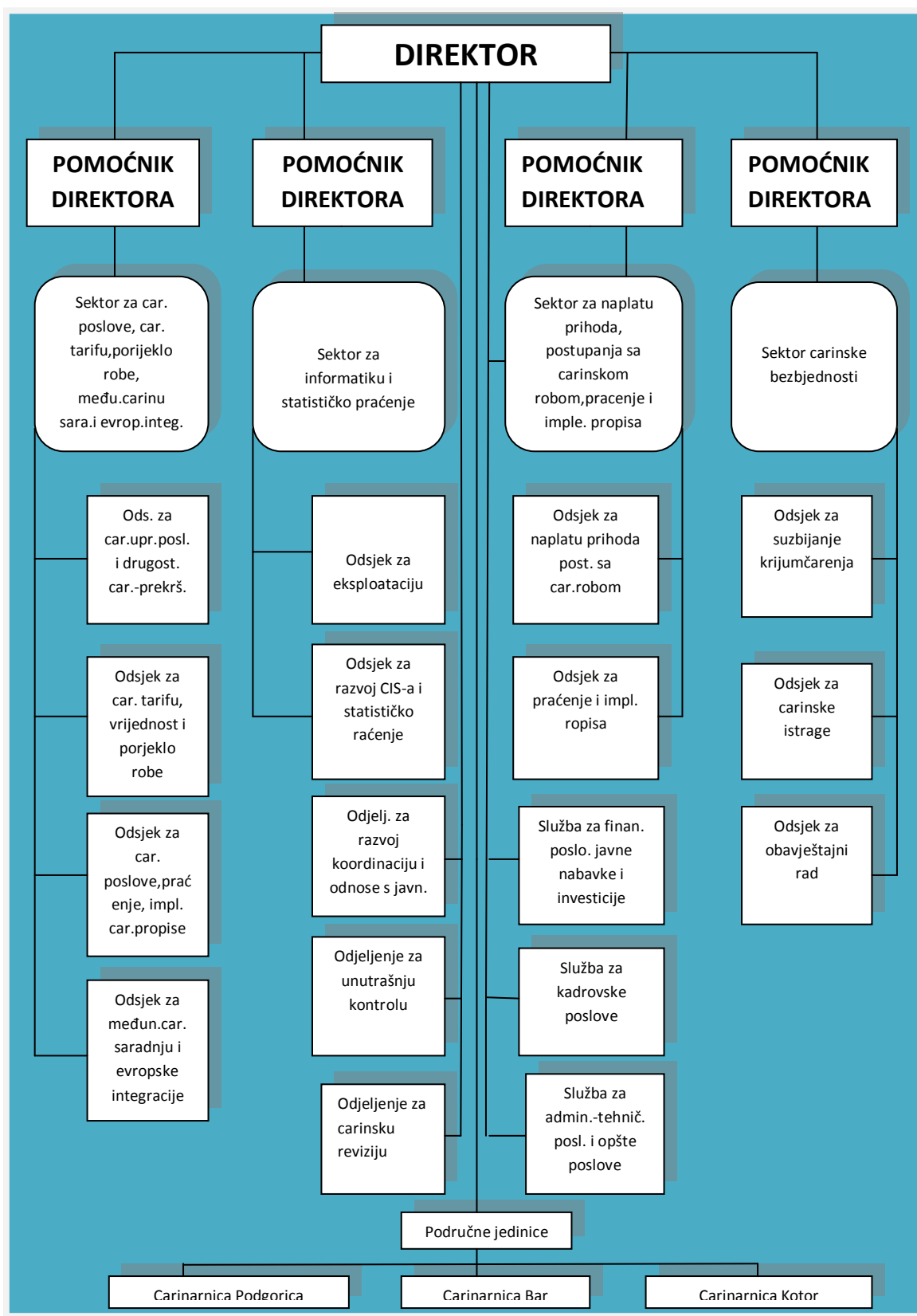
Da bi postigla što bolje rezultate u oblasti bezbjednosti, Uprava carina će uz kontinuiranu tehničku podršku Evropske unije težiti da pojednostavi carinske procedure i ubrza legalne trgovine. Prioritet u radu Uprava Carina Crne Gore će u narednom periodu biće fokusiran na borbu protiv carinskih prevara, prekograničnog kriminala i svih oblika sive ekonomije.

„Međunarodna razmjena podataka je izuzetno bitna za rad Odsjeka za obavještajni rad pri carini. Ova razmjena je izuzetno bitna, kako za sistem za analizu rizika, tako i za preduzimanje konkretnih koraka po ovim informacijama“.¹²²

Carinski organi trebaju da unaprjede i ojačaju postojeće kapacitete. Potrebno je uspostaviti kvalitetniji i efikasniji obavještajni sistem zbog stvaranja preciznije i potpunije baze podataka.

¹²² Savić Andreja i Mašulović Ivan, Sistemi nacionalne bezbjednosti, Fakultet za poslovni menadžment, Bar, 2015, str. 203

Slika 23. Organizaciona šema Uprave Carina Crne Gore

Izvor: Mašulović, Ivan, Sistem zaštite od terorizma Republike Crne Gore, Fakultet za poslovno civilnu bezbjednost, Bar, str.196.

9.4. Uprava za inspekcijske poslove

Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave koja je stupila na snagu 20. januara 2012. godine, stvoren je pravni osnov za osnivanje jedinstvenog inspekcijskog organa -Uprave za inspekcijske poslove. Vlada je 08.03.2012. godine imenovala direktora ove uprave, dok je Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave za inspekcijske poslove usvojen 26.6.2012. godine. U prvoj fazi objedinjavanja inspekcijskih poslova preuzete su sljedeće inspekcije:¹²³

- Tržišna, Elektroenergetska, Termoeenergetska, Rudarska, Geološka i inspekcija za ugljovodnike iz Ministarstva ekonomije;
- Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i inspekcija za usluge informacionog društva iz Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije;
- Inspekcija rada iz Ministarstva rada i socijalnog staranja;
- Inspekcija za turizam, Građevinska inspekcija, Inspekcija zaštite prostora, Inspekcija za urbanizam, Inspekcija za stanovanje i Geodetska inspekcija iz Ministarstva održivog razvoja;
- Zdravstveno-sanitarna inspekcija iz Ministarstva zdravlja;
- Poljoprivredna, Vodoprivredna, Inspekcija šumarstva, lovstvo i zaštite bilja i inspekciju morskog ribarstva iz Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja;
- Veterinarska inspekcija iz Veterinarske uprave;
- Fitosanitarna inspekcija iz fitosanitarne uprave;
- Inspekcija za igre na sreću iz Uprave za igre na sreću;
- Inspekcija za javne nabavke iz Uprave za javne nabavke;
- Meterološka inspekcija iz Zavoda za meteorologiju;
- Ekološka inspekcija iz Agencije za zaštitu životne sredine.

¹²³ Izvor: http://www.uip.gov.me/uprava/o_nama (pristupljeno dana 18.01.2018.)

Radi postizanja što bolje kontrole i efikasnosti, ekonomičnosti, sprječavanja sukoba nadležnosti, suzbijanja elemenata korupcije, povećanja profesionalnosti inspektora osnovana je Uprava za inspekcijske poslove sa sjedištem u Podgorici.

Formiranjem Uprave stvoreni su uslovi za profesionalan, efikasan i efektivan sistem inspekcijskog nadzora koji svojom dominantno preventivnom i korektivnom funkcijom doprinosi jačanju svijesti o potrebi poštovanja propisa, podizanju nivoa društvene discipline i smanjenju korupcije, te unapređenju poslovnog i životnog ambijenta u Crnoj Gori.

10. Zakonodavni okvir države Crne Gore u borbi protiv terorizma

Polazeći od činjenice da će terorizam postojati i trajati, država Crna Gora preduzima sve neophodne aktivnosti kako bi osnažila nadležne organe i institucije, povećala njihov kvalitet u izvršenju zadataka, poštujući pri tom slobodu i prava čovjeka u svim oblastima društvenog života. U tom kontekstu preduzimaju se, između ostalih i sledeće aktivnosti:¹²⁴

- Usvajanje zakonske infrastrukture kao osnove za suprostitavljanje terorističkim aktima;
- Ostvarivanje međunarodne saradnje i primjene međunarodnih konvencija iz ove oblasti;
- Institucionalno i organizaciono jačanje međunarodne saradnje u naznačenoj oblasti;
- Podizanje nivoa osposobljenosti institucija za borbu protiv terorizma;
- Implementacija novih tehničko-tehnoloških dostignuća radi prikupljanja dokaza i informacija o ovoj vrsti delikata;
- Izrada odgovarajućih programa za borbu protiv ove vrste kriminaliteta;
- Formiranje baze podataka o krivičnim djelima terorizma;
- Izgradnja obavještajne i saradničke mreže.

Država Crna Gora teži stvaranju demokratskog društva, koje će ekonomski i organizaciono biti jako i stabilno, sa efikasnim službama, koje će smanjiti mogućnost javljanja terorističkih aktivnosti. S ciljem stvaranja što boljeg zakonodavnog okvira putem kojeg će se kažnjavati učinioci ovog djela.

¹²⁴ Mašulović Ivan, op. cit. str. 82

10.1. Krivični zakonik Crne Gore

Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore donet je 29.12. 2003. godine sa velikim brojem novina. Usvajanjem ovog zakona stvorena je pravna pretpostavka za efikasniji rad krivičnog postupka.

Krivični zakonik Crne Gore usklađen je sa međunarodnim aktima, a posebno sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Za sam krivični postupak možemo kazati da ima nedostataka i da nije savršen, ali da svakako ima temeljnu osnovu za borbu protiv terorizma.

Naime, u glavi XXXV KZ CG u grupi krivičnih djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom u članu 447 određeno je krivično djelo terorizam. Uz član 447 – slijede i drugi članovi:

- Član 447a **Javno pozivanje na izvršenje terorističkih djela,**
- Član 447b **Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela,**
- Član 447c **Upotreba smrtonosne naprave,**
- Član 447d **Uništenje i oštećenje nuklearnog objekta.**

Takođe u glavi XXXV koja obuhvata krivična djela protiv čovječnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom pored člana 447 tj. krivičnog djela terorizam, slijede krivična djela:

- Član 448 **Ugrožavanja lica pod međunarodnom zaštitom,**
- Član 449 **Finansiranje terorizma,**
- Član 449a **Terorističko udruživanje,**
- Član 449b **Učestvovanje u stranim oružanim formacijama.**

„Teroristički akti po pravili obuhvataju objektivnu komponentu izraženu u aktima nasilja kao što je ubijanje, rušenje i paljenje i subjektivnu komponentu koja obuhvata izazivanje straha kod manjeg ili većeg broja osoba“.¹²⁵

Terorizam je sankcionisan članom 447:¹²⁶

(1) Ko u namjeri da ozbiljno zastraši građane ili da prinudi Crnu Goru, stranu državu ili međunarodnu organizaciju da što učini ili ne učini, ili da ozbiljno ugrozi ili povrijedi osnovne ustavne, političke, ekonomske ili društvene strukture Crne Gore, strane države ili međunarodne organizacije, učini jedno od sljedećih djela:

- 1) napad na život, tijelo ili slobodu drugoga,
- 2) otmicu ili uzimanje talaca,
- 3) uništenje državnih ili javnih objekata, saobraćajnih sistema, infrastrukture uključujući i informacijske sisteme, nepokretne platforme u epikontinentalnom pojasu, opšteg dobra ili privatne imovine koje može da ugrozi živote ljudi ili da prouzrokuje znatnu štetu za privredu,
- 4) otmicu vazduhoplova, broda, sredstva javnog prevoza ili prevoza robe koja može da ugrozi život ljudi,
- 5) izrada, posjedovanje, nabavljanje, prevoz, snabdijevanje ili upotreba oružja, eksploziva, nuklearnog ili radioaktivnog materijala ili uređaja, nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja, 6) istraživanje i razvoj nuklearnog, biološkog ili hemijskog oružja,
- 7) ispuštanje opasnih materija ili prouzrokovanje požara, eksplozije ili poplave ili preduzimanje druge opšteopasne radnje koja može da ugrozi život ljudi,
- 8) ometanje ili obustava snabdijevanja vodom, električnom energijom ili drugim energentom koje može da ugrozi život ljudi, kazniće se zatvorom najmanje pet godina.

(2) Ko prijeti izvršenjem krivičnog djela iz stava 1 ovoga člana, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je usljed djela iz stava 1 ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica ili su prouzrokovana velika razaranja, učinilac će se kazniti zatvorom najmanje deset godina.

¹²⁵ Lazarević Ljubiša, Vučković Branko i Vučković Vesna, Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Tivat, 2010, str. 1093

¹²⁶ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl list CG“ br 44/17), Član 122.

(4) Ako je pri izvršenju djela iz stava 1 ovog člana učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje dvanaest godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Kazne koje su propisane za ovo krivično djelo su odgovarajuće i srazmjerne s učinjenim djelom. Teži oblik ovog krivičnog djela je svakako lišavanje života jedne ili više osoba. Pri izvršenju terorističkog čina, uglavnom dolazi do lišavanja života više nevinih lica. Smatram da je za krivično djelo terorizma, potrebno uvesti samo kaznu dugotrajnog zatvora.

Javno pozivanje na izvršenje terorističkih djela definisano je članom 447a:

Ko javno poziva ili na drugi način podstiče na vršenje krivičnog djela iz člana 447 ovog zakonika, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.¹²⁷

Smatram da bi postojeće kazne zatvora inkriminisane u krivični zakonik Crne Gore trebalo povećati za ovakva djela, koja prvenstrveno ugrožavaju živote nevinih ljudi.

Vrbovanje i obučavanje za vršenje terorističkih djela definisano je članom 447b:

(1) Ko u namjeri izvršenja djela iz člana 447 ovog zakonika, vrbuje drugog da izvrši ili učestvuje u izvršenju tog djela ili da se pridruži grupi ljudi ili kriminalnom udruženju ili kriminalnoj organizaciji radi učestvovanja u izvršenju tog krivičnog djela, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) Kaznom iz stava 1 ovoga člana kazniće se i ko u namjeri izvršenja krivičnog djela iz člana 447 ovog zakonika, daje uputstva o izradi i korišćenju eksplozivnih naprava, vatrenog ili drugog oružja ili štetnih ili opasnih materija ili obučava drugog za izvršenje ili učestvovanje u izvršenju tog krivičnog djela.¹²⁸

Teroristička udruženja uglavnom vrbuju ekstremne vjerske fanatike, koji su spremni za vjeru da liše života drugo lice ili da svoj život daju za više ciljeve.

“Vrbovanje znači podstrekavanje, pridobijanje, odnosno pozivanje ili nagovaranje jedne ili više osoba na vršenje terorističkih akata”.¹²⁹

¹²⁷ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17) ,Član 447a.

¹²⁸ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17) ,Član 447b.

¹²⁹ Rakočević Velimir, Krivična djela terorizma u crnogorskom zakonodavstvu, Pravne teme, godina 2, broj 3, Podgorica, str. 84

Pridobijanjem i nagovaranjem, subjekt koji se nagovara na takvu radnju se iskorišćava za ostvarenje određenih ciljeva.

Upotreba smrtonosne naprave definisana je članom 447c:

(1) Ko u namjeri da drugog liši života, nanese tešku tjelesnu povredu ili uništi ili znatno oštetiti državni ili javni objekat, sistem javnog saobraćaja ili drugi objekat koji ima veći značaj za bezbjednost ili snabdijevanje građana ili za privredu ili za funkcionisanje javnih službi napravi, prenese, drži, da drugom, postavi ili aktivira smrtonosnu napravu (eksploziv, hemijska sredstva, biološka sredstva ili otrove ili radioaktivni materijal) na javnom mjestu ili u objektu ili pored tog objekta, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Ako je prilikom izvršenja djela iz stava 1 ovog člana učinilac sa umišljajem nanio nekom licu tešku tjelesnu povredu ili je uništio ili znatno oštetio neki objekat, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

(3) Ako je prilikom izvršenja djela iz stava 1 ovog člana učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.¹³⁰

Mišljenja sam da su u ovom članu krivičnog zakonika propisane više nego zadovoljavajuće kaznene mjere. U Crnoj Gori nije bilo ovakvih slučajeva, osim slučaja koji se odigrao 2018. godine od strane napada, bivšeg odlikovanog vojnika koji je bacio ručnu bombu na ambasadu SAD, bez smrtnih posledica po osoblje Ambasade, a zatim aktivirao ručnu bombu i sebi oduzeo život. Takav čin teško da možemo okarakterisati kao terorizam, već kao suicidan čin čovjeka koji je želio da skrene pažnju na sebe. Ni dan danas nemamo informaciju, da li je namjerno sebi oduzeo život ili se bomba sama aktivirala.

Uništenje i oštećenje nuklearnog objekta definisano je članom 447d:

1) Ko u namjeri da drugog liši života, nanese tešku tjelesnu povredu, ugrozi životnu sredinu ili nanese znatnu imovinsku štetu, uništi ili oštetiti nuklearni objekat na način na koji oslobađa ili postoji mogućnost da oslobodi radioaktivni materijal, kazniće se zatvorom od dvije do deset godina.

¹³⁰ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17), Član 447c.

(2) Ako je prilikom izvršenja djela iz stava 1 ovog člana učinilac sa umišljajem nanio nekom licu tešku tjelesnu povredu ili je uništio ili znatno oštetiо nuklearni objekat, kazniće se zatvorom od pet do petnaest godina.

(3) Ako je prilikom izvršenja djela iz stava 1 ovog člana učinilac sa umišljajem lišio života jedno ili više lica, kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.¹³¹

“Objekat radnje jeste nuklearni objekat pod kojim se podrazumjeva svaki nuklearni reaktor (uključujući i one koji služe za pogon vozila ili plovila, kao i svako postrojenje ili sredstvo koje se koristi za proizvodnju, skladištenje, preradu ili transport radioaktivnog materijala”.¹³²

Oslobađanjem radioaktivnog materijala dolazi do izvršenja osnovnog oblika ovog krivičnog djela.

Želim da napomenem da u Crnoj Gori nismo imali oakvih slučajeva izvršenja napada na nuklearna postrojenja, s druge strane država Crna Gora je proglašena ekološkom državom. Nije poznato ni to da smo imali slučajeva , izlivanja radioaktivnog materijala u našoj zemlji.

Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom definisano je članom 448:

(1) Ko prema licu pod međunarodnopravnom zaštitom ili članu njegove porodice izvrši otmicu ili neko drugo nasilje, kazniće se zatvorom od dvije do dvanaest godina.

(2) Ko napadne službene prostorije, privatан stan ili prevozno sredstvo lica pod međunarodnopravnom zaštitom, na način koji može da ugrozi njegovu sigurnost i ličnu slobodu, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(3) Ako je usljed djela iz st. 1 i 2 ovog člana nastupila smrt jednog ili više lica, učinilac će se kazniti zatvorom od pet do petnaest godina.

(4) Ako je prilikom izvršenja djela iz st. 1 i 2 ovog člana učinilac neko lice sa umišljajem lišio života, kazniće se zatvorom najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

¹³¹ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17), Član 447d.

¹³² Kolarić Dragana, Nova koncepcija krivičnih djela terorizma u krivičnom zakoniku republike Srbije, Kriminalističko-policijska akademija u Beograd, Naučni rad, 2013, str. 66

(5) Ko ugrozi sigurnost lica iz stava 1 ovog člana ozbiljnom prijetnjom da će napasti na život ili tijelo tog lica ili člana njegove porodice, njegove službene prostorije, privatan stan ili prevozno sredstvo, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.¹³³

Lica pod međunarodnom zaštitom su: šef države diplomatski agenti, poslanik, savjetnik, ateše, ambassador, Ministar vanjskih poslova s njegovim članovima porodice itd. Takođe sam mišljenja da kazne zatvora za učinioce ovog krivičnog djela moraju biti strožije. Kao što vidimo izvršenje radnje je otmica ili neka vrsta nasilja koja se vrši prema licu pod međunarodnom zaštitom. Zatim slijedi drugi oblik radnje koji stavlja akcenat na napad na: službene prostorije, privatan stan ili prevozno sredstvo koje koriste lica pod međunarodnom zaštitom i koja imaju pravo 24 časa na zaštitu od strane policijskog službenika.

Finansiranje terorizma definisano je članom 449:

(1) Ko na bilo koji način obezbjeđuje ili prikuplja sredstva s ciljem da se ona koriste ili sa znanjem da će se koristiti u cjelosti ili djelimično za finansiranje vršenja krivičnih djela iz čl. 164, 337, 340, 341, 342, 343, 447, 447a, 447b, 447c, 447d, 448 i 449 ovog zakonika ili za finansiranje organizacija koje za cilj imaju vršenje tih djela ili pripadnika tih organizacija ili pojedinca koji za cilj ima vršenje tih djela, kazniće se zatvorom od jedne do deset godina.

(2) Sredstvima iz stava 1 ovog člana smatraju se sva sredstva, materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, bez obzira na način sticanja i formu dokumenta ili isprave, uključujući elektronsku ili digitalnu, kojima se dokazuje svojina ili interes u odnosu na ta sredstva, uključujući bankarske kredite, putne čekove, novčane naloge, hartije od vrijednosti, akreditive i druga sredstva.¹³⁴

Pored primarne uloge koju ima u praćenju i finansiranju terorizma Agencija za nacionalnu bezbjednost, posebnu ulogu ima Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma, a posebno odjeljenje za finansiranje terorizma.

“Radnja krivičnog djela finansiranja terorizma je alternativno određena i obuhvata prikupljanje novca, hartija od vrijednosti i drugih sredstava ili imovine čija je namjena da se u cjelosti ili djelimično koriste za finansiranje vršenja krivičnih djela iz oblasti

¹³³ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17), Član 448.

¹³⁴ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17), Član 449.

terorizma ili za finansiranje organizacija koje imaju za cilj vršenje delikata iz oblasti terorizma ili pripadnika tih organizacija. Sredstva za finansiranje terorizma obuhvataju novac, bezgotovinska sredstva plaćanja, nepokretnu i pokretnu imovinu.”¹³⁵

U Crnoj Gori imamo veliki broj nevladinih organizacija, vjerskih organizacija koje se bave finansiranjem terorizma. Naravno, što ne znači da se sve organizacije bave finansiranjem terorizma. Agencija za nacionalnu bezbjednost Crne Gore pod budnim okom prati te i takve organizacije, ako treba i infiltrira svoje ljude u te organizacije i na taj način dolazi do operativnih saznanja.

Terorističko udruživanje definisano je članom 449a:

(1) Ako se dva ili više lica udruže na duže vrijeme radi vršenja krivičnih djela iz čl. 447, 447a, 447b, 447c, 447d, 448 i 449 ovog zakonika, kazniće se kaznom propisanom za djelo za čije vršenje je udruženje organizovano.

(2) Učinilac djela iz stava 1 ovog člana koji otkrivanjem udruženja ili na drugi način spriječi izvršenje krivičnih djela iz stava 1 ovog člana, ili koji doprinese njegovom otkrivanju, kazniće se zatvorom do tri godine, a može se i osloboditi od kazne.¹³⁶

Ne slažem se s tim da one koji su spremni da otkriju udruženje i nalogodavca ovog krivičnog djela treba blaže kazniti ili čak osloboditi, tj. nagraditi ga za otkrivanje terorističkih udruženja. Ko nam garantuje da se nakon puštanja na slobodu, takvo lice neće pridružiti nekoj drugoj terorističkoj organizaciji.

“Radnja krivičnog djela obuhvata udruživanje dva ili više lica na duže vrijeme radi vršenja naznačenih krivičnih djela. Za postojanje krivičnog djela je neophodno da su se dva ili više lica sporazumjela da vrše krivična djela u dužem, odnosno neodređenom vremenskom period, što svakako isključuje vršenje samo jednog krivičnog djela. Ne pravi se razlika u vezi uloge lica koja su se udružila radi vršenja naznačenih krivičnih djela bilo da se radi o organizatoru ili članu jer su u pitanju saizvršioци.”¹³⁷

Takođe sam mišljenja da i u ovom članu krivičnog zakonika je potrebno uvesti mnogo veće kazne. Smatram, da bi bilo neophodno izjednačiti kazne ovog krivičnog zakonika za izvršioce i saizvršioce.

¹³⁵ Rakočević Velimir, op.cit. str. 87

¹³⁶ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17), Član 449a.

¹³⁷ Rakočević Velimir, op.cit. str.88

Učestvovanje u u stranim oružanim formacijama definisano je članom 449b:

- (1) Ko protivno zakonu, drugim propisima ili pravilima međunarodnog prava vrbuje, regrutuje, priprema, organizuje, rukovodi, prevozi ili organizuje prevoz ili obučava pojedinca ili grupu ljudi u namjeri njihovog pridruživanja ili učestvovanja u stranim oružanim formacijama koje djeluju izvan Crne Gore, kazniće se zatvorom od dvije do deset godina.
- (2) Ko protivno zakonu, drugim propisima ili pravilima međunarodnog prava otpuće radi pridruživanja ili učestvovanja, pridruži se ili učestvuje u stranoj oružanoj formaciji koja djeluje izvan Crne Gore, pojedinačno ili u organizovanim grupama, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.
- (3) Ko neposredno ili preko trećeg lica nudi, daje, obezbjeđuje, traži, prikuplja ili prikriva finansijska sredstva, fondove, materijalna sredstva ili opremu koja je u cjelini ili djelimično namijenjena za izvršenje djela iz st. 1 i 2 ovog člana, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.
- (4) Ko javno poziva druge na izvršenje djela iz st. 1, 2 i 3 ovog člana, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.
- (5) Lice iz st. 1 do 4 ovog člana, koje otkrivanjem pojedinca ili grupe spriječi izvršenje krivičnog djela, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do tri godine, a može se i osloboditi od kazne.
- (6) Stranom oružanom formacijom, u smislu ovog člana, smatra se teroristička organizacija, strana vojska ili policija, strana paravojna formacija ili parapolicijska formacija osnovana protivno zakonu, drugim propisima ili pravilima međunarodnog prava.¹³⁸

Crna Gora u posljednje vrijeme ima veliki broj lica, koji odlaze na strano ratište u potrazi za novcem i boljim životom. Putem vjerskih organizacija, veći broj lica stupa u kontakt sa našim ljudima, koji se već nalaze na tim stranim ratištima i putem ilegalnih odlazaka stižu na određenu destinaciju. Određen broj lica iz Crne Gore gine na stranim ratištima u samoj borbi. Agencija za nacionalnu bezbjednost budno prati odlazak i dolazak takvih lica u našoj zemlji. Nakon vraćanja u svoju domovinu, takva lica bivaju lišena slobode i protiv takvih lica se pokreću krivični postupci.

¹³⁸ Krivični zakonik Crne Gore, („Sl. list CG“ br 44/17), Član 449b.

10.2. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma

Važnu ulogu u borbi protiv terorizma ima zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma. Član 1 ovog zakona propisuje: “Ovim zakonom uređuju se mjere i radnje koje se preduzimaju radi otkrivanja i sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma”.¹³⁹

Kod procesa sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma potrebno je preduzeti određene mjere kako bi se ta lica identifikovala, a zatim i sprječila u pomaganju finansiranja terorizma.

Pod pojmom finansiranja terorizma u članu 3 se kaže:¹⁴⁰

1. obezbjeđivanje ili prikupljanje, odnosno pokušaj obezbjeđivanja ili prikupljanja novca, hartija od vrijednosti, drugih sredstava ili imovine, na bilo koji način, posredno ili neposredno, sa namjerom da se koriste ili uz saznanje da će biti iskorišćeni u cjelosti ili djelimično, za sprovođenje terorističkog akta;
2. podstrekivanje ili pomaganje u obezbjeđivanju ili prikupljanju sredstava ili imovine iz tačke 1 ovog člana.

Posredstvom raznih bankarskih računa, koji se prikazuju kao humanitarna pomoć za različite svrhe, uglavnom se finansira terorizam.

“Mjere za otkrivanje i sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma preduzimaju se prije, prilikom i nakon završetka svih poslova primanja, ulaganja, zamjene, čuvanja ili drugog raspolaganja novcem ili drugom imovinom, odnosno transakcija za koje postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma”¹⁴¹. Humanitarne, nevladine, vjerske i druge neprofitne organizacije, društva za životno osiguranje, filijale stranih društava za upravljanje penzionim fondovima su samo neki od obveznika putem kojih se finansira terorizam i terorističke organizacije.

¹³⁹ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma („Sl. list CG“br.33/14), Član 1.

¹⁴⁰ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma („Sl. list CG“br.33/14), Član 3.

¹⁴¹ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma („Sl. list CG“br.33/14), Član 4.

Podaci koji stižu u ovaj organ uprave se prikupljaju, čuvaju, analiziraju i šalju na dalje postupanje drugim organima. Ovaj organ uprave jednom godišnje podnosi izvještaj vladi.

“Organ uprave može pisanom naredbom zahtjevati od obveznika da obustavi transakciju najduže 72 časa ako procjeni da postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca ili finansiranju terorizma, o čemu, bez odlaganja obavještava nadležne organe radi preduzimanja mjera iz njihove nadležnosti. Nadležni organ iz stave 1 ovog člana dužni su da nakon primljenog obavještenja o obustavljanju transakcije postupe u skladu sa svojim ovlaštenjima, bez odlaganja, a najkasnije 72 časa od privremenog obustavljanja transakcije id a, bez odlaganja, u pisanom obliku obavjeste organ uprave o odluci i o daljem postupanju u vezi sa obustavljenom transakcijom”.¹⁴²

Nadležni organi: sudovi, državni tužilac i drugi organi dostavljaju podatke o prekršajima organu uprave.

“Ako organ uprave ili nadležni organ iz člana 61 stav 1 ovog zakona u roku od 72 časa od obustavljanja transakcije obavjesti obveznika o daljem postupanju, obveznik može istekom tog roka izvršiti transakciju”.¹⁴³

Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma vrši kontrolu podataka u Crnoj Gori. Resorno ministarstvo utvrđuje listu indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija na stručnoj osnovi koju priprema nadležni organ u saradnji sa drugim organima.

¹⁴² Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma („Sl. list CG“br.33/14), Član 61.

¹⁴³ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma („Sl. list CG“br.33/14), Član 62.

10.3. Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu

Stupanjem na snagu Zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu 2015. godine, formirano je Specijalno državno tužilaštvo.

“Specijalno državno tužilaštvo obrazuje se za teritoriju Crne Gore u Državnom tužilaštvu kao jedinstvenom i samostalnom organu. Specijalno državno tužilaštvo preduzima sve radnje iz svoje nadležnosti pred Specijalnim odjeljenjem Višeg suda u Podgorici. Sjedište Specijalnog državnog tužilaštva je u Podgorici”.¹⁴⁴

Specijalno državno tužilaštvo je ovim novim zakonom dobilo proširene nadležnosti za gonjenje učinioca ovih krivičnih djela.

Specijalno državno tužilaštvo je nadležno za gonjenje učinilaca krivičnih djela i to :¹⁴⁵

1. organizovanog kriminala, bez obzira na visinu propisane kazne;
2. visoke korupcije:
 - a. ako je javni funkcioner izvršio sljedeće krivična djela:
 - zloupotreba službenog položaja,
 - prevara u službi,
 - protivzakoniti uticaj,
 - navođenje na protivzakoniti uticaj,
 - primanje mita,
 - davanje mita,
 - b. ako je pribavljena imovinska korist koja prelazi iznos od četrdeset hiljada eura izvršenjem sljedećih krivičnih djela.
 - zloupotreba položaja u privrednom poslovanju
 - zloupotreba ovlašćenja u privredi;
3. pranje novca,
4. terorizam i
5. ratnih zločina.

¹⁴⁴ Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu („Sl. list CG“ br 10/2015 i 53/2016), Član 2.

¹⁴⁵ Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu („Sl. list CG“ br 10/2015 i 53/2016), Član 3.

Da država Crna Gora radi predano na postizanju što boljih rezultata u borbi protiv nabrojanih krivičnih djela pokazuju i presude donesene u par slučajeva, a vezane za djela pokušaja terorizma i djela visoke korupcije. Imamo osuđujuće presude u slučaju pokušaja terorizma u Tuzima, akciji nazvanoj “Orlov let” o čemu je bilo više riječi u drugom djelu rada. Kao i osuđujuće presude u slučaju visoke korupcije tj. osuđivanjem na zatvorske kazne dvojice gradonačelnika Budve u gradonačelnika Bara. Kao i process koji se vodi protiv bivšeg predsjednika države Svetozara Marovića.

„Poslove gonjenja učinilaca krivičnih djela iz člana 3 ovog zakona, vrše glavni specijalni tužilac kao rukovodilac državnog tužilaštva i specijalni tužioci kao državni tužioci, čiji broj određuje Tužilački savjet u skladu sa Zakonom o Državnom tužilaštvu. Glavni specijalni tužilac za svoj rad i rad Specijalnog državnog tužilaštva odgovara vrhovnom državnom tužiocu, a specijalni tužioci za svoj rad odgovaraju glavnom specijalnom tužiocu“. ¹⁴⁶

U IV glavi zakona o Specijalnom državnom tužilaštvu, koji govori o odnosu Specijalnog državnog tužioca i Uprave policije, formira se (SPO) Specijalno policijsko odjeljenje koje se sastoji iz iskusnih policijskih službenika Uprave policije, sa zavidnim znanjima iz oblasti bezbjednosti. Specijalni tužilac i njegov tim zajedno sa Agencijom za nacionalnu bezbjednost imaju primarnu ulogu u gonjenju učinilaca krivičnog djela terorizma. Ova dva organa zajedničkim snagama i znanjima iz oblasti terorizma treba da na vrijeme otkriju i osujete takve pokušaje napada na teritoriji Crne Gore.

¹⁴⁶ Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu, („Sl. list CG“ br 10/2015 i 53/2016), Član 4.

Zaključak

Terorizam je najveća pošast XXI vijeka i kao takva predstavlja globalnu prijetnju po čovječanstvo. Ovim aktima nasilja produbljuje se postojeća kriza. Protiv terorizma se treba boriti svim sredstvima. Glavno oruđe u borbi protiv terorizma su standardi u okviru međunarodne i nacionalne legislative kao i dobro organizovane i obučene obavještajne službe. Uspješno suprostavljanje terorizmu zahtjeva prije svega, njegovu preciznu određenost i definisanost sa krivično-pravnog, političkog, zakonskog, ali i drugih aspekata.

S obzirom, da Crna Gora od svog Referenduma koji je održan 21. maja 2006. godine i sticanjem svoje nezavisnosti, stremlji ka evroatlantskim integracijama, veoma joj je značajna odbrambena politika države, uključujući i borbu protiv terorizma. Crna Gora 2017. godine postaje punopravna članica NATO-a, i kao takva postaje zaštićena kolektivnom bezbjednošću.

Kvalitetnom i adekvatnom suprostavljanju savremenoj prijetnji po bezbjednost Crne Gore - terorizmu, jedino može da odgovori dobro organizovana obavještajna služba.

Obavještajno-bezbjednosne službe svojom organizacionom sposobnošću, sprovođenjem mjera i različitih aktivnosti, kadrovskom osposobljenosti i tehničko-tehnološkom opremljenosti uspjevaju da odgovore na najveće bezbjednosne izazove. Veza između obavještajnih službi i terorizma je dvostruka. Interesantno je da se obavještajne službe javljaju kao glavni nosioci borbe protiv svih vidova terorizma, a u isto vrijeme i kao organizatori nekih terorističkih djelovanja. Za izvođenje terorističkih akata obavještajne službe mogu koristiti sopstvene snage ili upravljati pojedinim terorističkim kolektivitetima. Nezamjenjiv faktor u očuvanju bezbjednosti svake države pa i države Crne Gore, jeste obavještajna služba. Da bi Crna Gora postigla dobre rezultate u borbi protiv terorizma, ona mora da pored dobro organizovane obavještajne službe primjenjuje oružane, normativne, političko diplomatske, finansijsko-carinske, informativno-propagandne i druge mjere.

Organi bezbjednosti u Crnoj Gori koji su uključeni u borbu protiv terorizma pored obavještajne službe su: policijski i vojni organi. Obavještajne i bezbjednosne službe nastoje da prikupe neophodan broj informacija, kako bi preventivno djelovali na različite opasnosti od terorističkog napada. Razmjenom obavještajnih podataka sa okolnim

državama i njihovim obavještajnim službama 2006. godine u Crnoj Gori osujećen je pokušaj teroristički napada u Malesiji.

Agencija za nacionalnu bezbjednost je odigrala ključnu ulogu u otkrivanju svih učesnika u pokušaju terorističkog napada 2006. godine i za lišavanje slobode tih lica angažovala Specijalnu antiterorističku jedinicu policije. To nam je jasno pokazalo da su obavještajne i bezbjednosne službe Crne Gore krajnje profesionalne, obučene, odlučne i spremne za borbu protiv terorizma.

Nakon otvaranja kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima i Nacionalnog centralnog biroa Interpolu u Crnoj Gori, krajnje je vrijeme da se na našem području otvori i kancelarija za borbu protiv terorizma, koja bi u mnogo čemu doprinjela, lakšem praćenju terorističkih organizacija i domaćih boraca, koji odlaze ka stranim ratištima.

Uglavnom za sada, ključnu ulogu i značaj u praćenju terorističkih organizacija i boraca, koji odlaze na stranim ratištima od samostalnosti države Crne Gore 2006. godine ima Agencija za nacionalnu bezbjednost, koja je do oformljenja Vojno obavještajne službe obavljala iste zadatke. Crna Gora treba da nakon otvaranja kancelarije za borbu protiv terorizma, obuči što veći broj školovanog kadra iz oblasti terorizma. Zatim bi trebala, da kao zemlja koja stremlji ka Evropskoj uniji, slijedi primjere zemalja poput Francuske, koja je 2017. godine usvojila u parlamentu **zakon protiv terorizma**, koji policiji daje veća ovlašćenja da sprovodi pretragu, zatvara vjerske objekte i ograničava kretanje ljudi osumnjičenih za veze sa ekstremistima. Agencija za nacionalnu bezbjednost pomno prati kretanja tih lica koja su povezana sa ekstremistima, odlazak takvih lica na stranim ratištima i njihov dolazak, koji završava lišavanjem slobode i vođenjem sudskih postupaka. Uprava za organizovani kriminal i suzbijanje terorizma Agencije za nacionalnu bezbjednost prati rad 18 nevladinih organizacija koje djeluju u Crnoj Gori zbog sumnjivih donacija iz Austrije i zemalja Bliskog istoka. ANB je prateći tokove novca došao do podataka da pojedine NVO dobijeni novac uglavnom koriste za propagiranje radikalnog islama. Finansiranjem novca koji dolazi od strane organizacija bliskih Isisu čak tri djeluju na području Ulcinja, četiri na području Bara, po dvije na području Plava, Pljevalja, Rožaja i jedna u Bijelom Polju. Organizacija „**Selafijsko vehabijski džemati**“ na čijem čelu je **Ebu Muhamed Nedžad Balkan** je posebno interesantna za Agenciju za nacionalnu bezbjednost. Prema podacima koji su dostupni javnosti, istraga je pokazala da članovi vehabijskih džemata i omladinskih organizacija kroz promociju radikalnog islama, organizuju zajednička druženja na planinama,

na kojima vježbaju gađanja iz različitih vatrenih oružja. Ovakve organizacije u Crnoj Gori su usmjerile svoje djelovanje i protiv regularne islamske zajednice i njenih iskrenih vjernika.

Osnovni cilj prevencije i suzbijanja terorizma je dostizanje najvišeg mogućeg nivoa zaštite Crne Gore, njenih građana i svih koji u njoj borave, njenih vrijednosti, interesa i resursa od prijetnji i posljedica terorizma, uz istovremeno pružanje najefikasnijeg mogućeg doprinosa međunarodnim naporima u borbi protiv terorizma.

Crna Gora će nastaviti da aktivno učestvuje u prevenciji i suzbijanju terorizma na globalnom i regionalnom nivou, a posebno u okviru sistema UN-a, EU, NATO-a, OEBS-a, Savjeta Evrope, INTERPOL-a, EUROPOL-a i drugih relevantnih organizacija i inicijativa i doprinosi jačanju i razvijanju protivterorističke saradnje i na međuregionalnom nivou.

Literatura:

1. Bajagić, Mladen, Metodika obavještajnog rada, Kriminalističko – policijska akademija, Beograd, 2010.
2. Vujaklija, Milan, Leksikon stranih riječi i izraza, Prosveta, Beograd, 1970.
3. Vojna enciklopedija, tom IX, Redakcija vojne enciklopedije, Beograd, 1975.godine.
4. Danilović, Neđo, Miodrag, Gordić i Srđan, Blagojević, Savremeni sistemi bezbednosti, Zavod za udžbenike, Beograd, 2015.
5. Đorđević, Branislav, Grupa autora, Savremeni terorizam, Javno preduzeće „Službeni glasnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2015.
6. Đorđević, Obren, Leksikon bezbednosti, Partizanska knjiga, Beograd, 1986.
7. Krivokapić, Boris, Leksikon međunarodnog prava, Radnička štampa, Beograd, 1998.
8. Klarin, Mirko, Taoci, NIN i Politika, Beograd, 1979.
9. Kegli, Čarls, Vitkof, Jidžin, Svetska politika, trend i transformacija, Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka i Diplomatska akademija, Beograd, 2004.
10. Lazarević, Ljubiša, Vučković, Branko i Vučković, Vesna, Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, Tivat, 2010.
11. Mašulović, Ivan, Sistem zaštite od terorizma Republike Crne Gore, Fakultet za poslovni menadžment, Bar, 2007.
12. Milošević, Milan, Sistem državne bezbednosti, Policijska akademija, Beograd, 2001.
13. Milošević, Milan, Srećković, Zoran, Bezbednosne službe sveta, Vojnoizdavački centar, Beograd, 2010.
14. Milašinović, Radomir, CIA –moć i politika, Jugoštampa, Beograd, 1979.
15. Milašinović, Radomir, Američki pohod na svet, ZAD, Beograd, 1996.
16. Ronin, Roman, Obaveštajni rad, JP Službeni glasnik i Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.
17. Savić, Andreja, i Ivan, Mašulović, Sistemi nacionalne bezbjednosti, Fakultet za poslovni menadžment, Bar, 2015.
18. Savić, Andreja, Uvod u državnu bezbednost, VŠUP, Beograd, 2002.
19. Simeunović, Dragan, Terorizam, Pravni fakultet, Univerziteta u Beogradu, 2009.
20. Simeunović, Dragan, Uvod u političku teoriju, Institut za političke studije, Beograd, 2009.
21. Simeunović, Dragan, Državni udar ili revolucija, Simtrade, Beograd, 1991.

22. Simeunović, Dragan, Političko nasilje, Radnička štampa, Beograd, 1993.
23. Stajić, Ljubomir, Osnovi bezbednosti, Policijska akademija, Beograd, 2003.
24. Stern, Džesika, Ekstremni teroristi, Aleksandrija pres, Beograd, 2004.
25. Tomaševski, Katarina, Izazov terorizma, Mladost, Beograd, 1983.
26. Talijan, Miroslav, Bezbednosni menadžment u suprostavljanju terorizmu i borbi protiv terorizma, Medija centar, Odbrana, Vojna štamparija, Beograd, 2012.

Internet izvori:

1. Srđan, Jovanović, Slučaj”Orlov let” kazna za sve optužene. 05.08.2008.
<http://www.radioslobodnaevropa.org/a/118702.html> 04.12.2017.
2. <http://www.anb.gov.me/naslovna/istorijat> 06.12.2017.
3. Tanjug, Blic, Crna Gora dobila vojnu obavještajnu službu, 27.02.2012.
<http://www.blic.rs/vesti/politika/crna-gora-dobila-vojni-obavestajnu-sluzbu/zxnk0e2>
06.12.2017.
4. http://www.mup.gov.me/upravapolicije/naslovna/Specijalna_antiteroristicka_jedinica
18.12.2017.
5. <http://specijalne-jedinice.com/Inostranstvo/Region/Specijalna-antiteroristicka-jedinica-Crne-Gore-SAJ.html#sthash.yMgKq33b.dpbs> 18.12.2017.
6. http://www.mup.gov.me/upravapolicije/naslovna/Posebna_jedinica_policije
18.12.2017.
7. <http://specijalne-jedinice.com/Inostranstvo/Region/Posebna-jedinica-policije-Crne-Gore-PJP.html#sthash.VnYv6PBK.dpbs> 18.12.2017.
8. http://www.mvp.gov.me/ministarstvo_inostranih_poslova 22.12.2017.
9. Radio Slobodna Evropa, Crna Gora u NATO – u: Istorijski dan poručili lideri, 05.06.2017. <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-postaje-clanica-nato/28528808.html> 22.12.2017.
10. <https://www.aspn.gov.me/organizacija> 17.01.2018.
11. http://www.uip.gov.me/uprava/o_nama 18.01.2018.
12. <https://www.google.com> 11.02.2018.
13. <http://www.mvp.gov.me/organizacija> 11.02.2018.
14. <https://www.bing.com/images/search?q=posebna+jedinica+policije+crne+gore&FORM=HDRSC2>

Stručni radovi, članci, izvještaji:

1. Đukić, Siniša, Stručni rad, Obavještajne i bezbjednosne službe, Bezbjednost, policija, građani, Banja luka, 2014.
2. Evropska komisija za demokratiju kroz pravo (venecijanska komisija) Izvještaj o demokratskom nadzoru službi bezbjednosti, Venecija, 1-2 jun 2007, Institut alternativa
3. Izvještaj o radu i stanju u upravnim poslovima iz nadžnosti ministarstva odbrane za 2016. Podgorica mart 2017.
4. Kolarić, Dragana, Nova koncepcija krivičnih djela terorizma u krivičnom zakoniku republike Srbije, Kriminalističko-policijska akademija u Beograd, Naučni rad, 2013.
5. Mašulović, Ivan, ANB i terorizam, Perjanik, br. 11, Podgorica, 2006.
6. Rakočević Velimir, Krivična djela terorizma u crnogorskom zakonodavstvu, Pravne teme, godina 2, broj 3, Podgorica.

Pravni okvir:

1. Zakon o Agenciji za nacionalnu bezbjednost ("Sl. list RCG", br. 28/05 od 05.05.2005, 86/09 od 25.12.2009, 73/10 od 10.12.2010, 20/11 od 15.04.2011, 08/15 od 27.02.2015)
2. Zakon o unutrašnjim poslovima („Sl. list CG“, br. 44/2012, 36/2013 i 1/2015)
3. Zakon o odbrani (Službeni list Crne Gore", br. 86/09, 88/09, 25/10, 40/11, 14/12 i 2/17)
4. Zakon o osnovama obavještajno bezbjednosnog sektora Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 28/14).
5. Zakon o vojsci Crne Gore ("Službeni list CrneGore",br.051/17od03.08.2017).
6. Krivični zakonik Crne Gore, (Sl. list CG br 44/17, 12/09/2017) Podgorica, 2017.
7. Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma („Sl. list CG“br.33/14 od 04.08.2014.)
8. Zakon o specijalnom državnom tužilaštvu („Sl. list CG“ br 10/2015 i 53/2016)
9. Strategija odbrane Crne Gore („Sl. list Crne Gore“, br.79/08 od 23.12.2008.)
10. Strategija za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranje novca i finansiranje terorizma, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2015.
11. Strategija nacionalne bezbjednosti ("Sl. list Crne Gore", br. 75/08 od 08.12.2008)

Zbornici radova:

1. Zbornik radova, Međunarodna naučno stručna konferencija, *SUPROSTAVLJANJE TERORIZMU – MEĐUNARODNI STANDARDI I PRAVNA REGULATIVA*, Viša škola unutrašnjih poslova Banja Luka, 2011.

Popis korišćenih slika:

1. Slika 1 Organizaciona šema obavještajnih službi	31.
2. Slika 2. Podjela obavještajnih službi	33.
3. Slika 3. Ključni elementi nacionalne bezbjednosti Crne Gore	35.
4. Slika 4. Amblem Agencije za nacionalnu bezbjednost	36.
5. Slika 5. Šematski prikaz organizacijske strukture ANB-a	42.
6. Slika 6. Amblem Specijalne antiterorističke jedinice Crne Gore	62.
7. Slika 7. Specijalna antiteroristička jedinica Crne Gore trening	64.
8. Slika 8. Specijalna antiteroristička jedinica u akciji	64.
9. Slika 9. Organizaciona struktura SAJ-a	65.
10. Slika 10. Organizaciona struktura tima A SAJ-a	66.
11. Slika 11. Organizaciona struktura tima B SAJ-a	66.
12. Slika 12. Organizaciona struktura tima C-SAJ-a	67.
13. Slika 13. Amblem Posebne jedinice policije	69.
14. Slika 14. Posebna jedinica policije na treningu	70.
15. Slika 15. Pripadnici Posebne jedinice policije u akciji	70.
16. Slika. 16. Amblem Obavještajno izviđačke čete	74.
17. Slika. 17. Četa za specijalne namjene	75.
18. Slika 18. Funkcija sistema protivterorističke odbrane	76.
19. Slika 19. Amblem Vojne policije	77.
20. Slika. 20. Vojna policija trening	78.
21. Slika 21. Organizaciona šema Ministarstva vanjskih poslova	81.
22. Slika 22. Šema organizacione strukture Uprave za sprečavanje pranja novca	86.
23. Slika 23. Organizaciona šema Uprave Carina Crne Gore	91.

Popis korišćenih skraćenica:

ANB – Agencija za nacionalnu bezbjednost

VOS – Vojno obavještajna služba

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

SAJ – Specijalna antiteroristička jedinica

MVP – Ministarstvo vanjskih poslova

PJP – Posebna jedinica policije

USPNFT – Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

UIP – Uprava za inspekcijske poslove

SPO – Specijalno policijsko odjeljenje